FOLKHÖGSKOLA OCH FOLKUPPLYSNING.

UPPSATSER OCH TANKAR

AF

TEODOR HOLMBERG,
FÖRESTÅNDARE FÖR TÄRNA FOLKHÖGSKOLA
I VESTMANLAND.

1883

FOLKHÖGSKOLA OCH FOLKUPPLYSNING.

UPPSATSER OCH TANKAR

AF

TEODOR HOLMBERG,
FÖRESTÅNDARE FÖR TÄRNA FOLKHÖGSKOLA
I VESTMANLAND.

VESTERÅS,
TRYKT HOS A. F. BERGH,
1883.

FÖRORD.

Det är icke fåfänga, som förmått mig att i bokform utgifva dessa anspråkslösa uppsatser och föredrag. Min afsigt är: dels att söka i folkhögskolornas lärjungar bilda insigtsfulla *vänner till och starka stöd för den sak, hvarom de redan förut hafva någon personlig erfarenhet, dels att sätta den för folkupplysning intresserade allmänheten i stånd att dana sig ett någorlunda noggrant begrepp om den svenska folkhögskolan. Detta har hittills varit ganska svårt, emedan hvad som i vårt land skrifvits om folkhögskolan mestadels nedlagts i årsredogörelser, tidningar och tidskrifter och därigenom blifvit mindre lätt åtkomligt. Att många brister och misstag vidlåda mitt ringa arbete, inser jag mycket väl. Mången skall törhända tänka, att kärleken till folkhögskolan gjort mig blind och ensidig. Om så är, har jag dock däri äfven en ursäkt. Jag vågar dessutom tro, att min tillgifvenhet för folkhögskolan endast är ett uttryck för min tillgifvenhet för mitt land och folk, och må af detta förhållande läsarne stämmas till välvilligt öfverseende. Om detta anhåller jag ock för formella brister och för de omsägningar, som här och där torde förekomma, och hvilka varit svåra att alldeles undvika.*

Tärna folkhögskola d. 24 April 1883.

Teodor Holmberg.

———×———

Innehåll.

I. Den svenska folkhögskolan . . . . sid. 1.
II. Några ord om olika uppfattningar af lifvet och skolan . . . . „ 42.
III. Till Tärna Folkhögskolas lärjungar.
1. Ett aftonsamtal . . . . „ 53.
2. Vid tredje arbetsårets afslutning d. 2 Maj 1879 . . . . . „ 60.
IV. Ett kort program för en kvinlig folkhögskola . . . . „ 64.
V. Behöfvas folkhögskolor för kvinnor? . . . . „ 70.
VI. Ur anteckningsboken . . . . „ 80.

I.

Den svenska folkhögskolan.

(Tryckt första gången i Pedagogisk Tidskrift 1881.)

1.
Inledning.

Visserligen har om folkhögskolan både talats och skrifvits ganska mycket i vårt land, och för den, som på allvar velat sätta sig in i hennes arbete, har sålunda tillfälle härtill ej saknats, äfven om han ej kunnat på det säkraste sättet taga reda på saken, nämligen genom att någon tid vistas vid en i arbete varande skola. Emellertid är det ännu långt ifrån, att allmänheten, den upplystare delen ej undantagen, fått klart för sig, hvad hon egentligen är, om nyttig eller skadlig, nödvändig eller öfverflödig, om hennes från andra skolor i så mycket afvikande organisation och metod äro pris- eller klandervärda. Ej underligt, ty hon är ännu ung, ej färdig, puppa, ej fjäril. Kunde denna lilla uppsats i någon mån bidraga till klarare uppfattning af henne, framför allt till väckande af större aktning och tillgifvenhet för, rättvisare omdöme om henne, skulle det vara oss synnerligen kärt.

Om ock skolorna för menige man äro i vårt land många, så kunna de dock sägas höra till endast *två hufvudslag*: yrkesskolor och skolor för allmänbildning. De förra vilja utbilda ett visst anlag hos lärjungen till fromma för det på detta anlag beroende yrket. Ensidighet tillhör således dessa skolor snarare som en förtjänst än som ett fel. De senare hafva däremot såsom sitt hufvudsyfte ett mera allmänt mål

i sigte: att främja en utbildning, så harmonisk som möjligt, af lärjungens andliga krafter. Af denna art äro folkskolor och folkhögskolor. I viss mån kunna dessa skolor för allmän folkupplysning jämföras med elementarläroverk och universitet, som ju icke endast äro skolor för de lärda eller högre *yrkena* utan innerst åsyfta att i förening utveckla en allsidig djupare bildning på vetenskaplig grund. Hvad, från denna synpunkt sedt, universitetet är för elementarläroverket kan folkhögskolan sägas vara för folkskolan. Det är emellertid icke ensamt vid elementarläroverk och universitet, som *sann bildning* meddelas. En sådan kunna äfven folkskola och folkhögskola *i förening* gifva, om den nämligen i sin art och för sitt ändamål är fullständig och tillräcklig. (Detta naturligtvis endast sedt från skolans ståndpunkt, ty ensam för sig kan *ingen* skola gifva verklig bildning, emedan i denna inflytelser från den kristna kyrkan och från ett ädelt hem samt från lifvets egen erfarenhet måste ingå som nödvändiga beståndsdelar.) En sann bildning ligger icke blott i kunskaper och i vetandets mångfald, ty man är icke alltid bildad, för det man läst böcker alnvis. Den ligger icke häller blott i yrkesbildning, ty människan är ej skapad endast för sig själf och sitt yrke; hon är ock en *samhällsmedlem* i kommun, stat och kyrka och behöfver som sådan en *medborgerlig bildning*. Naturligt är att folkupplysning ej kan göra den mera lärda och vetenskapliga bildning öfverflödig, som t. ex. elementarläroverk och universitet tillsammans kunna meddela. Men å andra sidan får den förra ej betraktas som en lägre grad af den senare, som smulor från rike mans bord. Vi hålla strängt på hvarderas självständighet, på samma gång som meningarne om bäggederas nödvändighet för svenska folkets framtid väl icke böra vara delade. Dock har det länge i Sverge varit vida bättre sörjdt för vetenskaplig och lärd bildning än för folklig upplysning. Folkskolan, d. ä. *barnskolan*, är en ung skapelse, jämförd med universitet och gymnasium, och hon stod länge ensam inom folkupplysningens område, läggande grunder för denna, som dock icke kan betraktas som i sin art afslutad och fullständig, förrän *folkhögskolans* arbete kommer till och kröner ver-

ket. Ty utan grund kan visserligen intet hus byggas, men utan tak blir det halffärdigt. Redan från teoretisk synpunkt var alltså folkhögskolan nödvändig, emedan henne förutan ingen skola fans, som förmådde gifva åt den *vuxna ungdom*, hvilken icke skulle vandra på tjänstemannabanorna, något motsvarande till hvad den ungdom fick, som efter aflagd mogenhetsexamen genomgick ännu högre skolor än elementarläroverken.

Till dessa förberedande anmärkningar foga vi ännu en. Ett gammalt godt ordspråk säger ju, att vi icke lära för skolan utan *för lifvet*. Af detta draga vi den slutsatsen, att hvarje skola är god, som i sanning förbereder till det värkliga lifvet. Och då våga vi på förhand lugnt säga: i detta fall kan folkhögskolan mäta sig med hvilken annan skola som hälst, ty hennes arbete har troligtvis mindre än någon annan skolas hakat sig fast vid det formella — boken, lexan, förhöret, examen, betyget — utan oaflåtligen riktat sig på hufvudsaken: *att förbereda lärjungen för det väsentliga i lifvet*. I det följande skall detta närmare utvecklas.

2.

Några ord om den danska folkhögskolan.

Grundtvigs namn är oskiljaktigt förbundet med folkhögskolesaken. Han är ju folkhögskolans fader. Det är ännu nästan omöjligt att öfverskåda, huru djupt denne man gripit in särskildt i det danska folkets lif genom detta sitt nya uppslag inom skolans område. Och då man så kommer ihåg den utomordentliga betydelse han öfvat såsom psalmdiktare, prest, religionslärare och fosterlandsvän, finner man snart, att mycket fordras för att rätt bedöma denne mångsidige mans verksamhet. Ty på långa tider har ingen som han gripit in i sitt folks, ja i de nordiska folkens lif. En hastigt fäld dom — och en sådan får man ofta höra — öfver honom måste därföre förefalla den tänkande synnerligen otillfredsställande.

Hålla vi oss nu särskildt till hans "skoletanke" — hvad ville då Grundtvig? Vi få då erinra, att Grundtvig uppträdde i strid mot hela den på hans tid inom kyrka och skola

allmänt rådande rationalistiska riktningen, till hvars bekämpande äfven sådana män som Mynster och Martensen funnit sig drifna att uppträda. Och det var ej underligt, ty från universitetet och skollärareseminarier utgingo många prester och lärare med en bildning, som hvarken var äkta kristlig eller äkta folklig, och som därföre måste betraktas som farlig för folkets andliga hälsa. Bildningens tomhet icke blott på kristlig utan ock på nationel anda föranledde Grundtvig att uppträda med yrkande, att hela skolsystemet skulle hvila på kristlig och folklig i st. f. på allmän humanistisk grund. De högre klasserna, d. v. s. de, som fingo sin bildning i statsskolorna, ansåg Grundtvig vara i hög grad falskt bildade; ty trots all kristendomsläsning i skolorna hade de redan där inandats otrons smittofrön och dels därigenom, dels genom bildningens brist på folklig anda hade dessa klasser blifvit genom höga skrankor skilda från och främmande för det egentliga folket. Han ansåg vidare, att skolorna lade alt för mycket an på det formella, att akta barnen för att begå "fel i formen och bockar i stilen," medan man glömde att vårda om lifvets friska kärna. Ett af de värsta felen i hela skolbildningen var, menade Grundtvig, att man glömt taga i betraktande "skilnaden mellan årstiderna i människolifvet", att skolan hvarken talade rätt till barnen eller till ungdomen. Hon qväfde alt för ofta *barndomens* lif, stäkte krafterna, blekte kinderna, så att "lifvet aldrig kom till att blomstra i *ungdomsfullhet* och kraftens flöde aldrig att rinna öfver i *mandomens* dagar". Glosor, lexor, examen och bok blefvo ej medel utan mål, och därmed räkte man de unge stenar i stället för bröd. Det hela blef en drifbänkskultur, hvarken sund eller glädjande. Och detta framkallade en falsk uppfattning af hela lifvets mål för människan. Människorna sökte framför alt en lifsgärning, lika godt hvilken, för att få ett säkert "lefvebröd", då de bort på allvar söka först ett mål att lefva för, som kunde blifva ett lifsbröd för deras inre människa. Men först och sist borde för ett nordiskt och kristligt folk en högskola finnas, ett folkligt universitet, som hvilade alt igenom på nordisk och kristlig grund. Denna högskola ville Grundtvig hafva i Sorö.

Detta är nu endast några lösbrutna stycken af Grundtvigs uppfattning af lif och skola. Men det blir svårt neka, att mycket sant ligger i den, och då man ser, huru de danska folkhögskolorna vuxit upp och med kärlek omfattats af folket, vidare huru skolor efter Grundtvigs tanke uppstått i Norge, Island, ja af skandinaver förts öfver till Amerika, vidare huru Grundtvigs åsigter i åtskilligt gå igen i de svenska folkhögskolorna, så syns tydligt, att Grundtvig är ett verkligt nyskapande snille inom skolans område. Han har väkt inom folket till lif stora krafter, som förr lågo och slumrade.

Utom den grundtvigskt religiösa väckelsen har särskildt det sista kriget gifvit fart åt folkhögskolorna, som lefva kraftigt i samma mån, som folket är vaket och fosterländskt. Årligen besökas de danska folkhögskolorna (öfver 60) af flera tusen unga män och kvinnor. Alla lärjungarne bo på skolan, som därigenom rör sig i hemmets former — alla måltider äro gemensamma för desse och lärarne --, och som, lagd på den enkla landsbygden, ej lockar ungdomen från hemmets vanor. Undervisningen åsyftar framför alt en fosterländsk upplysning på historisk och religiös grund — ehuru praktiska ämnen ingalunda ringaktas — och det är ej boken utan lärarens "lefvande ord", som framför alt skall väcka den slumrande själen till lif och bära ljusstrålen till tanke och hjärta. Fosterländska, historiska och religiösa sånger växla med hvarje arbetstimme, och kristendomen kommer, såsom vi i ingen annan skola sett, lärjungarne till mötes ej som läroämne, blott löst sidoordnadt med andra, utan som en genomgående, alt beherskande *lifsåskådning* i bön, sång och bibel samt i hela undervisningen. Frihet och glädje fylla lärares och lärjungars hjärtan, spänna arbetskraften, fördubbla behållningen.

Statens bidrag till skolorna äro betydliga, och amtvis utdelas, om vi ej missminna oss, årligen 100,000 kr. till fördelning bland medellösa ynglingar och flickor, som genomgå skolorna som frielever. Skolorna ägas ej af myndigheter, utan af föreståndaren, och många äro de föreståndare, som utan tvekan nedlagt hela sin förmögenhet i de af dem grund-

lagda skolorna. Föreståndaren ställer vid sin sida till medlärare män, som dela hans egen uppfattning af skola och lif, och därigenom, anser man, kan i lärarnes verksamhet och i den uppfostran för lifvet, som skolan vill främja hos sina lärjungar, en sammanhållning och en kraft utvecklas, som svårligen kunna åstadkommas vid de läroverk, där lärareantalet är stort, och där för dessas antagande helt andra grunder gälla.

Af ofvanstående framgår, att danska folkhögskolan ej inrättats först och främst eller hufvudsakligen för att motarbeta tyskheten. De hafva helt naturligt sedermera fått äfven den uppgiften; men Grundtvig fattade och förkunnade sina inom skolverlden reformatoriska åsigter flere år före det slesvig-holsteinska kriget 1848. Den första folkhögskolan grundlades 1844 i Röddinge på slesvigsk mark (sedermera flyttad till Askov vid gränsen). Hvad Grundtvig velat var, som vi sett, egentligen grundläggandet af ett folkligt universitet, "Höjskolen i Sorö"; ännu är detta ej grundadt, men i stället uppstodo i de n. v. folkhögskolorna många afbilder i mindre skala, och Kristian Kold heter den man, som kraftigast och följdrikast sökt att praktiskt förverkliga hvad Grundtvig tänkt.

Vi äro ej blinda för de brister, som vidlåda danska folkhögskolor, brister, som det dock här ej är platsen att kritiskt skärskåda, och som i vårt land betydligt öfverdrifvas af dem, som endast döma efter hörsägner. Dock få vi bekänna, att i en kritisk tid som vår, då man har långt lättare att tvifla än att tro, gör det oss godt att se en helgjuten personlighet framträda, som kallar förut slumrande krafter till fullt och vaket lif, och som lärt äfven det ringare folkets hjärta att klappa varmt för sådana höga föremål som kristendom, fosterland och mänsklighet. Att Grundtvigs folkhögskola träffat en mäktig sträng i det danska folkets hjärta, kan åtminstone icke förnekas.

3.

Den svenska folkhögskolans upprinnelse.

Den svenska folkhögskolan är yngre än den danska. År 1868 började samtidigt våra tre äldsta folkhögskolor sin verksamhet. De voro Hvilan och Önnestad i Skåne samt Herrestad i Östergötland. Vi anse skäl vara att någorlunda utförligt förtälja om, huru dessa skolor kommo till, emedan däraf framgår, i hvad mån de svenska folkhögskolorna hafva inhemska orsaker att tacka för sin uppkomst.

Hvilan. År 1867 gjorde riksdagsmannen Ola Andersson i Nordanå *) medlemmarne i Bara härads landtbruksklubb uppmärksamma på "nödvändigheten af inrättandet af en skola, där allmogens vuxne söner kunde få tillfälle att inhämta ett större kunskapsförråd än det, den vanliga folkskolan kunde meddela." Både som medborgare i staten, kommunalman och jordbrukare hade han vid många tillfällen känt för egen räkning behofvet af mera kunskaper och slöt däraf, att detta behof torde vara tämligen allmänt bland svenske jordbrukare. Folkskolan kunde ej göra tillfylles, ty hon är barnskola, och det är mycket som man behöfver känna och förstå, men som går öfver ett barns fattning. Dessutom faller mycket af hvad folkskolan bibringar bort under träget kroppsarbete från 13 à 14 år, till dess ynglingen inträder i samhället som "sin egen" och som kommunalmedlem. Tanken på medborgerliga rättigheter och därmed förbundna skyldigheter i följd af representationsreformen samt önskan att på en god väg utjämna den skadliga ståndsskilnaden voro också medverkande orsaker till förslagets väckande. Förslagsställaren var dock ej på det klara med, *huru* en sådan skola för vuxen ungdom skulle inrättas. Organisationen af

---

*) Här torde behöfva nämnas, att förf. till denna uppsats såsom källor begagnat först och främst skolornas redogörelser och stadgar, vidare tidningsuppsatser, smärre afhandlingar, särskildt utgifna, bref från föreståndare och de riksdagsmän, som bidragit till de äldsta skolornas upprättande m. m. Författaren kan äfven stödja sig på en nioårig egen erfarenhet som lärare, hvarjämte han vistats en månad vid danska folkhögskolor.

de "högre folkskolorna" syntes otillfredsställande, men *de danska folkhögskolorna voro honom alldeles obekanta.* Emellertid blef en komité tillsatt, och dennas medlemmar fingo under sitt arbete alt klarare för sig, att de redan befintliga "högre folkskolorna" ej motsvarade deras önskningar. De voro lägre elementarläroverk, förlagda på landet, försöksanstalter, hvarifrån de ynglingar, som ägde håg och anlag för studier, kunde gå till stadsskolorna för att lämna sin klass och sitt yrke. Men det var just för dem, som icke ville lämna detta, som högre skolor behöfdes. Ynglingen behöfde lära något "så väl för själen bildande som för det praktiska lifvet gagnande, lära att fatta sin bestämmelse, få håg och aktning för arbete samt komma till insigt om, att man icke endast på ämbets- och tjänstemannabanorna kan blifva en duglig och nyttig medlem i samhället". På landet borde en dylik högre skola ligga, så att lärjungarne icke fördes bort från sina vanliga lefnadsvilkor, Under sitt arbete fingo komitéledamöterna genom några artiklar i "Aftonbladet" kännedom om de danska folkhögskolorna. Man dröjde ej att söka för svenska förhållanden tillämpa det goda, som dessa i organisation och framför alt i metod kunde erbjuda. Man insåg, att undervisningen borde röra sig i fria former, ledd af en med full frihet men på eget ansvar handlande föreståndare, att utanläsningen, som för äldre lärjungar blir tom och dödande, ej borde förekomma, och att det fria muntliga föredraget, "det lefvande ordet", borde få komma till sin rätt. Detta uteslöt naturligtvis icke, att lärjungarne tillfrågades öfver hvad de hört, och att goda läroböcker sattes i deras händer till själfstudium och med lärarnes muntliga förklaring. Men komitéledamöterna voro också ense om, att de svenska skolorna borde mera än de danska betona det praktiskt nyttiga. Någon osjälfständig härmning blef det således icke, liksom *den första tanken* på högre skolor för unge män icke häller kommit från Danmark*). Men det vore otacksamt att ej erkänna, det de svenska folkhögskolorna lärt

*) Största hedern af komiténs arbete torde böra tillerkännas adjunkten vid Alnarps institut, D:r Olof Pehrson Bendz.

mycket af de danska, att de utan denna lärdom måhända blifvit så praktiska, att en god del af deras lefvande anda, frihet och lyftning gått förlorade. Detta så mycket mera som vår allmoge har naturlig böjelse för att endast akta det synbart och påtagligt nyttiga i undervisningen men kortsynt ringaktar det fosterländska elementet, det själen väckande och förädlande, utan hvilket ingen fri medborgareanda kan inblåsas hos de unge, och utan hvilket folkhögskolan aldrig kunde fylla sin uppgift: att icke blott meddela nyttiga insigter utan ock väcka medborgareanda till kraftigt lif och gifva en fri blick öfver människolifvet. — Till föreståndare för folkhögskolan vid Hvilan antogs docenten vid Lunds universitet, D:r Leonard Holmström. Han har sedan dess (1868) stått i spetsen för denna skola, från hvilken flera af vårt lands folkhögskoleföreståndare utgått, och härifrån hafva i många fall föredömen tagits för andra folkhögskolor.

En segrande tanke här tagit gestalt.
Den är det, som skiner i sal öfver alt,
Som vecklar sin vårliga värme ut
I vinterkväll, då det yr kring knut.
Ur folkets hjärta den tanken gått,
Och dädan har den sin värme fått.

Önnestads folkhögskola grundades på följande sätt. År 1867 väckte riksdagsmannen Sven Nilsson i Efveröd i Kristianstads läns landsting förslag ”om inrättande af högre folkskolor i länet efter en annan och bättre plan än den närvarande”. Folkskolan kunde icke tillräckligt tillgodose den allmänna bildningen för de praktiska yrkena, och elementarskolan uppfostrade ungdomen mer till tjänstemannabanan än till duglige arbetare och praktiske medborgare. Åt en komité uppdrogs att till nästa landsting utreda frågan, och då ”Aftonbladets” artiklar om de danska folkhögskolorna blefvo bekanta, företogo prosten i Vinslöf, den varmhjärtade D:r C. Bergman, och en bonde en gemensam resa till Danmark för att på ort och ställe studera dess folkhögskolor. Följden häraf blef en af D:r C. Bergman författad skrift: ”om de danska folkhögskolorna, jämförda med de svenska högre folkskolorna samt resultatet af jämförelsen”.

Vi anföra några af denna skrifts grundtankar: de danska folkhögskolorna syntes hafva klart och bestämdt fattat sitt ändamål och väl förstått att välja medlen. Fromhet och personlig gudsfruktan, frihetssinne och fosterlandskärlek väktes i dem kanske mera än i andra skolor, där den myckna utanläsningen och examineringen ofta syntes framkalla hvarken någon synnerligen lefvande kristlig tro eller fosterlandskärlek, och hvarifrån altför ofta de unge utgingo med sjuklig kropp och utan tro och kraft i hjärtat*). Allmogen borde få högre skolor för sig själf, som den själf kunde bära och öfvervaka, och som borde stå öppna för bondsöner samt för dem, "som icke räkna sig högre än dessa". De högre folkskolorna voro skadliga, då det var fara värdt, att genom dem en ström af allmogesöner skulle ledas in i städernas latinskolor och in bland skaran af de tjänstsökande. Felet vid alla våra skolor vore, att de ville tvinga alla lärjungarne till samma resultat, med samma metod för alla utan afseende på anlag, lust, hälsa och blifvande lefnadsbanor, att de togo mångläseri för kunskap, och att den använda metoden vore altför torr och kärf för att väcka de unge till friskt lif. Denna metod ginge ty värr för mycket igen i folkskolan. Resultatet i den anförda skriften var, att hvarken förstånd eller känsla borde ensidigt utvecklas, men att mera vigt borde läggas vid att uppfostra viljan till det rätta. Man borde *först söka väcka det inre själslifvet*, i andra rummet meddela kunskaper. Man får ej börja med att öfva minnet genom idel namn, glosor och fakta eller utveckla intelligensen genom matematik och grammatik. Alt detta föder mera torrförståndighet än det utvecklar lif. Undervisningen skulle först och främst gå ut på att ägga till själfarbete och väcka kärlek till saken i fråga, ty kärlek framkallar lust till vetande, men vetande ej säkert kärlek. En bestämd plan borde ligga tll1 grund så för föredragen som för undervisningen i dess helhet. Som folkhögskolans värk ej är blott att undervisa utan ock att uppfostra och förädla lärjungens sinne-

---

*) Vi tillåta oss ännu en gång påpeka, att det är D:r Bergmans åsigter, som här anföras.

lag, beror hennes framgång icke blott på lärarens kunskaper och undervisningsförmåga utan på hela hans personlighet. Så tänkte D:r Bergman sig en folkhögskola, och som sista resultatet af sin undersökning angaf han, att *utan folkhögskolan kan icke någon verklig folkupplysning gifvas*. Följden af D:r Bergmans och riksdagsmannen Sven Nilssons arbete blef grundläggandet af Önnestads folkhögskola.

Till sist en kort redogörelse, huru *Herrestads* folkhögskola i Östergötland uppkom. I Nordiska Nationalföreningen väkte D:r August Sohlman 1867 fråga om inrättandet af "bondehögskolor", om hvilken fråga en synnerligen sakrik och liflig diskussion kom att föras. Dessa förhandlingar tryktes som bihang till "Aftonbladet" och blefvo, som vi sett, af stor betydelse både för Hvilan och Önnestad. D:r Sohlman utsände på egen bekostnad D:r Ålund till Danmark att studera dess folkhögskolor, och hemkommen trädde denne i förbindelse med riksdagsmannen Jonas Andersson i Häckenäs. Denne hade för länge sedan insett, att folkskolan ej förmådde bibringa all den upplysning, hvar och en svensk man i våra dagar behöfde, särskildt sedan de nya kommunallagarnes och riksdagsordningens införande. Han hade ock tänkt sig inrättandet af en undervisningsanstalt för allmogens barn, hvarest dessa efter genomgången fullständig folkskolekurs *och vid mognare år* kunde få tillfälle att inhämta en bildning, nödvändig för ett rätt uppfyllande af medborgerliga pligter, och få håg och förmåga till idkande af andligt arbete på egen hand. Sättet och formen för åstadkommande af en sådan läroanstalt var honom dock ännu en olöst gåta. Då kom han genom en tredje man i beröring med D:r Ålund, som återkom från Danmark och nu tänkte inrätta en svensk folkhögskola. Genom desse mäns förenade bemödanden kom ock Herrestads folkhögskola till stånd, hvars förste föreståndare D:r Ålund blef ett år, ty sjuklighet tvang honom att lämna platsen, som öfvertogs af D:r P. A. Gödecke. Denne har särskildt genom sina skrifter i folkhögskolefrågor mycket gagnat saken och lifvat intresset därför i vårt land. Skolan är nu flyttad till Lunnevad.

Sedan dess har den ena folkhögskolan vuxit upp efter

den andra, och nu saknar intet län i Svea och Göta land en sådan, ja, i somliga län finnas två folkhögskolor. I Norrland fins en i Vesternorrlands län. Inalles äro de f. n. 24. Utom dem äro *8 folkhögskolor för kvinnor* inrättade, dock vanligen förlagda sommartiden vid samma skolor, i hvilka män undervisas om vintern vanligen från den 1 nov. till 1 maj. Sommarkursen för flickor räcker i allmänhet 3 månader. Den första af dessa öppnades 1869 på Samuelsberg vid Motala af fru Fr. Pajkull, som, sedan denna skola blifvit nedlagd, grundade en ny vid Helsingborg. Härefter uppstodo sådana skolor vid Hvilan (Skåne), i Landskrona, på Tjörn, i Södra Vi (Norra Kalmar län), i Vesthorja (Jönköpings län), i Öskevik (Örebro län), vid Liared (Elfsborgs län), vid Tärna (Vesterås län) och i St. Tuna (Dalarne). Några af dessa hafva sedan blifvit nedlagda. Undervisningen går i hufvudsak efter samma metod som vid de manliga skolorna. Dessa skolor äro inga "pensioner" i mindre skala. Främmande språk och pianospelning förekomma ej, men däremot modersmål och nordisk literatur, svensk historia och geografi, hälsolära och hushållslära ("kökets kemi"), alla slags handaslöjder, räkning, bokföring och sång. Skolans mål är icke att utveckla den unga kvinnans talanger utan att gifva henne en bildning, nödvändig för henne såsom blifvande maka, husmor och uppfostrarinna af barnen i kroppsligt och andligt hänseende. Till elever mottagas därför *endast vuxna flickor* (vanligen med en medelålder af 18 år). Skolan vill i korthet gifva kvinnan en allmän själsbildning och förbereda henne för hennes värf i *hemmet*.

Huru de senare folkhögskolorna tillkommit, kan ej här vara behöfligt att utförligt utreda. Men de hafva bildats på liknande sätt som de tre första. Oftast hafva vanligen af riksdagsmän framlagts motioner i landstingen om inrättandet af dylika skolor, eller har det första förslaget kommit fram vid ett folkmöte, i ett hushållningssällskap o. s. v. Men gemensamt snart sagdt för alla är, att både enskilde personer, kommuner och myndigheter varit högligen beredvilliga att göra uppoffringar för att få sådana skolor i stånd. De summor, som på detta sätt tecknats för *en*

gång eller att utgå årligen i vissa år, äro betydliga. Flera af skolorna äga nu egen tomt och hus. Vestmanlands och Kronobergs läns landsting hafva till detta ändamål anslagit hvardera 20,000 kronor, och i det förra länet har dessutom för samma sak öfver 21,000 kr. insamlats *genom frivilliga bidrag* från enskilda och kommuner. På flera ställen hafva byggnader hyresfritt upplåtits till skollokaler. Och folkhögskolans vänner och gynnare räknas inom alla samhällsklasser, naturligtvis de flesta inom allmogen. Framhållas bör, att många af Sverges landshöfdingar ytterst beredvilligt stält sitt inflytande och sin erfarenhet till skolornas tjänst, och flera af dem äro ordförande i skolstyrelserna. Staten ger i årligt anslag omkring 50,000 kr. att fördelas på manliga och kvinliga folkhögskolor. Skola med ettårig kurs får högst 2,000 kr., skola med tvåårig kurs, i hvars andra kurs lärjungarnes antal motsvarar $^1/_4$ af närmast föregående års elevantal, högst 3,000 kr., alt detta under förutsättning att bidragen till skolan från andra håll uppgå till minst lika mycket. Äfven åt folkhögskolor för kvinnor erhållas statsanslag. Till bestridande af årets löpande utgifter har skolan utom statsbidrag att beräkna elevafgifter (från 10 kr. till 80 kr. pr elev), bidrag från landsting (fr. 500 kr. till 3,500 kr. årligen), från hushållningssällskap, kommuner och enskilde personer, organiserade i s. k. folkhögskole- eller garantiföreningar. Folkhögskolorna hafva de senare åren besökts årligen af omkring 600 ynglingar, hvilket ej kan betraktas som mycket, särskildt vid jämförelse med danska förhållanden. Vi skola längre fram återkomma till denna sak. Till skolan ett andra år återvändande elever äro ej många, men mycket ofta inträffar, att flera söner eller döttrar sändas under årens lopp från samma hem, eller att yngre slägtingar till en f. d. elev komma, eller att ynglingar komma år efter år från samma socken, hvilket ju vittnar godt om folkhögskolan och om förtroende till henne. I allmänhet äro ynglingarne af 21 à 22 års medelålder, från 18 till 30 år. Skolan står öppen för hvar och en som vill, ingen blir afvisad på grund af sin ålder, ty man blir aldrig för gammal att lära. Af föreståndarne hafva de fleste akade-

misk bildning; till andre lärare tagas officerare, agronomer, ingeniörer, akademiskt bildade, folkskolelärare o. s. v. Man väljer den dugligaste, han må hafva fått sin bildning vid den ena eller andra skolan. Tre gånger hafva Sverges folkhögskolelärare samlats till gemensamma öfverläggningar: 1877 i Jönköping, 1880 i Stockholm (vid det stora allmänna läraremötet) samt i Öskevik 1881.

Af denna historiska framställning om folkhögskolorna *framgå följande resultat:* de hafva ej uppstått genom initiativ af föreståndarne, hvarföre desse ej äga skolorna; de stå icke i opposition mot de lärda skolorna, ty de hafva en verkningskrets helt olika med dessa; de hafva ej framkallats af någon sådan religiös väckelse som den grundtvigska, och ingen svensk folkhögskola är grundtvigsk; — detta synes mig vara det mest afgörande beviset för de svenska folkhögskolornas nationella upprinnelse —; de stå icke i någon fiendtlig ställning gent emot den svenska kyrkan. Men de hafva uppstått, emedan inom de kroppsarbetande klasserna begär vaknat efter en upplysning, motsvarande tidens kraf, mer omfattande än den folkskolan kunde erbjuda och genom lämpligare metod meddelad än den i den högre folkskolan använda. De hafva uppstått, emedan de i vårt folks medborgerliga lif så djupt ingripande nya kommunalförfattningarna och riksdagsordningen hafva, på samma gång de gifvit rättigheter, också väkt hos de arbetande klasserna motsvarande känsla af skyldighet till lif, skyldighet för dem att skaffa sig en medborgerlig bildning. Detta har naturligtvis först blifvit insedt af allmogens mest erfarne män, riksdags- och landstingsmän, hvaraf förklaras det kraftiga ingripandet af desse. Men äfven många personer inom andra klasser hafva omfattat de nya skolorna med varmaste intresse, dels af kärlek till folkupplysning och för visso äfven i förhoppning, att genom dessa skolor den för vårt folk så olycksdigra ståndsskilnaden skulle kunna i någon mån motvärkas och öfvervinnas. Men folkhögskolorna i Sverge skulle aldrig blifvit hvad de äro, fullt sjelfständiga läroanstalter med alt mera skarpt framhållet ändamål och med egendomlig metod, om de ej hos de danska folkhögskolorna funnit den *rätta*

formen dels i organisation, dels ock än mer i metod. I detta fall stå därföre våra folkhögskolor i outplånlig tacksamhetsskuld till August Sohlman, som af skandinaviskt intresse och i rätt tid genom sina artiklar i "Aftonbladet" fäste de förste grundläggarnes uppmärksamhet på de danska folkhögskolorna. Och enhälligt hafva de tre första folkhögskolorna och efter dem snart sagdt alla de senare uppkomna uttalat sig för den danska folkhögskolemetodens användning vid de svenska skolorna, fast de senare äfven i detta fallet gått sjelfständigt till väga och jämkat den efter behof*). Att genom danska folkhögskolans inflytande en djupare och mera lefvande uppfattning af hela folkhögskolans uppgift vunnit insteg hos målsmännen för de svenska, torde ej häller förnekas. Och därföre vore det högligen otacksamt, om ej svenska folkhögskolans män erkände sin förbindelse till folkvännen Grundtvig och hans skola. Utan tvifvel har hvardera skolan, så den danska som den svenska, sina förtjänster; den förra mera personligt lif, religiös och fosterländsk väckelse, hänförelse; den senare kanske mera upplysning, praktiskt arbete, måtta. Hvar och en gifver det bästa hon har. Fins blott en bärande tanke, må den skapa sig sina egna former, passande för folkets och landets förhållanden.

Våra folkhögskolor hafva således framkallats af *medborgerligt intresse*, af småningom vaknande allmänanda och självkänsla hos allmogen. De äro ej "konstgjorda"; de hafva *historiska orsaker* och sambandet med det värkliga lifvets makter att tacka för sin upprinnelse. Ty folkhögskolan är en följdriktig utveckling af 1842 års folkskoleförordning, af de år 1859 uppkomna "högre folkskolorna", af 1862 års kommunalförfattningar och 1866 års riksdagsordning. Och utan tvifvel hafva äfven den allmänna "uppryckning", som våra storartadt anlagda och hastigt uppväxande nya samfärdsme-

---

*) Att utan vidare med brytande af alla traditioner vid svenska folkhögskolor *införa en annan metod* än den för folkhögskolan egendomliga är ett lättsinnigt företag, och vi hafva vid flera tillfällen varnat därför, fullt förvissade, att man afskär en af hjärtrötterna, om man upphäfver folkhögskolans metod.

del öfver alt fört med sig, samt tidningsprässens*) ökade betydelse varit värksamma orsaker till den svenska folkhögskolans uppkomst. "Mera ljus" fordrar tiden. Och en ny tid har brutit in för de arbetande klasserna, hvilkas betydelse i samhället är i jämt stigande, *men för hvilkas allmänna uppfostran och upplysning ingen annan skola än folkhögskolan kan anses vara lämplig* (folkskolan naturligtvis alltid undantagen och på samma sätt — hvilket ordet "allmänna" inbegriper — alla fackskolor för yrkena). Intelligens skall läggas i arbetet, arbetaren skall varda medborgare, ljus och förädling skola inströmma i hemmen; för detta vill folkhögskolan värka och förbereda, och då är hon en lärarinna för lifvet.

Således skall ej den unge mannen gå i skolan för att "blifva något", d. v. s. för att kunna lämna kroppsarbetet, och därföre måste skolarbetet icke pågå för länge i sträck, att tid månne blifva öfrig åt kroppsarbetet.

Men folkhögskolan har för sin tillvaro en giltig orsak icke blott i den historiska utvecklingen utan ock i den *mänskliga naturens* egen beskaffenhet. Ty då hon till lärjungar mottager endast vuxne ynglingar, gör hon det, emedan hvarje ålder fordrar sin skola, emedan ej barndomen utan *ungdomen är den bästa tiden för en skolgång, som skall vara en förberedelse för lifvet*, d. v. s. för hvars och ens värf i arbetet, hemmet, kommunen, staten och kyrkan. En ynglings själ är, bildligt taladt, hvarken af bomull eller järn. Den är af vax, hvarken för mjuk eller för hård. Ungdomen är mest mottaglig för djupare intryck, behöfver dem också och gömmer dem säkert. Men hvarföre skulle denna naturlag endast komma till erkännande vid universitetet och för den studerande ungdomen där? Folkhögskolan bör söka alt mer och mer att gifva *hela landets ungdom* något af det, som annars endast kommit den studerande ungdomen till del: en högre

---

*) Med ytterst få undantag hafva vårt lands tidningar varmt omfattat folkhögskolesaken och för den mycket verkat. Naturligtvis hafva lokaltidningar haft mest anledning härtill. Bland våra större tidningar har "Aftonbladet" varit den, som tidigast fört folkhögskolans talan.

väckande och för lifvet i dess helhet afsedd undervisning, fritt meddelad och fritt mottagen. Hon är inrättad så, att hon både *kan* och *bör* sträfva till detta mål.

All Sverges ungdom vare med
På Sverges framtids dikt att sjunga
Med vaken hug och hjärtan unga.

Hvarje fosterlandsvän, som tänker stort, måste se något glädjande i att vårt folk i senare tider visat två så goda lifsrörelser som frivillig folkväpning genom skarpskyttesaken och frivillig folkbildning genom folkhögskolorna. Vi hoppas, att båda sakerna skola hafva lång framtid för sig, egnade som de äro att väcka folket, stärka dess andliga kraft och afnöta ståndsskilnaden.

Men folkhögskolan är ännu stadd i kamp för tillvaron. Många hinder hafva från första början mött henne, stå emot henne fortfarande, och det skall dröja länge, innan hon tillkämpat sig fullt erkännande. Väl kan hon öfverskattas; en och annan gör det, men vida vanligare är dock, att hon underskattas. Finnas hennes vänner inom alla folkklasser, så äger ock motsatsen rum. De mera bildade frukta folkhögskolan såsom en blifvande härd för politiska sträfvanden; många stötas af hennes ovanliga skick och metod, hennes frihet; andra åter — vi frukta, att de ej äro så få — emedan hon vill höja de arbetande klassernas upplysning, hvarigenom äfven deras plats i samhället kan komma att höjas. Allmogens flertal är ännu snarare mot än för, åtminstone likgiltigt för henne. Detta senare förklarar, hvarföre det sammanräknade elevantalet vid svenska folkhögskolor ej är så stort. Det danska folket har skakats i sina nedersta grundvalar genom kriget, och fosterlandskärleken är där ej en braskande fras vid ett "högtidligt tillfälle", utan en lefvande känsla hos hög och låg. Vidare har en väldig religiös väckelse, den grundtvigska, på samma gång lefnadsfrisk och fosterländsk, rykt många tusenden upp ur dvalan. Det är i Danmark därföre ofta de äldre bönderna, fäderna, som gå i spetsen för folkupplysningen och föra både söner och döttrar till folkhögskolan. I Sverge helt annorlunda. Den långa freden — och måtte den länge fortfara! — har varit oss i

mycket till välsignelse, men den har frestat mången till att omfatta tron på evig fred. Därmed har man kastat all fosterlandskänsla öfver bord och fördjupat sig i uteslutande omtanke om sin enskilda ekonomi. Väl är, som förut påpekats, en stigande allmänanda märkbar, men därmed går långsamt. Lika litet är den starka religiösa rörelse, som genomgår vårt folk, lik den, som väkt det danska folket. Vår pietism är mörk och dyster, har i sig föga af Luthers glada fria anda, och, utan intresse för vårt jordiska fädernesland, ställer den sig fiendtlig mot mänsklig upplysning och fosterländskt framåtskridande, håglöst försjunken i drömmar om det tillkommande. Vår svenska bondestam gömmer i sig en väldig kraft, men denna sofver hos alt för många. Den riktar sig icke på hvad som är stort och fritt i lifvet. Den äldre bonden håller sig ofta envist fast vid det gamla såsom far och farfar hade det. Blind för den nya tidens fordringar, den tid då hans barn skola taga mot arbetet och medborgarlifvets alt jämt växande skyldigheter, frågar mången föga efter, att hans barn må få lära mera än han själf. "Det har gått för mig utan så mycken skolbildning, det skall ock gå för dem", menar han. Han hade dock bort i stället tänka så: "jag har på långt när icke kunnat göra hvad jag skulle gjort, men min son skall göra det bättre; därför skall jag sätta honom i stånd därtill, så godt jag kan". Han borde hafva sändt både söner och döttrar först till folkhögskolan och därefter till lämpliga fackskolor. Men ty värr sparar han ofta i otid, liksom han ofta slösar i otid. Detta är hårda ord, kan man tycka, men de äro ärligt sagda utan bitterhet af en varm vän till Sverges jordbrukare, och en ärlig vän ljuger ej smicker utan talar sanning. Och det vore särskildt illa gjordt *af denna samhällsklass*, om den ej begagnade och vårdade sig om folkhögskolan. Icke nog med att allmogen genom henne kan lyftas till högre upplysning och blifva bättre satt i stånd att fullgöra sina ökade skyldigheter, som vuxit upp ur ökade rättigheter; icke nog med detta, men folkhögskolan är mer än någon annan skola *de arbetande klassernas (särskildt allmogens) egen skola*: tanken på henne upprann hos riksdagsmän ur bondeståndet, hennes inrättning,

genom stadgar bestämd, hennes uppkomst, hennes ekonomiska bestånd är allmogens verk framför alt, hennes framtid hvilar hos allmogen mer än hos någon annan klass. De anslag, som staten beviljat, hafva tillkommit företrädesvis på landtmannariksdagsmännens önskan. I landstingen på samma sätt. Skulle då allmogen genom att icke låta sina barn få åtnjuta hennes undervisning sätta hennes tillvaro på spel? Emellertid förklarar alt detta, hvarför våra folkhögskolor icke gå med den kraft som de danska. Andra hinder tillkomma: större afstånd, glesare befolkning, mindre välmåga. Och väl hade det varit, om på något sätt vistandet vid folkhögskolan kunnat göras billigare, än hvad nu är fallet, ehuru det ej förefaller dyrt för dem, som äro mera vana att offra för barnens uppfostran och undervisning. Den danska statens årliga anslag att amtvis utdelas till frielever synes oss vara ett beaktansvärdt förhållande.*)

Huru skola dessa hinder öfvervinnas? Genom ärligt, oförtrutet arbete i skolan och genom att på alla sätt sprida kännedom om folkhögskolan bland allmänheten, både i tal och skrift. Detta blir då i första rummet föreståndarens uppgift.

4.
Folkhögskolans organisation.

För våra folkhögskolor äro stadgar upprättade, innehållande bestämmelser om deras ändamål, läroämnen, styrelse, lärare, lärjungar m. m. I allmänhet kan sägas, att dessa stadgar i mycket äro mindre lyckade. De fel, som i dem mest sticka fram, äro: alt för stor ordrikedom och vidlyftighet; hufvudsaker äro ej skarpt framhållna bland massan af ovigtiga bestämmelser, och ibland är t. o. m. skolans ändamål både otydligt och oriktigt angifvet. Men då man betänker dessa stadgars tillkomst, förundras man ej så mycket häröfver. Ty då en folkhögskola skulle inrättas och styrelse blifvit tillsatt, blef det naturligtvis dennas första omsorg att skriftligen affatta de former, inom hvilka den nya läroanstalten skulle

*) Ett steg i denna riktning har nu tagits, sedan 1882 års riksdag anslagit för år 1883 en summa af 15,000 kr. att fördelas mellan folkhögskolornas *mindre bemedlade* lärjungar.

röra sig. Och det vore orätt säga, att styrelserna togo sitt uppdrag lättvindigt. Stadgarne vittna otvetydigt, att man med omsorg sökt upptaga så fullständigt som möjligt alt, som kunde tänkas höra till skolan. Men felet låg just däri, att man ville vara så fullständig som möjligt. Det hade varit nog, om det allra väsentligaste varit klart och säkert framhållet. Och det är olämpligt att i förväg mycket reglementera för en sak, som icke ännu i allo funnit sin form på den enda säkra vägen — erfarenhetens. Det mindre vigtiga hade kunnat förbigås och lämnas åt styrelses och föreståndares eget sunda omdöme. Dessutom kan det vara tvifvel underkastadt, om det är så riktigt att först inrätta själfva skolan, d. v. s. anskaffa lokal och medel och uppsätta stadgar samt först därefter söka en föreståndare.*) Utan en duglig föreståndare kan skolan icke vinna fotfäste bland allmänheten, och därföre borde man icke inrätta skolan, innan man viste sig kunna ställa en pålitlig föreståndare i spetsen; ty hvem garanterar styrelsen för att bland mängden af sökande till den annonserade lediga platsen finnes en person med lämpliga och nödvändiga egenskaper? Med en hop pappersmeriter för sig kan styrelsen möjligen med sitt val stanna på en man med goda kunskaper och lärareförmåga, men detta är icke nog. Föreståndaren måste vara en man, som grundligt satt sig in i folkhögskolan — och huru många sådana finnas? Han måste hafva förmåga att tillvinna sig förtroende och tillgifvenhet både hos den ungdom, han skall handleda, och hos den stora allmänhet, bland hvilken folkhögskolan skall öfva sitt verk, så nytt, misskändt och nyfiket betraktadt. Huru kan styrelsen veta, att den icke kommer att sätta en pietist eller en fritänkare till ledare för en skola, som *enligt stadgarne* skall på en *sund kristlig* grundval och med kristen åskådning uppfostra ungdomen? Och om föreståndaren är olämplig, icke kan en folkhögskola upprätthållas blott med styrelse, lokaler, skolmateriel och penninganslag? Det nu gängse sättet att inrätta folkhögskola och

*) Häraf följer naturligtvis icke, att vi skulle förorda upprättandet af en folkhögskola, utan att hennes ekonomiska bestånd vore tryggadt.

skaffa henne föreståndare är den svaga punkten, den sårbara Achilles-hälen i organisationen. Det är föreståndarevalet, som är en styrelses pröfvosten. Dock får ej förbises, att man blott på grund af bekantskap med stadgarne icke kan döma rättvist öfver folkhögskolans inrättning, ty i dem finnas äfven förtjänster, och bristerna på papperet behöfva ej alls motsvaras af dylika i verkligheten.

Dock vilja vi ännu fästa uppmärksamheten på två omständigheter. *En* är att stadgarne binda händerna för mycket på styrelsen, hvilket under kritiska tider kan blifva skolan till men. Styrelsen vågar ej taga kraftiga mått och steg utan landstingets hörande, som blott sammanträder en gång årligen — *En annan* anmärkning är att stadgar upprättas, utan att man meddelar sig med den, som i dessa stycken borde vara den mest sakkunnige — den blifvande föreståndaren. Man låter dem däremot utarbetas af andra skolkarlar, t. ex. seminarielärare, elementarlärare, folkskoleinspektörer o. a., hvilka vanligen icke hafva så mycken kännedom om folkhögskolesaken. Ofta äro de icke ens vänner af den skola, för hvilken de stifta lagar, och frestas lätt att till henne öfverföra en praxis, som deras erfarenhet funnit lämplig vid de läroverk, inom hvilka de själfve arbetat, men som icke är därför lika användbar vid folkhögskolan.

Mer eller mindre tydligt och noggrant förklara emellertid stadgarne den svenska folkhögskolans *ändamål* vara: att förbereda *den mognade ungdomen* för det *praktiska hvardagslifvet*, så att han till eget gagn och landets båtnad kan arbeta på det bästa sättet i sin kallelse; vidare att dana honom för det *medborgerliga lifvet* genom att verka en varm fosterlandskärlek, grundad på en lefvande undervisning om Sverges land och folk, dess historia, språk och lagar; för det tredje skall ungdomen i någon mån göras förtrolig med *naturens lif*, så att han får en inblick i skapelsens sammanhang, naturens former, krafter och verksamhet. Att folkhögskolan härigenom kan lägga en god förberedande grund för lärjungen, i fall han vill besöka fackskolor för jordbruk, skogsskötsel, handel, slöjd m. m., är tydligt. Folkhögskolans ändamål är således i korthet att

gifva ungdomen, framför alt de kroppsarbetande klassernas, en förberedelse för lifvet i dess helhet, nämligen för dess praktiska arbete, för hemlifvet, för medborgarekallet i kommun, stat och kyrka. Härom mera längre fram.

Rätt mycken olikhet råder vid våra folkhögskolor med hänsyn till *styrelsens sammansättning*. I allmänhet utses styrelsemedlemmarne (vanligen 6) vid de äldsta skolorna endast af den garantiförening eller folkhögskoleförening, som vid skolans inrättande ingicks mellan för saken intresserade personer, och hvars antal af medlemmar samt hela verksamhet synes vara af mer tillfällig och växlande art. Så torde förhållandet vara vid 9 folkhögskolor. Vid 6 åter väljas alla medlemmarne af landstinget; vid 3 af landsting och folkhögskoleförening; vid 4 af landsting, hushållningssällskap och folkhögskoleförening; vid 1 af landsting och hushållningssällskap o. s. v. Utaf alla dessa sätt att få en styrelse till stånd förefaller oss det minst lämpliga vara att låta endast *en* korporation utse *alla* styrelsemedlemmarne. Sker så inom en folkhögskoleförening, kunna lätt rent personliga och ortliga intressen få en otillbörlig vigt. Väljas medlemmarne blott af landsting, kan man tänka sig t. o. m. politiska partiåsigter inverka på valet, alt eftersom i landstinget sitta små eller stora jordegare, landsbygds- eller stadsrepresentanter o. s. v. Vi tro det vara bäst, att styrelsen utses af minst två korporationer, landsting och folkhögskoleförening; af det förra, emedan det, såsom medverkande till skolans ekonomiska bestånd, helt naturligt också bör vara delaktigt i hennes ledning, och emedan det kan i sitt val lättare låta leda sig af allmänt intresse. Någon annan inspektör behöfver det då ej utse än de medlemmar af styrelsen det väljer. Men skall befolkningen få personligt intresse för skolan, skall denna vinna de djupa leden och få rötter öfver alt i bygden, så bör en enskild folkhögskoleförening finnas, som inom sin krets utser vissa styrelsemedlemmar. Ju flera folkliga intressen, som äro inom styrelsen representerade, desto bättre.

Mellan styrelse och föreståndare äger i allmänhet en klok arbetsfördelning rum; ekonomien och alt hvad därtill

hör skötes af styrelsen, som öfvar inseende öfver skolans arbete. Föreståndaren är och måste vara fullt självständig i hela undervisningens anordning, och i detta fall böra stadgarne innehålla endast de allmänna bestämmelserna. Ty något "minimum" af kurser, som *måste* medhinnas, kan svårligen föreskrifvas vid en skola, där lärjungarne mottagas utan inträdesexamen och med olika förkunskaper, och där man ej åsyftar prässa alla lärjungarne lika långt, utan där man går så långt man under förhållandena kan gå. Lika litet kan något minimum bestämmas för lärarens verksamhet, ty den lärare, som endast gjorde det honom efter reglemente ålagda, blefve alt för bekväm och oduglig till folkhögskolelärare. — Nödvändig är den praxis att ingen till andre eller tredje lärare antages *mot* föreståndarens vilja, ty då arbetet i så många fall rör sig i ett hemlifs former, måste lärarne vara i bästa samförstånd för att på grund af personlig likstämmighet kunna med glädje arbeta vid hvarandras sida. I motsatt fall skola pinsamma förhållanden inträffa till skada för undervisningen. — Allmännaste regel är att styrelsen antager föreståndare för en tid af 5 år i sänder och med öppen rätt till ömsesidig uppsägning. Hela skolans organisation, särskildt i ekonomiskt hänseende, gör en sådan anordning nödvändig, och den kan icke sägas vara hvarken orättvis mot föreståndaren eller för skolan skadlig. Ty denna är icke för lärarens skull utan tvärtom, hvarföre styrelsen bör hafva makt att entlediga en sin plats icke vuxen föreståndare. Å andra sidan bör det väl vara en styrelses förnämsta pligt att söka för skolan bevara en föreståndare, som förstår sin sak, sköter sin plats och har allmänhetens förtroende. — Dock kan det icke nekas, att en folkhögskolelärares framtidsutsigter icke äro de tryggaste. Af en varm folkhögskolevän och framstående skolman har det därföre vid riksdag en gång föreslagits, att lärare vid folkhögskola skulle för sina tjänsteår vid henne äga rätt till löneturbsberäkning för inträde i statens elementarläroverk. Så är det medgifvet lärare vid privata läroverk, och förslagsställaren ansåg, att det ej borde förnekas lärare vid folkhögskola, då denna numera "i vigt och betydelse för samhällsutvecklingen

är jämförlig med elementarläroverket." Han trodde vidare, att det för bäggedera skolorna kunde vara fördelaktigt, att vid dem funnes lärare med erfarenhet af bådaderas undervisningssätt. Att både sanning och billighet ligga i denna åskådning, torde svårligen förnekas. Icke desto mindre erkänna vi, att vi f. n. ej kunna dela åsigten om nyttan af en dylik anordning. Vi frukta nämligen, att denna ej blefve lika gagnande för folkhögskolan som för folkhögskoleläraren. Vi frukta att det blefve alt mera sällsynt, att personer egnade sig åt folkhögskolans tjänst af rent sakintresse, af kärlek till folket och nit för dess upplysning, men så mycket mera af ekonomiska beräkningar. Ginge det så, tro vi, att folkhögskolan skulle lida. Den, som vid en skola blifver lärare med tyst föresats att vid första lägliga tillfälle utbyta sin innehafvande plats mot en ekonomiskt bättre, kan i sitt arbete lägga hvarken det rätta allvar eller den rätta glädje och kraft, som särskildt vid denna skola äro nödvändiga vilkor för framgång. Bäst och lyckligast, om man kan med godt hopp fullt och odeladt hängifva sig åt det man har för händer, och på den bana man beträdt bör man ock söka sin framtida trygghet. *Huru* återigen denna trygghet skall beredas, är en fråga, hvarpå vi icke kunna gifva något lämpligt svar.

Då det i somliga stadgar står skrifvet, att folkhögskolans lärjungar *skola* tillhöra den jordbrukande klassen, så är ett sådant bud rakt stridande mot denna skolas anda. Ty hon är en allmän skola, ej en för något visst stånd eller yrke, och hon bör stå öppen för hvilken ung man som hälst, han vare från den ena eller andra klassen. Hon vore annars ingen *folk*högskola utan en "bondehögskola". Hon bör visserligen vara det senare också, men hon kan och bör blifva mera än så, om hennes målsmän göra det klart för allmänheten.

Vid tal om folkhögskolans organisation föras våra tankar hän till den i denna uppsats flera gånger omnämda *"högre folkskolan"*, i hvilken mången menat redan funnes hvad folkhögskolan ämnade gifva. Några ord härom, eftersom det är fråga om två olika skolor, bägge dock inrättade för den

högre folkbildningen. Sedan 1858 hafva i vårt land omkring 12 högre folkskolor, sedan 1868 däremot 24 folkhögskolor bildats. Af detta förhållande torde klart framgå, hvilket slag af skolor företrädesvis tillvunnit sig den stora allmänhetens förtroende. Det var icke genom lifaktighet *i bygderna* för folkupplysning och genom ansträngningar därstädes, som den högre folkskolan först danades, utan det var genom åtskilliga vid 1856—1858 års *riksdag* väkta motioner. Hon växte uppifrån nedåt, folkhögskolan tvärtom. Vi neka ingalunda, att äfven för den förra flera riktiga tankar ligga till grund, som ock hafva funnit tillämpning vid folkhögskolan. Om ock således en andlig frändskap kan dem emellan spåras, är dock olikheten betydligare. Vi ämna i korthet söka angifva de väsentliga brister, som vi mena vidlåda den högre folkskolan och vållat, att hon aldrig vuxit ut utan liksom stannat i växten.*) Härigenom rödjes ock väg för en klarare uppfattning af folkhögskolan.

Redan det stadgandet, att endast män med akademisk bildning kunna till hennes lärare antagas (jmfr dock kungl. cirk. d. 9 nov. 1871), förefaller mindre lyckligt. Så stadgades väl, emedan man ansåg, att endast en person med högre bildning kunde leda en högre skola för folket, och det kan vara rätt, att så är praxis vid folkhögskolan, hvars elever ej äro barn utan unge män med en medelålder af något öfver 20 år. Men vidkommande den högre folkskolan synes ett sådant stadgande mindre nödvändigt, ty hennes elever äro barn, äro af en ålder, hvilken gör dem föga mottagliga för en sådan mera mogenhet kräfvande undervisning, som man tänkt genom denna skola med hennes akademiskt bildade lärare grundlägga. Och med hänsyn till lärareval är det oklokt att binda den tillsatta myndigheten vid en viss klass af sökande. Må man taga den dugligaste, han vare bildad vid den ena eller andra skolan! Dessutom äro de inkomster en lärare vid högre folkskola åtnjuter för små för att förmå någon att efter långa och dyra studier på allvar

*) Att äfven i den högre folkskolan ett ärligt och nyttigt arbete af hennes lärare utföres, äro vi de siste att förneka.

egna sitt arbete åt skolan. Erfarenheten har visat, att lärareplatsen där lätt kan bli ett slags tillfällig kondition för medellöse universitetsstuderande, hvilka lämna befattningen, när bättre banor bjudas. Det förefaller oss vidare, som om den högre folkskolan vore ett obestämdt mellanting, emedan hon på en gång är en vissa kommuners fria angelägenhet och en af staten och dess myndigheter handhafd och reglementerad skola. Distriktets befolkning kan icke betrakta en skola som sin egen, i hvars organisation den har för ringa del. Förslag till reglemente skall underställas kongl. maj:ts pröfning, sedan domkapitlet ledsagat förslaget med sitt utlåtande. Detta långrandiga reglementeringssystem, kanske till en viss grad behöfligt vid en obligatorisk skola, kan lätt döda lifvet inom en, som är beräknad på folkets frivilliga deltagande. Skolans eget lif bör fritt få utveckla och uttala sig genom styrelse och lärare, men ej från början fastnaglas vid en viss från högre ort gifven form. Myndigheters faderliga skydd kan ofta vara godt, men det får ej stäcka den unga plantans eget lif. Det kan icke förundra oss, att den högre folkskolan blifvit en svag och bleksjuk varelse. Alt för lik en konstprodukt, kan hon icke lefva med naturliga fria krafters lif. Alt för lik folkskolan, har hon hvarken något klart egendomligt mål att eftersträfva eller sjelfständig metod att följa. Den s. k. "fortsättningsskolan" (se kongl. maj:ts nåd. kung. af d. 11 sept. 1877) synes oss kunna i mycket ersätta den högre folkskolan.

5.

Folkhögskolans metod.

Alt lefvande skapar sig sin egen gestalt, och ju kraftigare lifvet pulserar, desto tydligare afpräglar det sig i sitt synliga omhölje. Formerna växla i det oändliga, emedan lifvets innehåll är oändligt. För en skola är metoden den yttre form, i hvilken hennes lif i det hvardagliga arbetet uppenbarar sig. Har folkhögskolan sitt eget lif att lefva, är det ej att undra öfver, att hon också framträder i en form,

olika den vid andra läroverk vanliga. Det är mycket mera förunderligt, att vårt lands många slags skolor äro hvarann så lika till metod, ehuru de hafva olika uppgift, vända sig till olika klasser, kön, åldrar o. s. v. Emellertid får man ej påstå, att folkhögskolans metod är oriktig därföre att den är ovanlig. Nytt vin bör man slå på nya flaskor, och *en* rock passar ej lika bra för alla. Till sitt eget mål går folkhögskolan sin egen väg. — De mest i ögonen fallande olikheterna äro väl, att folkhögskolan icke fordrar någon inträdes- eller afgångsexamen, ej i undervisningen använder lexor eller förhör, ej riktar sitt arbete förnämligast på lärobokskurser samt icke utdelar några betyg.

Ehuru det obestridligen vore godt, om alla hennes lärjungar från första början hade någorlunda jämna förkunskaper, så fordras dock med rätta vid henne ingen *inträdesexamen*. Hvar och en som frivilligt kommer som elev anses just därigenom visa sin mogenhet; han vill gärna komma, och därför mottages han. Ty från början till slut bygger folkhögskolan på frivillighetens grund. Då ynglingarne icke nödtvungna besöka skolan, är det föga troligt, att de skulle vilja underkasta sig någon inträdes-examen. Denna skulle strax afskräcka dem. Ej häller är det lämpligt att låta antagandet bero på betyget från folkskolan. Är det så visst att de på grund af ett dåligt sådant underkände blefve i folkhögskolan sämre lärjungar än de med goda betyg? Nej — af samma skäl som dåliga betyg i ett elementarläroverks nedre klasser icke alls låta sluta till oförmåga att framdeles idka akademiska studier. Det är icke ovanligt att flere af dem, som blifvit de utmärktaste lärjungarne, varit sådana, som vid kursens början varit minst underbygde. Inre mognad, ihärdigt arbete, lärares hjälp kunna göra mycket på kort tid.

Lexor och förhör användas icke, ty med dem hvilar lärjungens framgång alt för mycket på hans goda hufvud, särskildt på hans minne, ehuru den bör bero framför alt på hans goda vilja, ty denna har han i sin makt, ej så det förra. På bred grund bör en folkhögskola bygga sitt hus. Därföre — lika litet som hon bör inrättas uteslutande för någon viss

klass af folket, lika litet böra de goda hufvudena hafva någon företrädesrätt till henne. För att kunna draga fördel af skolans undervisning fordras naturligtvis förstånd, men undervisning skall väl vara annat än en blott förståndssak. Människan har äfven känsla, inbillningskraft och vilja, och läraren skall vända sig icke minst till dessa själskrafter. Och folkhögskolans undervisning är sådan, att hvem som hälst med god vilja kan följa med. Med sina allmänt bildande ämnen vill hon först och främst väcka och lifva eftertanken, utveckla lärjungens inre, gifva lust och förmåga till självarbete. Och lyckas detta — och det kan gå utmärkt för sig — så stannar mycket kvar till varaktig behållning för lärjungen, äfven om det ej kan vägas på examensvåg. Hvad man förstått och lärt sig älska, det kan väl glömmas — hvilken skola meddelar kunskaper, som icke kunna glömmas? — men det bästa faller icke så lätt undan, och det som blekts i minnet kan lätt uppfriskas. I en skola, indelad i flera klasser, är det nödvändigt att använda lexor och förhör, då flyttning från en lägre till en högre klass måste bero på att lärjungen tillegnat sig det kunskapsmått den förra meddelat. Ej så inom folkhögskolan. Den vuxna ungdom, som i hennes salar upplyses, skulle snart råka i olust, ledsnad, missnöje, om lexor och förhör användes. Den medmindre godt minne begåfvade skulle känna sig sviken, när han trots sin goda vilja fann sig underlägsen sina kamrater. Lexor och förhör skulle borttaga för mycken tid från den korta undervisningskursen. Missnöjets och tröghetens ande skulle snart bemäktiga sig hela skolan. Nu är det raka motsatsen. För hvarje dag lärjungen vistas i skolan varder hon honom mera kär, hans arbetslust är i jämt stigande, och han motser afslutningsdagen med en visst icke hycklad bedröfvelse. — Ehuru sålunda icke förhör i vanlig mening förekomma, hindrar detta icke, att läraren hvarje timme samtalar om och utfrågar innehållet af hvad förut blifvit genomgånget. — Läroboken föraktas ej, ehuru den ej är hufvudsak; men den kan i många fall ligga till grund för undervisningen, den kan genomgås, förklaras och utfyllas genom lärarens tillägg. Den blir ett stöd för lärjungen, hans

gode vän, ej ett plågoris. Till detta kommer i vidsträkt grad anlitandet af åskådningsmateriel samt framför alt lärarens enskilda handledning åt hjälpbehöfvande elever. Några akademiska föreläsningar hållas icke, men lättfattliga föredrag, omväxlande med frågor, läsning och förklaring af lärobok, förevisning af åskådningsmateriel o. s. v.

I en af folkhögskolans hufvudgrupper — de praktiska ämnena — lägger nog hvarje lärare mycken vigt vid att *fasta kunskaper meddelas*, och detta kan gå för sig utan lexor. Hvarje vigtig sak genomgås många gånger under kursens lopp, och genom alla de skriftliga arbeten o. d., hvarmed lärjungen jämt sysselsättes, får han oupphörligt tillämpa det genomgångna, lära att reda sig själf samt måste därföre studera sina böcker och i erinringen återkalla hvad han hört. — Visst och säkert är att denna metod kräfver vida mera arbete af läraren, än hvad en utan för stående kan tro, och eleverna hafva sannerligen fullt upp att göra.

Nästa fråga blir: *hvarför har afgångsexamen ansetts olämplig vid folkhögskolan?* Några ord därom. Eleverna kommo ej till henne "för att taga examen", ej för att efter slutad kurs välja sig nya lefnadsbanor och skaffa sig någon titel. Af fri vilja besöka de skolan för att sedan antingen genomgå någon yrkesskola eller genast i all stillhet återgå till hemmets yrke, dit medförande den större mognad och de praktiska insigter, som blifvit en frukt af skolans arbete. De ynglingar, som i detta syfte och af fri vilja kommit till skolan, kunna svårligen åläggas underkasta sig någon slutexamen. Men det är ock tydligt, att med den olikhet, som råder i ålder, förkunskaper och fattningsgåfvor, samt då undervisningen ej åsyftat att genom lexor och förhör bibringa vissa reglementerade lärobokskurser, *examen* såsom kontroll öfver elevernas inhämtade kunskaper *vore alldeles otänkbar och vilseledande*. Lika litet här som i det hela taget annorstädes i Sverge skulle examen lämna någon *verklig* ledning för allmänhetens omdöme. Antag, att en folkhögskola har 36 lärjungar, hvilka under 12 timmars tid — detta är rund-

ligt tilltaget — skola examineras i 10 ämnen*). Då komma på hvart ämne 72 minuter, och i detta skulle då hvad lärjungen under hela kursen inhämtat utrönas på 2 minuter!! Hvilken dyrbar tid taga icke de examen föregående och *enkom för denna afsedda* repetitioner! Genom dem skulle den redan nu knappa lärotiden ytterligare afkortas. Examen blefve svårligen något annat än humbug och skulle därtill locka. Farväl då med det ärliga på sak, ej på en tom form riktade arbetet i folkhögskolan! Det öppna, glada och förtroendefulla förhållandet mellan lärare och lärjungar skulle nog ändras, om lexor, förhör och examen infördes. Och med den senare skulle snart följa en fullständig omstörtning af folkhögskolans hela metod.

Eller skall examen vara kontroll öfver läraren? Hvem inbillar sig, att hållandet af en lysande examen i någon större mån bevisar duglighet i lärarekallet? — Genom att undvika examen ådagalägger folkhögskolan ingalunda någon fruktan för allmänhetens kontroll. Ingen inbjuder mera därtill än hon, ingen står mera under allmänhetens ögon *i hvardagslagets arbete*. Besökande af alla klasser komma hvarje vecka för längre eller kortare tid. Ej i skymundan utan i klara dagsljuset försiggår hennes arbete. Men må man införa examen, och allmänheten skall här som vid andra skolor tro sig hafva uppfylt all rättfärdighet genom att besöka skolan *endast* examensdagen. — Det bästa sättet att bedöma hennes inflytande på eleverna är att iakttaga, huru de sköta sig efter skolgången. De äro trädets frukter, och efter dem skall skolan dömas. Mot en oduglig lärare har en folkhögskolestyrelse den fullt tillräckliga utvägen att — afskeda honom.

Nästan lika olämplig som öppen examen är den dolda form däraf, som under namn af "lektioner" vid afslutningsdagen brukas i några folkhögskolor. Alt eller intet! Inga halfva mått och steg! Börjar man att åka nedför ett sluttande plan, blir det omöjligt hindra farten midt på.

---

*) Ehuru vi för egen räkning äro långt ifrån att mena, det folkhögskolan har 10 ämnen (se det följande!), måste vi, då vi ställa oss på examensvännernas ståndpunkt, tala om så många.

Den lärjunge som undergått examen vill hafva betyg; den som har ett betyg vill hafva någon fördel däraf, t. ex. med dess tillhjälp söka sig någon plats. Så skall med examens införande folkhögskolan lätt komma att locka ungdomen på afvägar från hemmets yrke, på samma gång oriktiga anspråk skola ställas på henne.*)

Detta är en hufvudfråga, den om examen. Må folkhögskolans målsmän vakta sig för falska eftergifter! Må hvarje skola vara ärlig, så att dess namn motsvarar dess syfte! Ärligt är det icke, att det läroverk kallas folkhögskola, där man kastat öfver bord hela eller halfva den metod, som från första dagen varit folkhögskolan förbehållen. Vi neka ingalunda, att en skola kan vara utmärkt gagnande med andra medel, men vi påstå det vara orätt att upptaga namnet folkhögskola, *när kännetecknen saknas*. Detta är att göra allmänheten färgblind och hopblanda färger, som böra klart särskiljas.

Men *hvad medhinnes* väl i denna skola med så kort undervisningstid? Vi skola besvara detta genom en kort redogörelse för arbetets gång vid en folkhögskola**) under ett läseår.

Vid första påseende tyckes det, som om folkhögskolan sysslade med alt för många läroämnen på kort tid. Af det föregående framgår dock, att ämnena icke tagas här i samma betydelse som vid andra skolor. Det är ej meningen att läsa utanlexor i faststälda läroböcker, att i elevernas minne inpränta bestämda lärokurser, för att de i dem må examineras, ej häller för att de på grund af sina kunskaper må få betyg, genom hvilka de kunna söka sig någon plats. Folkhögskolan är inrättad för att gifva den tänkande och vakna ungdomen en upplysning *om* och *för lifvet*. Undervisning och uppfostran rikta sig därföre endast på *tre hufvudföremål*, och de många ämnena framställa endast olika sidor af dessa. Det ena hufvudföremålet är *fosterlandet och*

---

*) Att ett i allmänna ordalag affattadt *intyg* lämnas efter skolgångens slut åt den elev, som så önskar, är en annan sak, som icke kan kallas oriktig.

**) Vestmanlands läns folkhögskola.

människolifvet; det andra är *det praktiska hvardagslifvet;* det tredje är *den yttre naturens lif.* I dessa för alla människor vigtiga ting vilja folkhögskolans lärare efter bästa förmåga inviga lärjungarne och i någon mån öppna deras blick för dessa lifvets tre väsentliga områden. Hvarje dags arbete har varit egnadt åt tvenne hufvuduppgifter — att förmäla det nyttiga med det upplysande och förädlande — och huru vi sökt lösa dessa, torde i någon mån framgå af följande öfversigt.

1. Fosterlandet och människolifvet.

Som förberedelse har talats om *jorden* som himlakropp, om solsystemet; jordens länder och haf, öarnes uppkomst och betydelse för kulturens spridande; europeiska kolonier i främmande verldsdelar och deras betydelse; polarexpeditioner; jordskorpans byggnad och de krafter, som verka på hennes förstöring; växtbälten, djurbälten, folkstammar; hafvets rörelser, strömmar, vindar; kulturslätter, kulturfloder, kulturfiendtliga trakter och förhållanden; *hufvuddragen af Europas länder och folk:* först fysisk beskrifning; nationella och religiösa motsatser; jämförelse mellan stater till läge (för krig och handel), rikedom, klimat, folkupplysning, styrka. Under skildringen — alltid noga begränsad — af Europas länder och folk har bl. a. talats om, hur Tyskland blifvit en stormakt, om Frankrikes politiska partier, Englands strid med Irland, om Ryssland och nihilismen, Turkiet och islam, Medelhafsländerna och deras gamla kultur o. s. v. Därpå framstäldes *verldshandelns* gång och utveckling i olika tider, de geografiska upptäkternas historia, våra dagars samfärdsel (bl. a. beskrifning öfver Suezkanalen, Pacificbanan, transatlantiska telegrafen m. m.); religionernas geografiska utbredning. Så kom beskrifning, den utförligaste, öfver *Nordens tre riken och Finland,* fysisk, geologisk, politisk, statistisk (jämförelse mellan ländernas näringar, utvandringen o. s. v.), ortbeskrifning. Ingen annan bok än folkskolans läsebok har användts, men kartor, planscher, tellurium och lunarium, glob. Hufvudsaken var icke att inlära namn utan att gifva en både sammanträngd och liflig uppfattning af vårt stora hem, jor-

den, dess invånare och dessas olika vilkor samt framför alt af Sverge och grannländerna. Jordbeskrifningen har därför varit oupphörligt jämförande.

Sedan eleverna blifvit hemmastadda med länder och folk, hafva i omkring 30 föredrag hufvuddragen framstälts af *människoslägtets öden under forntiden*. Början gjordes med att efter gamla testamentet berätta hufvudskedena af judafolkets historia, och i denna skildring inflätades korta upplysningar om egyptierna (vid Josefs och Moses' historia), om fenicierna (vid Salomos), om assyrier, babylonier och perser (när profeternas tid tecknades). Därpå genomgingos de väsentliga dragen af grekers och romares historia. Dessa forntidens tre hufvudfolk karaktäriserades, samt huru de trädt i beröring med hvarandra och följderna däraf, hvilka arf de lämnat åt kommande slägten, huru de beredt jordmånen för kristendomen. Därefter sammanfattades forntiden i framställningen af kampen mellan kristendom och hedendom; hednavärldens religiösa och sedliga tillstånd under romerska kejsarväldet; Pauli missionsresor (efter Apostlagärningar); den kristna kyrkan under de tre första århundradena; de nya grundvalar kristendomen lade för familjelif, arbete (Pauli bref till Filemon lästes) och stat; martyrerna, kyrkans seger.

Härigenom fingo eleverna föreställning om hvad historia är, hvartill folken äro ämnade, om Guds ledning af hela slägtets utveckling, om kristendomen såsom världsmakt, och de voro nu mera mogna för att förstå *svenska folkets* ställning och uppgift. Som det väsentliga framhäfdes, huru vårt folk gått från hedendom (åsaläran genomgås utförligt, emedan i denna de nordiska folkens naturliga skaplynne skarpt framträder) till katolsk och lutersk kristendom, hur den svenska staten uppkommit, hur och hvarföre Sverge blef en europeisk stormakt, Sverges inflytande på finska folkets utveckling, dess förhållande till grannfolken, hvilka stora personligheter ingripit i vårt folks öden, huru folkklasserna stridt med hvarandra, huru regeringssättet växlat*) (historia

*) Odhners historia har noggrant blifvit genomläst, förklarad och utfyld.

och statskunskap hafva gått hand i hand). När så varit nödigt, hafva omtalats de stora europeiska händelser, som återverkat på vårt folk.

Under hela kursens lopp hafva eleverna fått sätta sig in i svenska *kommunallagar* och vigtigare författningar (t. ex. de, som en kommunalnämd måste hafva reda på, folkskolestadgan, fattigvårdsförordningen m. fl.); de förra hafva praktiskt inöfvats genom stämmors hållande. Taxeringskomitéer hafva valts inom eleverna, de hafva fått handlägga en kommunalnämds göromål, skött ordförandeskap o. s. v.

Alt detta har kräft omkring 215 undervisningstimmar och afsigten var företrädesvis att *väcka* elevernas tanke och öppna deras öga för svensk stat och kristen kyrka, för fosterland och mänsklighet. Därtill har ock syftat *uppläsningen af våra bäste författare*, ty fosterlandet är ju ett inbegrepp af ett folks land, historiska öden, språk och lagar. Utan en lefvande insigt i detta kan ingen verklig fosterlandskärlek inblåsas i det unga slägtet. *En* lärare har på sin lott denna uppgift odelad, och därigenom har så mycket större kraft och sammanhållning kunnat inläggas.

Ett svenskt sinnelag väckes äfven genom de fosterländska *sånger*, som dagligen sjungas — hälst före och efter undervisningstimmen —, samt genom de *målskjutningar*, som vid lämpliga tillfällen förehafvas.

Men utan *kristen religion* tro vi hvarken äkta fosterlandskärlek eller *sann uppfattning af lifvet* kunna finnas. Därför har skolans dagliga lif börjats och slutats med bön och psalm. Om söndagseftermiddagen hafva i skolan bibelförklaringar hållits, till hvilka utom elever många utanförstående hafva infunnit sig, och därigenom har en frisk fläkt af kristligt församlingslif strömmat genom skolan.

2. Det praktiska hvardagslifvet.

Förberedelsen för detta tager brorslotten af skolans arbete. Vi vilja visa vår aktning för det *praktiska arbetet* genom att åt detta egna nära 70 % (öfver 600 ordinarie tim-

mar) af undervisningen, kvällsarbetet dock undantaget — aftnarne hafva mest användts af lärarne att enskildt handleda eleverna — och oberäknadt elevernas eget arbete på mellanstunderna, hvilka så godt som uteslutande egnas åt praktiska ämnen. Elevernas flit och ihärdighet stå i de flesta fall öfver alt beröm, en följd af att de kommit till skolan af egen böjelse och att de äro af mogen ålder (i medeltal öfver 20 år). I dessa ämnen lägges, som ofvan är sagdt, mycken vigt vid att meddela eleverna så fasta insigter som möjligt. Detta går för sig med lärares hjälp, elevers egen lust, ihärdigt arbete, och under hela kursens lopp få eleverna oupphörligt öfva sig att genom hemarbeten, mest skriftliga, tillämpa och innöta hvad de under lektionstimmarne lära. Härigenom utvecklas högligen deras *förmåga till själfarbete*, och de få ej blott höra utan äfven kraftigt arbeta med självfe. Denna deras förmåga af självverksamhet främjas på många sätt i skolan: de få skrifva uppsatser öfver hvad de i skolan lärt och läst samt hvad de i lifvet sett och erfarit, göra öfversättningar från danskan och norskan, de få öfva sig att sitta i taxeringskomitéer, i kommunalnämd och stämma, de få uppgöra taxeringslängder, fyrktals-, uppbörds- och debiteringslängder, debetsedlar, sätta upp protokoll, revisionsberättelser, kontrakt, inlagor, motioner; de få till uträkning proftal; de få afväga, mäta fält, rita afvägningsprofiler, kartlägga uppmätta fält, göra ritningar (både kopior och original) öfver möbler, verktyg, boningshus, stallar och uthus, trädgårdar m. m.; de få öfva sig i välskrifning, affärsbokföring, kommunal- och landtbruksbokföring. *De praktiska ämnena äro* skrifning, räkning, geometri och fältmätning, ritning och bokföring.*) Tre lärare dela denna grupp, och läroböcker följas och genomgås noga, ehuru man ingalunda stannar vid dessa, som få en mångsidig utfyllnad och tillämpning. Genom dessa praktiska

---

*) Med undantag af skrifning äro de följande ämnena sins emellan beslägtade och utgöra egentligen endast *olika former af ett ämne, matematik.*

ämnen, hvilkas nytta för alla ligger i öppen dag, och i hvilka lärjungarne själfve så verksamt kunna arbeta med, lifvas de till ökadt intresse för de allmänt bildande föredragen, hvilka komma helt uppfriskande vissa timmar om dagen, afbryta det idoga arbetet och ägga till nytt lif.

3. Naturens lif.

Detta förklaras af läraren med tillhjälp af läroböcker, planscher, stort åskådningsmateriel af fysiska instrumenter, kemikalier, mineralier m. m. Fysik och populär kemi, fysiologi och hälsolära, idel beslägtade ämnen, genomgås*) i korthet under kursens lopp. Så mycket som möjligt visas naturvetenskapernas tillämpning på jordbruket, industrien o. s. v., och det genomgångna, om ock litet, gör åtminstone den nyttan, att det bildar och väcker eftertanken samt lägger en god grund för de elever, som i fackskolor komma att sysselsättas med tillämpad naturvetenskap Denna sista hufvudgrupp af undervisningen har också uteslutande anförtrotts åt *en* lärare, hvarigenom styrka kan läggas äfven i det lilla. — — —

Den dagliga undervisningen börjar vanligen kl. 8 f. m. och slutar först efter kl. 8 e. m. Kvällarne äro en folkhögskolas mest lifliga stunder. Då lysa lamporna i salen, och lärare och lärjungar sitta bredvid hvarandra, de förre hjälpande och ledande de senare; då är uppläsning af nordiska författare, då sjunges, då hållas stämmor och öfverläggningar eller extra föredrag af någon besökande. Alt afslutas med en kort bön. Ofta infinna sig åhörare från bygden eller aflägsnare trakter. Af friskt lif, omväxling i arbetet

---

*) Ehuru i hufvudsak alla folkhögskolor meddela ungefär detsamma, hindrar detta naturligtvis icke, att mycken olikhet i vissa fall äger rum, eftersom föreståndarne betona en viss del starkare än en annan: på somliga ställen genomgås geologi t. ex. ganska vidlyftigt, på andra åter kemi eller fysik.

och en god hemton uppbäres folkhögskolans verk, där personligheten kan få sitt fulla utrymme. En afslutningsdag vid en folkhögskola är ofta utmärkt genom en osökt feststämning. Föredrag hållas i fosterländskt eller naturvetenskapligt ämne af lärare eller skolans vänner, sånger sjungas, tal hållas, åhörare af bägge könen och alla klasser fylla salen och bese alla de af eleverna utförda skriftliga arbeten, ritningar m. m., som utan urval framläggas. Så ger afslutningsdagen ett sant och fulltonigt uttryck af skolans verksamhet.

Vid de flesta skolor är *kursen ännu blott ettårig*, men på flera ställen hafva vackra försök gjorts att få den tvåårig. Om ock understundom det felet här vid lag blifvit begånget, att denna tvåårskurs inrättats i ekonomiskt svåra tider för att, då lärjungeantalet varit i sjunkande, genom upptagande t. ex. af jordbrukslära i undervisningen *locka* elever till skolan, så torde å andra sidan icke kunna nekas, att äfven i detta fall den svenska folkhögskolan i hufvudsak beträdt en riktig väg. Dock måste föräldrarne först lära sig att på sina barn med glädje våga *en* kurs, innan den andra anordnas, hvarföre vi tro, att skolan först under minst 5 års tid bör göra sig som ettårig kurs erkänd och aktad, innan man påbygger en ny. Men det är klart, att de lärjungar, som återvända ett andra år till skolan, hafva af undervisningen dubbla nyttan i fasthet, mognad, samlad behållning.

Haltlösheten af tvänne förebråelser mot folkhögskolan torde af ofvanstående vara ådagalagd. Den ena lyder: eleverna i folkhögskolan *blifva "herrar"*, de där förakta arbetet. Vi hafva visat, att skolans drygaste tid företrädesvis egnas åt att göra eleverna mera skickliga och hågade för deltagande i det praktiska arbetet; äfven det tyngsta kroppsarbete lofprisas. Men vi vilja lägga *vakenhet och intelligens i arbetet*, öfvertygade, att det är olyckligt, om "plogen ej blott drages af en oxe utan ock styres af en åsna", såsom det mer träffande än fint blifvit sagdt. Skulle t. ex. kärlek till jordbruk blåsa bort, för det man lärt älska fosterlandet? Trifvas ej lätja och högmod bäst i hop med okunnighet?

Den andra anmärkningen är: folkhögskolan gör eleverna *halfbildade*. Alla äro väl ense om, att ingen skola gör någon *helbildad*. All bildning blifver half. Men meningen är väl den, att folkhögskolans undervisning är egnad att väcka hos lärjungen andligt högmod, falsk lärdomsstolthet, högfärd öfver den förvärfvade ringa kunskapen. Detta högmod är emellertid blott en särskild skiftning af det onda hvarje människa bär inom sig, och det kan näras ej blott inom en skolas väggar utan ock inom hemmet, bönehuset, ja af hela tidsandan, uttalad i tidningar, böcker o. s. v. Men vi våga påstå, att detta stygga lyte kanske minst ofta skönjes hos folkhögskolans elever. Ty då de i skolan icke få något betyg, icke någon titel, icke gå i skolan för att söka någon särskild bättre plats, utan för att i all tysthet återgå till hemmets arbete, så torde just inom folkhögskolan några af de mest drifvande orsaker fattas, som vid andra skolor lätt locka till detta inre högmod, detta öfversitteri, som kännetecknar halfbildningen. Upptäckes den icke ofta hos den nyssblifne studenten, teknologen, officeren? Fins den ej inom seminarier, flickpensioner, universitet? Kan icke t. o. m. en professor lida af denna halfbildning?

Det har äfven förefallit en och annan, som om folkhögskolans undervisning "sväfvade i det blå", och som om hela inrättningen vore alt för oklar och obestämd. Är en skola mer solid därför att hon är i de minsta detaljer reglementerad, därför att kurser i de olika ämnena äro noga fastställda, därför att den väg läraren skall gå är steg för steg utstakad, därför att i metoden lexor, förhör och examen användas? Ett reglementeradt minimum kan lätt slappa det egna initiativet. Och folkhögskolan är i det stora hela fullt klar på både sitt mål och sina medel. Hon har uppkommit af tydliga historiska orsaker. Hvilken skola i Sverge gör hennes arbete och fyller hennes plats, om hon ej funnes? Och kunde en skola, som satte sig samma mål före, vara ordnad och ledd på annat sätt än folkhögskolan?

6.

Slutord.

Vi hafva sökt visa, att folkhögskolan är ett både nytt och godt uppslag inom folkbildningen, att hennes berättigande ligger i att hon är ett självständigt läroverk med egen verkningskrets, egen organisation, egen metod och självständig uppfattning af läroämnena. Skulle hon väl kunna nu mera undvaras för vårt folk? Är hon en öfverflödsartikel? Skulle då folkskolan, som är afsedd för barn, lämna de arbetande klasserna tillräcklig upplysning? Dessa klasser hafva en helt annan ställning i våra än i forna dagar och behöfva en vida större upplysning, än hvad deras fäder fingo.

Gifvom akt på hvad som försiggår inför allas ögon! Vi behöfva många skolor, hvarann olika och med genomförd arbetsfördelning, ty pligter, rättigheter och ansvar för hvar och en växa jämt. Det fjärde ståndet har rykt upp i ledet med de s. k. högre stånden. Bakom odalmännen skymtas än tätare massor, som i sinom tid nog skola fordra utrymme för sig. Dessa skaror behöfva allesamman upplysning*), så att de må stödja, icke hota samhällsordningen, att de må bevara och utveckla, ej förstöra forna tiders arf. Kan den lärda skolan eller barnafolkskolan eller yrkesskolan göra detta verk?

Det fordras icke mycken erfarenhet vare sig af bok eller lif för att veta, att snart sagdt i alla Europas länder samhällets förr undanskjutna arbetareklasser tränga sig fram till inflytande på alla håll. Stora, fordom bundna krafter frigöras. Kanske vi icke dess mindre stå snarare vid denna

---

*) Därföre att vi sätta skolornas gärning högt, höra vi dock ej till dem som tro, att skolupplysning är det enda saliggörande, ty hemmets och den kristna kyrkans arbete förutan hjälper icke upplysning ensamt.

oerhörda rörelses början än vid dess slut. Novus saeculorum ordo nascitur!*) Blind är den, som icke ser, att tidens frågor röra alla klasser. Religiösa, politiska och sociala strider utkämpas inom alla samhällsklasser. Är icke äfven vårt folk redan indraget i dem? Vi hafva utpräglade partier både inom kyrka och stat. Och det är ej otänkbart, att äfven i vårt land en strid kan komma att utkämpas mellan kapital och arbete. Hafva ej förspelen redan uppförts både i Norrland och annanstädes? Våra dagars ökade industri och snabba samfärdsmedel gifva fart åt smittosamma ämnens spridning. Alla klasser skola kallas att stå ansigte mot ansigte med samhällsfrågorna. Väl, om de djupa folklagren ej äro fylda af mörker, väl, om klara ljusstrålar äfven dit funnit väg! Därför är en god folkupplysning på kristen grund så nödvändig, icke blott för barn, utan ock för unge män och unga kvinnor, innan de på allvar gå ut i lifvet, innan familjen grundas, innan männen indragas i kommunens, statens och kyrkans värf. För höga och låga, stora och små kräfves en väckande upplysning.

Och har man ej skäl att tro det vara historiens mening, att alla klasser skola kallas till deltagande i de allmänt mänskliga frågorna? Vi hoppas att i sinom tid skall, sedan födslosmärtorna äro öfverståndna, därur uppväxa en odling, långt härligare än det 19 århundradets. Ty liksom i ett lands natur stora ekonomiska tillgångar ligga obegagnade, som, en gång tagna i beslag, skola gifva en nu ej anad afkastning, så ligga också stora andliga kapital begrafna just hos ett folks djupaste lager. Helt visst slumra där väldiga krafter, som, väkta och rätt ledda, skulle uträtta storverk. Ännu är det i alla land, så ock i vårt, blott ett mindretal af folket, som kommit i tillfälle att till fullo använda de krafter, hvaröfver det förfogar. Ju mera andligt kapital som upptages, desto bättre, och det skall då snart nog frambringa materiela tillgångar. En god folkupplysning är en häfstång, som kan lyfta i dagen dessa dolda skatter. Liksom en stor rikedom årligen bortrinner i de norrländska

*) En ny tidernas ordning bryter in.

vattenfallens väldiga drifkraft, så varder årligen mycket andligt kapital obegagnadt och förloradt. Men genom en lefvande folkundervisning kan en väckelsens stöt riktas till de många, som annars gå med förbundna ögon. Folkhögskolan har därföre sin vigtiga plats att fylla, och det vore väl, om detta blefve klart fattadt och djupt kändt af vårt folk, framför alt af dess allmoge.

Hon skall kraftigt kunna bidraga till att fylla den klyfta af misstro, afund och partiförbittring, som skiljer "herrar" och "bönder", "löntagare" och "arbetare", därigenom att hon inplantar aktning för och rättvist uppskattande af *alt* arbete. Måtte hon särskildt i detta hänseende kunna uträtta något beståndande, att med partinamnens försvinnande också partihatet måtte smälta bort. För henne själf är intet angelägnare, ty hon vill icke bedömas från partipolitisk utan från fosterländsk synpunkt. Och i nit för folkupplysning kunna alla partier enas.

Hon instämmer därför af uppriktigt hjärta med skalden:

Skam få alla nya, fula
Namn, som söndra våra hem!
Väl jag unnade en kula
Den, som först kom upp med dem.
Svensk, helt rätt och slätt, må bli
Bästa, endaste benämning;
Aska varde hvarje lämning
Utaf alt, som nämns parti.

---x---

II.

Några ord om olika uppfattningar af lifvet och skolan.

1.

Man behöfver icke lång tid hafva varit lärare vid en folkhögskola, förr än man snart nog kommer under fund med, att hennes arbete röner motsägelse från två håll, att hon, satt att lik en fyrbåk sprida åtminstone i någon mån ljus öfver lifvets böljande haf, råkat ut för tvänne strömningar, som, ehuru de bekämpa hvarandra, enas i att vältra sina vreda vågor mot henne. För oss står det orubbligt fast, att den grund, hvarpå hon hvilar, måste anses god och hennes närvaro nödvändig, om följande satser godkännas: att människan under sitt jordelif har uppgifter att fylla både för jord och himmel, för tid och evighet; att hon icke blott har ett enskildt utan ock ett medborgerligt kall att lefva och arbeta för. Äro dessa påståenden sanna, så är det nödvändigt, att vare sig genom stat eller kommuner sådana skolor inrättas, i hvilka det unga slägtet, framtidens hopp, uppfostras och danas för denna dubbla lifsuppgift. Ty vi lära ju för lifvet, ej för skolan.

Så klart detta än är för många, göras däremot invändningar, hvilka, vare sig högt uttalade, tyst tänkta eller dunkelt kända, i alla fall bilda ett mäktigt hinder för folkhögskolans arbete och utveckling.

Många människor, som med synbart allvar vilja vara fromma kristna, vilja däremot icke blifva upplysta; skolor, som skrifvit ljus och bildning på sin fana, betrakta de med ängslan, ja med afsky. Söndagsskolan är kanske den enda,

som obetingadt gillas. Upplysning är en världslig sak och därföre ej blott umbärlig utan rent af syndig och som sådan farlig för det kristliga lifvet. Långt ifrån att, såsom bildningens vänner mena, kunskapsbegäret skall näras och uppmuntras, bör det tvärtom kväfvas. Kunskap är förbjuden frukt, dess ätande är ett syndafall, och ormen lurar bakom. Endast ett är nödvändigt, själens frälsning, från alt annat bör människan draga sig så mycket som möjligt. Folkskolan för barn tänka väl dessa människor icke borttaga, ty nyttan af räkning, skrifning och läsning är obestridlig, men helt visst skulle hon af dem mera omhuldas, om läsning af andliga skrifter främjades där och endast andliga sånger sjönges. Folkhögskolan, som inbjuder den vuxna ungdomen till arbete för bildning och upplysning, som vill öppna ögat för jordens beskaffenhet, människoslägtets utveckling, naturens härlighet, som, utan att åsidosätta praktiska ämnen, icke dess mindre gör framställningen af vårt folks språk och lagar, land och historia till medelpunkt i sin undervisning, och som söker bringa lif, glädje och omväxling i arbetet genom frisk sång, förtroligt tankeutbyte och läsning af skaldeverk — en sådan skola har svept sig i en ljusare mantel, än pietismen anser passande för jämmerdalens dystra allvar och röner därför ogillande och motstånd.

En annan åsigt åter menar, att lifvet är kläder, mat och dryck, att människans kroppsliga behof framför alt böra ses till godo, och det isynnerhet inom de kroppsarbetande klasserna. Den, som talar om dessa klassers höjande icke blott i ekonomiskt välstånd utan ock så småningom i politiskt och socialt hänseende till ökad självstyrelse och i intellektuelt till ett större mått af en fri och upplyftande mänsklig upplysning, han mötes därföre af tvifvel, hos några på grund af dåsighet och hopplöshet, hos andra på grund af det förakt de hysa för dessa s. k. lägre klasser. Men gemensamt för bägge parterna är bristande tro på det andligas makt, matt kärlek till det rent mänskliga, svagt hopp om det godas seger. För somliga är den ljufvaste drömmen ett makligt sittande vid Egyptens köttgrytor, för andra den vilda dansen kring guldkalfven. I följande två af amerikanernas valspråk in-

stämma de villigt, "hjälp dig själf" och "förtjäna pengar", men det tredje, "gå framåt", lämna de å sido. Ty på ett verkligt framåtskridande på jorden och i tidslifvet kan icke den tro, som kastat himmel och evighet öfver bord, och hvars hjärta icke värmes af tanken på *mänsklighetens* framåtskridande. Då man endast har för ögonen *sitt eget* lilla, sitt eget yrke, sin utkomst, sin fördel, så är det klart, att man blifver blind för de band, som förena *alla* människor: religion, fosterland, bildning. Medborgareandan får vika för det enskilda intresset. Och det är icke underligt: hur skulle väl den människa kunna hafva öppen blick för medborgerskapet i det jordiska samhället, som hvarken ser medborgerskapet i Guds rike eller den jämlikhet, som kristendomen fordrar mellan barnen af samme Fader? Däraf följer också, att folkhögskolan, som vill grundlägga en medborgerlig bildning inom de kroppsarbetande klasserna, af denna lifsåskådnings målsmän undfägnas med speordet opraktisk. Ty för dem varder alt det opraktiskt, som ligger bortom egennyttans synkrets.

2.

Vi hafva i korthet tecknat de två lifsuppfattningar, en sjukligt andlig, en krast materialistisk, som utan öfverdrift kunna sägas beherska flertalet af vårt lands befolkning, huru ensidiga och huru främmande för en äkta evangelisk anda de än må vara. Frågas efter orsaken till att så motsatta tänkesätt råda, hvarföre hos somliga endast det andliga, hos andra åter endast det kroppsliga framhålles, så kan mycket svaras härpå. Några korta antydningar härom!

Förnämsta orsaken får väl sökas i den mänskliga naturens egen beskaffenhet. Människan är en förening af själ och kropp, en dubbelvarelse med önskningar åt olika håll. Af jordens stoft vardt hon skapad, och Gud inblåste hos henne en lefvande anda, men det är endast hos ett fåtal som ande och kropp växa lika fort eller nå så att säga samtidigt mogen ålder. Hos somliga vakna tidigt andliga behof, och man vill då med makt rifva himlen ned till sig.

Andra visa sig tydligt som stoftets söner och döttrar; anden drömmer eller ligger fängslad i sinliga bojor, jorden skimrar i starka och förföriska färger. Några äro vända mera inåt, andra mera utåt. Ty sådan är den svaga människan, att endrägt, frid och harmoni sällan råda inom henne, hvilket äfven gifver sig ett uttryck i den store hedningaapostelns klagan: "jag vet att i mig, det är i mitt kött, bor icke godt; viljan hafver jag, men att göra godt finner jag icke". Han vet, att det är synden, som vållat söndring mellan det Gud ville hafva förenadt.

Hvad vi nu sagt gäller icke blott om den enskilda människan; historien visar oss många exempel på, att denna djupa söndring under olika tider funnits inom skilda eller hos samma folk. I det handelsidkande Tyrus, kung Hirams stad, och på hans tid en handelns och industriens hufvudort, lefde ett genom uppfinningar, djärfva upptäktsresor och stor rikedom framstående folk, fenicierna. De bebodde Medelhafvets östligaste kust och voro grannar till det Heliga landet. Deras lynne uppenbarar sig i deras religion. Man fylles med fasa öfver de grymma ceremonier, med hvilka de dyrkade eldguden Molok, till hvars ära de offrade sina egna barn, det dyraste de ägde; deras gudinnor firades med de otuktigaste bruk, men ofvanpå denna ohäjdade grymhet följde vild ruelse och mörk förtviflan, hvarunder prester och gudarnes dyrkare stympade sina egna lemmar. — De gamle greker och romare lefde företrädesvis ett utåtvändt lif. Glad njutning sattes som lifvets mål. Medeltiden återigen, det katolska tidehvarfvet, hade en starkt inåtvänd mystisk riktning. Det var den tid, då munkordnar inrättades för de otaliga, som åstundade att, fjärran från världens lockelser, under bot, bön, fastor och självförsakelse i ostördhet tjäna Gud i klostercellen; det var den tid, då domkyrkorna byggdes, än i dag talande tecken på tidens religiösa riktning; det var den tid, då korstågen företogos för att från de otrogne turkarne eröfra Kristi graf, företag, som förefalla många af det 19 århundradets nyktra människor icke blott som opraktiska utan rent af vanvettiga. — I England följde på puritanernas dystra, ofta nog skenheliga gudaktighet en

lättsinnets och de tygellösa sinnesnjutningarnes period, som bekräftar den gamla sanningen, att den ena öfverdriften föder den andra. — I vårt land hafva vi icke blott haft den karolinska tidens stränga fromhet utan äfven Gustaf III:s sedeslösa, otrogna tidsålder, och i våra egna dagar hafva vi mer än en gång sett, att kylan i kyrkan ökat värmen i bönehuset. — Med hvad vi nu sagt hafva vi velat framhålla, huru sällan man ser försoningens makter råda, men så mycket oftare söndringens. Vi vilja äfven betona, att dessa ensidiga åsigter måste, när de blifva starka lifsmakter, icke blott verka skadligt inom det kyrkliga och politiska samhället utan äfven inom *skolan*. Ty då man vill göra henne till en förberedelseanstalt för lifvet, kommer skolans inrättning att bero på hvad uppfattning man har af detta, och är denna uppfattning ensidig, skall skefheten ådagalägga sig äfven i undervisningens anordning. Hvem kan t. ex. neka, att våra s. k. upplysta klasser ofta brista lika mycket i lefvande religiositet och rena seder som de öfverskatta intelligens och kunskap? Och har icke häraf blifvit en följd, att våra skolors enda mål snart sagdt blifvit att meddela teoretiskt vetande, men icke att väcka de unga till fromhet och sedligt lif?

3.

Mer än en invändning skulle kunna riktas mot målsmännen för ofvan anförda två lifsåskådningar. Till den öfverdrifvet andlige, om vi så få uttrycka oss, skulle vi vilja säga: din åsigt smakar mera af lag än af evangelium; du ser på världen snarare med en munks än med en Luthers ögon; de gränser, som du uppdragit för mänsklig verksamhet, äro för trånga för en fri och lefnadsfrisk människa, och de äro dig icke föresatta af Guds ord utan äro din egen tankes och viljas skapelser. Långt ifrån att främja den sanna kristendomen, skall du lätt nog mot din vilja komma att blåsa upp otrons låga så mycket starkare. Ty då du fruktar, ringaktar och afskyr mänsklig bildning och upplysning, så lämnar du vetandets fält att uteslutande bear-

betas af otrons målsmän, och upplysningen varder därigenom alt mera hednisk, hvilket ej varit nödigt. Din tro skall af skrämsel vackla, när du hör det käkt försäkras, att historisk och naturvetenskaplig forskning kullkastat bibelns utsagor, och genom den okunnighet du valt som din lott har du förslöat dina vapen i kampen mot mera kunskapsrike gudsförnekare. Din ljusskygghet skall komma mången att tro, att kristendomen liksom nattens uggla fruktar ljuset, och han skall därför lockas att betrakta fritänkeriet såsom något mycket högre, ädlare, manligare och gladare än det räddhågade, sorgbundna evangelium du förkunnar. Du på en gång fruktar och föraktar naturvetenskapen, men du glömmer, att Guds eget ord lär, ja tvingar oss att *tänka* öfver naturens lagar, hvilka i skriften icke framhållas som blinda eller orubbliga utan såsom lydiga tjänare och verktyg i Människans Sons hand till väldiga gärningars utförande. Skriften själf öppnar våra ögon för naturens härlighet, för skönheten hos liljorna på marken och för luftens färgspel; hon manar oss att betrakta himlens fåglar och att ej rädas för stormens raseri. — Du ringaktar historisk kunskap, men du glömmer, att skriften för sitt eget förstående kräfver insigt både i det judiska och romerska samhällets inrättningar och både genom sitt gamla och sitt nya testamente uppammar historiskt sinne. Du glömmer, att både Moses, Kristus och apostlarne oupphörligt sökte framkalla förflutna tiders tecken och händelser i erinringen för att därigenom väcka upp det slöa folket. — Du anser inga andra skaldestycken än psalmer och andliga sånger passande för en kristen, men du glömmer, att själfva aposteln Paulus i sin predikan för de fint bildade grekiske filosoferna i Atén anför ord af en hednisk skald (Ap.-G. 17 kap. 28 v.). — Du har godt öga för det gagn en kristen kan göra blott genom att i sitt *enskilda* lif visa goda föredömen, men du ser icke all den lycka, som för land och folk skulle uppväxa, i fall den fromme kristne sökte att äfven som *medborgare* i kommun, stat och kyrka verka för det godas seger. Du tvekar ej att lämna åt dem, du kallar Guds fiender, alla samhällets offentliga kretsar och platser, i hvilka dock den kristne skulle kunnat verka så

mycket, om han icke stängt sig inne i sitt hem och i bönehuset. Din åsigt är kanske icke så oriktig, att en upplyst fritänkare verkar på jorden mindre godt än en oupplyst kristen, men du har icke betänkt, att denne skulle kunna verka ännu mera välsignelserikt, om han vore jämgod med eller t. o. m. öfverträffade fritänkaren i mänsklig bildning. Ty det är icke den kristne förmenadt att bruka vare sig ögonens eller förnuftets synförmåga, så långt den räcker. De andans och nådens krafter, som voro gifna en Luther, en Melanchton, en Olaus och Laurentius Petri m. fl. voro förenade med mänsklig bildning, och desse mäns arbete i vingården blef helt visst därigenom så mycket mera fruktbringande.

Icke mindre befogade invändningar skulle kunna göras mot den motsatta åsigtens förkämpar, målsmännen för egennytta, njutning och mammonsdyrkan. Den, som hänsynslöst blott tillgodoser sin egen fördel, är samhällets fiende. Lämna fria tyglar åt njutningsbegäret och penningeförgudningen, och sedeslöshet skall dränka världen i en ny syndaflod! Otvifvelaktigt skall både statens världsliga och kyrkans andliga samhälle falla i spillror. — Hurudana äro väl män och kvinnor, som äga rikedom men sakna en inre förädlande själsbildning? Skrapa bort förgyllningen och simpel råhet sticker fram! — Hurudana varda barnen, framtidens slägte, om de uppväxa i hem, blottade på religion, dygd, fosterlandskärlek, ädel mänsklig bildning? — Huru skall ett samhälle äga bestånd i våra dagar, om inga skolor finnas med syfte att stärka alla de band, som hålla ett sådant vid makt, men hvilka sammanhållande band så många söka sönderslita genom att i tal, böcker och tidningar sprida samfundsupplösande åsigter? Och då nu för tiden de arbetande klassernas makt alt mera stiger, hvilken framtid hafva vi att vänta, om dessa klassers *medborgerliga bildning* försummas? Ty med blott *yrkesinsigt* och i blotta yrkesskolor utan en allmänt-mänsklig och medborgerlig upplysning danas icke ett slägte, som kan föra samhället framåt. — Materialisten skulle vi vilja erinra om vår svenska psalmboks 224 psalm, som inskärper, att

Ingen gärning blifvit,
Som ej i Gud är gjord,
och att vårt lifsmål här är
att söka
Först Guds rättfärdighet
Och med all id föröka
Hans rikes härlighet.

4.

Psalmens uppfattning af människolifvets bestämmelse är skön, och vi tro, att den är icke mindre kristligt sann. Hvad vi för öfrigt tänka om kristendomens förhållande till mänskligt lif och sträfvande vilja vi uttrycka i en bild.

Betrakta en flod! Månne hon i en rak och enformig linie skrider orubbligt fram ända från sitt ursprung bland bärgen och till sitt utflöde i hafvet? Kommer alt det vatten, som hon bär ut i oceanen, blott från en enda källa, utan att hon samlar upp några tillflöden under sin långa väg? Nej, vi veta, att det icke förhåller sig så. Enformig är ej hennes väg; det är icke död, som omkransar henne, utan lif och rörelse, och öfver alt, där hon flyter fram, skapas lefnadslustigt arbete. På sin breda rygg bär hon skogens stolta stammar, som skola blifva människors boningar eller på annat sätt gagnande; hennes skummande fors sågar timret till plankor, maler säden, valsar järnet. Byar, fabriker, städer växa upp vid hennes stränder, och hvar de än må ligga, nära källan eller nära utloppet, så söndrar floden dem ej utan förbinder dem, så att de människor, som bo i samma floddal vid samma stränder känna sig som fränder och vänner. Därför blir floden människornas välgörarinna och välsignas som sådan. Och hon upptager i sin mäktiga bädd många andra rinnande vatten, mindre bäckar, större åar och flodarmar, och därigenom växer hon i skönhet och lugn, djup och styrka, tills hon med majestät utgjuter sig i hafvet.

Så förhåller det sig ock med kristendomen och hans förhållande till lifvet. Floden flyter ju ej bland himlens

skyar utan öfver jordens yta mellan bärg, skogar och ängar. På samma sätt skall ej kristendomen skilja sig från det jordiska utan upptaga det, genomtränga det, förädla och använda det i det godas tjänst. Han lifvar alt, brukar alt för sitt ändamål och är icke fiendtlig mot eller främmande för något jordiskt med undantag af synden. Hvad människan skiljer, det enar kristendomen: himmel och jord, ande och kropp, höghet och ringhet, rikedom och fattigdom, därigenom att han gifver åt alt dess rätta riktning, ställer hvar och en på sin rätta plats och vill, att människan där skall verka med friskt mod och med alla de gåfvor hon fått. Men därföre att vi framför alt skola vara trogna i vårt eget kall, skola vi icke underlåta att utbilda i oss ett lefvande intresse också för andra lifskretsar, äfven om vi själfva icke i dem ingripa. Ty vi fatta värdet af och få därigenom äfven ökad kärlek till vårt eget arbete i samma mån vi se både dess ringhet och dess betydelse för det hela. Den stora myrstacken är ju uppförd af en mängd små strån, som af en mängd små myror framsläpats. Därföre skola vi icke lefva blott för oss själfva, icke ensidigt stänga oss inne hvarken i kloster eller konventikel, utan bära ett hjärta, som älskar och lefver för alt godt mänskligt och gudomligt, såsom familje- och umgängeslif, vetenskap och folkupplysning, skön konst, samhälle i stat och kyrka. — Då vi hos så många märka ett ringaktande af det jordiska arbetet såsom ofta störande för det kristliga lifvet, erinra vi oss en berättelse om Luther. En af dennes vänner beklagade sig öfver en smed, som med sitt bultande och hamrande störde hans morgonandakt. Luther svarade då, såsom Runeberg förtäljer:

Hvarför störas?
Tänk långt hällre: "jag har sofvit länge.
Hör min fromme granne, hur han redan
Hunnit stiga upp och börja bönen."
Ty en bön, min vän, är flit och arbet.
Sannerligen, när den svarte smeden
Vaknar upp och tänker: "Gud har gett mig
Åter dag och krafter att arbeta",
Och med hurtigt mod begynner smidet,

Är hans trötta flämtning för vår Herre
Icke mindre kär än dina suckar,
Och på himlens portar slår hans slägga
Kanske starkare än dina böner.

I dessa Luthers ord inskärpas trohet i vårt kall och glädje i vårt arbete, emedan ett ärligt arbete är en sann gudstjänst.

Men till troheten i vårt kall hör otvifvelaktigt, att vi skola till detta på bästa sätt *förbereda* oss, och då vi veta, att i hvarje människas kall ingår både något jordiskt och himmelskt, både ett enskildt arbete och ett allmänt för samhället, så veta vi äfven på samma gång, huru en *skola för lifvet* bör vara beskaffad. Vi förstå då, att folkhögskolan gjort rätt och klokt i att ordna och planlägga sin undervisning just så, som hon gjort, då hon till troget arbete, fosterländskt sinnelag, medborgerlig duglighet, mänsklig upplysning vill föra och lifva sina lärjungar. Lifvet fordrar arbete, men detta är icke ensamt släpgöra, där musklerna göra mycket, hjärnan litet, armarne storverk, hufvudet lappverk eller alldeles intet. Nu som förr kräfves mycken kroppslig ansträngning, men därtill vida mer än förr mycken andlig upplysning och bildning, dock icke åtskilda, så att den ena klassen ensamt har på sin lott bildningen, en annan på sin lott kroppsarbetet. Nej, inom samma klass och hos samma människa böra bägge sakerna förenas. Då växer däraf en intelligent arbetsamhet, en af tanken styrd lifsgärning.

Vore hvad vi nu framhållit en allmänt rådande öfvertygelse, så skulle skaran af de ensidiga åsigternas anhängare glesna. Vi skulle då slippa att se dessa två ytterligheter: kristna, som ringakta upplysning, upplysta människor, som ringakta kristendomen. Huru helt annorlunda skulle ej alt blifva, om kristen tro och kristligt lif ginge hand i hand med en sund upplysning! Att söka bildning, ljus, vetande och använda det till att främja det godas seger i världen — se där något, som borde elda hvarje hjärta! Hvilka hem skulle vi då ej äga! Huru skulle icke stat och kyrka blomstra af hälsa! Huru skulle icke alt spira och växa! Hvilken lycklig framtid skulle ej randas för vårt folk!

Vore denna uppfattning af lifvet en herskande åsigt hos vårt folk, då vore i sanning för folkhögskolan den bästa jordmån beredd, *ty just af denna lifsåskådning, den kristna humanitetens, är hon ett uttryck inom skolans värld.* Att denna åskådning måtte vinna alt mera fotfäste hos vårt folk, för detta skulle vi efter måttet af våra ringa krafter gärna vilja arbeta inom folkhögskolan, öfvertygade om, att hon i denna lifsuppfattning har sin djupaste grundval, att hon på den hvilar trygt som på hällebärget. Må så myndigheters understöd stundom svika, må en och annan af hennes nu alt för spridda vänner blifva ljum eller kall i sin tillgifvenhet, må lojhetens och egennyttans stormflod brusa fram mot folkhögskolan: hon skall icke vackla eller gå under, ty hon är bygd på hällebärget.

III.
Till Tärna Folkhögskolas lärjungar.

1.
Ett aftonsamtal.

(Infördt 1878 i ”Läsning för Folket.)

Det är min afsigt att i korthet denna vinterkväll lämna Eder ett sammandrag af hvad jag anser utgöra kärnan i folkhögskolans undervisning och framlägga för Eder, hur jag anser, I bören uppfatta eder ställning till denna bildningsanstalt. Jag ville så gärna i edra hjärtan med outplånliga drag inrista hvad jag själf anser vara stort och vigtigt, på det att mina ord ej måtte förklinga i och med detsamma I skudden skoldammet från edra fötter.

Till en början vill jag då erinra Eder om, att folkhögskolans sak skall föras fram ej blott af hennes lärare utan ock af hennes lärjungar. Jag hoppas, att I från Tärna fören med Eder kärlek till folkhögskolan i allmänhet och öfvertygelsen, att hon är värd edert understöd, att hon är en stor sak, så ung och okänd hon i det hela taget ännu är i vårt land. Hon är till först och främst för svenske odalmän, åt dem företrädesvis kommer hon alltid att egna sitt arbete. Innan hon fans — hvar kunde väl jordbrukarens son utan att lämna sitt fäderneärfda arbete skaffa sig en på en gång djupare och mer omfattande bildning än folkskolans? Endast med svårighet, undantagsvis och med dryga omkostnader. Och likväl — om icke folkhögskolor funnes, så betviflar jag, det Sverges allmoge i *våra dagar* kan höja sig till den medborgerliga duglighet, som dels vår tid, dels hans nyförvärfvade politiska maktställning oafvisligen kräfver. Folkhögskolan är således värd både er tillgifvenhet och eder hjälp. Huru kunnen I gifva henne understöd, huru

bistå edra lärare i deras arbete? Det måste ske på olika sätt, alt eftersom I ären vid skolan eller hafven lämnat henne. Se här några antydningar om den väg I såsom elever bören gå för att fylla eder uppgift. Följen med lif och uppmärksamhet hvad som säges och sträfven att gömma det sagda ej blott i minnet utan i hjärtat. Låten ej de hörda ord rinna bort som vatten genom ett såll. Lärarens arbete är nog tyngre, än I tron. Genom åratals studier har han beredt sig för att kunna räcka Eder frukten af sitt arbete, gifva Eder alt sofradt, så att det kan varda eder andes egendom. Åt mången föreläsning måste han egna timtals noggrant tankearbete. Nedslående då för honom att se, det åhörarne ej följa honom utan hafva tankarne flygande likt svalor åt alla himlens väderstreck. Bistån honom därföre med eder goda vilja och friska håg! Månne ej hans arbete för Eder är på samma gång ett arbete för fosterlandet? I ären för edra lärare ej så mycket skolynglingar, *för* hvilka de arbeta, utan kunskapssökande män, *med* hvilka de tillsammans vilja sträfva för ett gemensamt mål. Ehuru räkning, skrifning, bokföring o. d. vid folkhögskolan ingalunda äro ämnen af underordnad vigt utan äfven där böra hafva i undervisningen ett framstående rum, så kan det dock ej vara folkhögskolans *enda* mål att bibringa insigt i dessa ämnen. De kunna ej få taga brorslotten af skolans arbete. I denna stund finnas troligen flera i eder krets, som ej fatta vigten af skolans öfriga arbete, utan som skänka sitt största intresse åt nyss anförda ämnen. Varen emellertid visse, att I vid mognare år, med större erfarenhet och med mera kännedom om lifvets vigtiga frågor skolen finna, att folkhögskolan gjort klokt och rätt i att framför alt söka gifva fosterlandet rättänkande, varmhjärtade, insigtsfulle medborgare. Gud, den allvise, ensam vet, hvad öden Sverge i en framtid har att genomgå. Vi veta ej, hvilka faror och pröfningar skola möta, men man behöfver ej draga sig för att profetera åtminstone så mycket, *att* de skola komma. Det är vår tids ungdom, som skall föra fosterlandets runor. Och dettas framtid ligger törhända mer i händerna på landsbygdens än städernas ungdom. Detta säger jag ingalunda

för att gifva Eder höga tankar om Eder själfva men väl om edert kall och för att visa, det I icke minst bären ansvar. Tidens omhvälfningar på alla områden fordra ädla människor, upplyste medborgare. Behöfver då icke landsbygdens ungdom folkhögskolans värdefullaste undervisning — den medborgerliga? Jo, utan tvifvel. Våra dagars svenskar äro hvad jag vill kalla ett "småpraktiskt" slägte. Det, hvars omedelbara nytta i det dagliga lifvet vi skåda, veta vi väl att uppskatta, ja ofta otillbörligt högt, men vi glömma att offra tanke och pris på det, som bör vara vår andes största skatt: tankens och känslans djup, hjärtats hänvändande till de eviga sanningar, hvilka ensamt kunna hålla familjens, statens och kyrkans lif vid makt. Sådant nämnes gärna med spefullt förakt "opraktiskt". Nog behöfver vårt land män, som kunna både räkna, skrifva och föra bok, men det behöfver otvifvelaktigt minst lika mycket män, som lifvas af kärlek till dygd, sanning och rätt, och som låga af en fosterlandskänsla, för hvilken intet offer käns för stort. Har månne icke vårt folk till sin förebild tagit mera Marta än Maria, änskönt den senare valde den goda delen? Därför att det dagliga lifvet kräfver sina sysslor, som hvarken böra eller kunna försummas, så skola vi ändock vakta oss för att likt Esau sälja vår förstfödslorätt för en grynvälling. Skall nu undervisningen bära sådana frukter, läggen då edert arbete till vårt; tappen ej efter slutad kurs boken ur hand; sjunken ej i dvala; glömmen ej att tänka; först genom att bygga på de grunder, som här lagts, skall skolgången lända Eder till full nytta. Det duger ej att efter hemkomsten skryta med att hafva varit på folkhögskola; men att fortsätta hennes verk, det lönar mödan. Med rätta sägs det i Eddasången:

Bättre börda
Bär ingen bort med sig
Än mycket mannavett.

Och hvarför skulle just jordbrukaren hålla sig fjärran från tidens utveckling? Har han ensam rätt att slå sig till ro i det gamla?

Men det är ej blott *inom* skolan, som I hafven pligter mot henne; dessa följa med i edert hem, och de snarare tillän aftaga med åren. Det gäller att i lif och handling omsätta skolans lärdomar. Det är omöjligt att vara en god medborgare i kommun och stat på samma gång man är en dålig människa i sitt enskilda lif. Söke hvar och en att dana sig till en helgjuten personlighet! Se'n I lämnat skolan, skall mången blick vara fäst på Eder; man vill se, hvad godt undervisningen gjort. Väl, om den gått längre än till kläderna! Inte är det värdt att lysa med föregifna kunskaper.

Sök ej klyftigt
Med din klokskap pråla
Var häller i ditt väsen varsam —

säges det i Håvamål. Varen goda träd, som bären god frukt. Efter Eder dömer man skolan. Akten Eder att genom dåligt beteende samla öfver Tärna folkhögskola de rättänkandes dom. Föregån andra ynglingar i hjärtats fromhet, rena seder, arbetsamhet, kunskapstörst. Glömmen ej att hedra eder fader och eder moder och minnens, att höflighet mot alla ej är tecken på en onödig förfining. Behållen själen frisk och låten ej åren i förtid plöja sina fåror i pannan! Kraft, raskhet, hurtigt mod höfves en ung man, framför alt en nordbo. Läggen äfven i edert yttre skick en fri, manlig, upprätt hållning. Man behöfver ej vara högmodig därför. En krokig rygg är ej ett osvikligt kännetecken på själens ödmjukhet. Eder kropp vare en sund själs boning. Slån ej häller döförat till för det ljufva språk, som Sverges natur talar i bäckens sorl, lärkans sång, granens susning. Ögat är själens fönster. Gifven då ej eder själ ett blindfönster! — Skyn ej sann, oskyldig glädje, men skyn dess vrångbild, som trifs vid de fylda glas och de flygande kortlappar, och som yttrar sig i rått skämt och rullande eder. Måtta i alt, och de sämre lidelserna få ej klafbinda eder frie, odödlige ande. Grofva ord och tvetydigt tal äro säkra bevis på falsk bildning. Man kan vara obildad, fast man har handske på hand. Sådana människor äro hvitmenade grifter, som invärtes äro fulla med de dödas ben. På lands-

bygden ej mindre än i städerna gör man ofta bekantskap med vårt folks skuggsidor: småsinne, afundsjuka, skvallerlusta, processlystnad, sudderi med spel och dryck, småaktigt gnideri, ibland aflöst af ett sprakande slöseri. Hållen Eder från sådant. Akten den gode mera än den rike. Det är lika enfaldigt att ära någon, blott för det att han bär en späckad börs, som att förakta någon, för det han intet har. Inför Gud gälla hundratals fyrkar intet; de öppna icke himlens portar. — Gören det goda, ty det smittar, det också, om ej så lätt som det onda. Ett ondt, som utbreder sig starkt i våra dagar, och hvars tillväxt fosterlandsvännen blott med bitter sorg ser, är sedeslösheten. Otukt är snart ingen skam mera. Lären Eder att se denna last med andra ögon än flertalet människor. De se häri blott något, som angår fattigvården. Ansen detta onda som en *synd*, som en synd till döds; hållen Eder obesmittade af världen. *Aktning för kvinnan!* Du vanhedrar annars din egen moder. Det samhälle ramlar snart i ruiner, där vördnaden för kvinnan är död; ensamt gudsfruktan och sedernas renhet gifva staten styrka, och vårt folks framtid hvilar ej blott hos mannen utan ock hos kvinnan.

Från skolan och hemmet för jag Eder nu och ställer Eder ansigte mot ansigte med fosterlandet och dess kraf. En gång stån I som svenske medborgare ute i lifvet; edra föräldrar, som tänkte och handlade för Eder, finnas ej mera; själfve bären I ansvaret för edra gärningar. Blifven då de ypperste medborgare, fulle af nit för Sverges lycka och ära, fulle af kärlek till *alla* edra medbröder, de må sitta vid kontorspulpeten, gå vid plogen eller föra pennan. Lämnen hvarken åt småsinnet eller afunden makt öfver edra hjärtan; må det blifva sanning af hvad som innebäres i den nya representationen, vårt folks senaste storverk. Ty enligt denna finnas inga stånd, icke en gång "herrar" och "bönder"; det skall varda *ett enda* obrutet, genom sin endrägt starkt folk. Ståndssplittringen har varit vårt folks förbannelse; ännu äro vi den icke kvitt. Men alt ståndshat hör till hädanfarna tider; sofve det gamla misstroendet tungt i grafven; söken ej att uppväcka det; låten elden slockna full-

komligt. Gör man så, fyller man blott en helig pligt; man visar, att man begripit Sverges historia. Liksom summan af lagen är kärleken, så är ock summan af historien en vaken fosterlandskärlek. Då det gäller någon sak af allmän natur, sen då först på det helas, det allmännas bästa, socknens eller landets och rådfrågen ej först edert enskilda tycke. Låten Er ej ledas af personlig vänskap eller ovänskap. När I vid något tillfälle afgifven eder röstsedel, så kommen noga i håg, att I icke då stån å egna utan å det allmännas vägnar, och att det ej är eder utan dettas fördel, som först skall ses till godo. Man skall vara kristen ej blott som enskild man utan ock som medborgare. Ådagaläggen edert frihetssinne ej på det sätt, att I på tungan bären stora ord om frihet och upplysning: de äro för goda och heliga att slitas ut i hvardagslag eller att som slantar gå från hand till hand. Men låten frihet och kärlek till upplysning bo i edra hjärtan. I det inre skall hänförelsen dväljas såsom en djup lifsmakt, såsom en helig eld, hvilken aldrig slocknar på hjärtats härd. — Och det vore i sanning märkvärdigt, om I ej skullen göra alt för fosterlandet. Hafven I någon gång allvarligt tänkt uppå, hvad detta gifvit Eder och för huru oändligt mycket I hafven det att tacka? I stån i en outplånlig tacksamhetsskuld till slägten, som redan hundratals år legat i mullen. Utan våra förfäders tåliga och ihärdiga arbete skulle Sverge varit en brödlös ödemark. Om de icke hos sina barn inplantat lefvande Guds ord, så skulle vi varit hedningar och som blinde vandrat i mörker. Om de icke bygt skolor och lärt sina barn nyttiga kunskaper, så skulle vi varit okunnige vildar. Sin jordiska lycka, sitt hjärtblod och lif hafva de offrat för detta land; för dettas försvar mot våld och fiender hafva de intet skytt. Vi njuta däraf frukterna, och de heta lag, rätt, frihet. Det är fosterlandet, som gifver skydd, religion, upplysning åt alla. Det bygger kanaler och järnvägar, det kommer på hundra stigar den enskildes arbete till mötes, det vakar för alla. Utan att märka det röna vi dess hägn från vaggan till grafven. Detta land, i hvars sköte våra förfäder fått sin sista ro, där vår vagga stått, där vår ungdom lekt i faders och moders vård, där vi

själfve skola hvila, där våra efterkommande skola arbeta efter oss -- är detta något, som vi kunna glömma? I ditt dagliga arbete kan du inlägga kärlek till ditt land, och vore denna känsla mera djup och allmän, så skulle äfven vårt lands ekonomiska utveckling gått säkrare. Tänker du någongång på, hvad den är värd, den skog du hugger, den jordlapp du odlar? Vet då,

"Att skog ikring älfvastrand
Ej blott ger en dråplig timmerlast
Men kläder ett fosterland,
Att mark, som med sorgfritt sinne sås,
Som rågar rätter på bord,
Ej blott är en frodig hemmanslott
Men flik af en fosterjord."

Må vi då ej spilla vårt förfäders arf! Må icke deras odödlige andar med sorg och blygsel se ned på ovärdiga barn! Det vore fruktansvärdt, om en kommande tid slungade förbannelsen öfver detta slägtes graf. Tron därför aldrig, att I ären kvitt fosterlandet, så fort I betalat eder kronoskatt!

Först och sist -- o, låten det ej stanna vid blotta ord! — glömmen ej, att hvar och en af Eder är af Gud kallad till stridsman för Hans sak, till arbetare i Hans vingård, till medborgare i Hans rike. Uppåt, ej nedåt! Fram, ej tillbaka! Gören som de vise män från Österlanden: gifven akt på Betlehems stjärna, följen henne! Edert lifs mål får hvarken vara gods eller guld eller rykte bland beundrande medmänniskor. Söken först efter Guds rike! Söken att förvärfva själens förädling! Då har i sanning folkhögskolans arbete ej varit förgäfves.

Det är ej en skarpt förmanande lärare, som på detta sätt talar till Eder. Det är en vän, som för till Eder fram hvad han bär innerst i hjärtat. Jag har sökt föra till edert medvetande, att I hafven stora pligter, svåra att fylla. Har jag då visat Eder en mörk eller ljus tafla? En mörk förvisso för den, som blott vill tänka på sig själf, ej veta af pligter mot andra, minst mot något så ofattligt som fosterlandet. Men ljus skall min tafla synas den, som vill stå bland det godas kämpar, hvilkas lösen lyder: "med Guds

hjälp". Denna lösen ledde fordomdags vårt folk till seger. Varde det så äfven i våra dar! Endast det arbete är något värdt, som riktar sig, ej blott på det sinliga och förgängliga, utan i sista hand och förnämligast på det andliga och eviga. Sant sjunger Finlands sångarkonung:

Men fast solar ramla från de fasta grunder,
Och fast jorden flyktar som en suck därunder,
Och fast askan skingras af förgätna världar,
Lefver och segrar det ädla ändå.

2.

Vid tredje arbetsårets afslutning d. 2 Maj 1879.

Innan I lämnen skolan, tagen emot några afskedsord från en Eder af hjärtat tillgifven vän! — "Hvad medfören I från skolan", skall man tvifvelsutan i edra hem fråga Eder; "huru mycket kunnen I förtjäna med hvad I lärt, hvad kunnen I blifva?" — I hafven sökt att för edra penningar köpa bildning och upplysning. Var det oklokt och opraktiskt att på detta sätt använda tid och penningar.

I den värld, i hvilken vi lefva, behöfver man för att gå rätt och ej i blindo falla framför alt goda ögon. Men vi tillhöra ock en annan värld; vi äro medborgare äfven inom en osynlig värld, och för att gå rätta vägar i denna är också klarsynthet erforderlig, äfven i denna leder blindhet till fall. Det är religionen, som öppnar ögonen, som borttager fjällen, hvilka skymma blicken. Men är denna af det äkta slaget, så dväljes hon ej blott i fromma känslor och tankar, utan hon sträfvar att omsätta sig i handlingar, gagneliga för familj, stat och kyrka. Religionen är därföre icke fiendtlig emot utan tvärtom kräfver för sitt eget ändamåls uppnående en medborgerlig bildning, men en sådan på kristen grund. I hafven därföre här fått icke blott praktiska insigter för hvardagslifvets behof, I hafven äfven fått

göra bekantskap med den fullt ut lika mycket praktiska bildning, som, hjälpande tanken, görande blicken klar och hjärtat friskt, är nödvändig för ett rätt fyllande af både enskilda och allmänna kraf. I hafven för att förvärfva denna bildning snart sagdt dagligen lyssnat till historieskrifvaren, skalden, naturforskaren, först och sist till Frälsarens och hans apostlars ord. Undervisning af sådan art medfören I härifrån, och I hafven ej fått den förnämligast för att med hennes tillhjälp "blifva något", som det gängse uttrycket lyder. Ingenting är ty värr vanligare, än att människan är oförnöjsam med den ställning hon i lifvet innehar, och afunden emot andra gör, att hvar och en anser just sin egen lott som den sämsta, hvarje annans bättre. Sålunda tycker kroppsarbetaren, att den, som fått lära något, bör, så fort han kan, lämna sitt gamla yrke och välja ett annat. På dåliga grunder hvilar denna tankegång, på oförnöjsamhet och afund; folkhögskolan har ej häller rättat sig efter den. Hon har ej med tjusande och skenfagra lockmedel dragit Eder hit för att inlära förakt för eder faders yrke, för att I skullen kunna blifva större än han till titel, rikedom, samhällsställning. Skolan vill gärna återgifva Eder åt det ärfda yrket, för att eder här vunna kunskap och inre förädling måtte komma detta till godo. Ty ju bättre hvar och en gör *sitt* arbete, dess bättre samhällsmedlem är han. Dessutom är det icke vi själfve, som utse åt oss vår ställning i lifvet. Den plats Gud åt hvar och en anvisat, som Han funnit för oss god och lämplig, den skall ej mänskan otacksamt och högmodigt kalla låg och under sin värdighet. Därför har skolan sökt gifva Eder kärlek till edert yrke — för vårt fosterlands välgång är ju hvarje yrkes utveckling och dess idkares upplysning vigtigare än något annat — och hon har sökt gifva Eder, så mycket hon kunnat, förmåga att fylla eder plats bättre än förut. Hviskar frestaren i ditt öra: "du har en usel lott i lifvet; se den och den har det mycket bättre", så ihågkommen, att många millioner, säkerligen de flesta människor hafva en långt ringare plats än I. Och är lifvets lycka unnad mera vissa klasser än andra? Ingalunda. En romersk tänkare säger: "det är själen, som gör

oss rike eller fattige". Just så! En oförnöjsam får aldrig nog, hvart han må komma; den förnöjsamme lefver glad med han redan har. Långt ifrån att söka hos Eder väcka omättliga begär, girighet, afund, missnöje, äresjuka, så har skolan i stället sökt gifva Eder måttlighet, mildhet, förnöjsamhet och enkelhet. Det tillhör soldaten att strida så tappert han kan, att så mycket som möjligt hålla trogen vakt å den post, där hans förman satt honom. Så bör ock hvarje människas mål vara att efter bästa förmåga strida det godas kamp, att hålla god vakt i den samhällsställning, Gud åt henne anvisat. Ej att varda *rika*, nej, att varda *goda* skolen I eftersträfva. Det är redan gift i din själ, om rikedom är ditt arbetes bländande mål. Behagar det Gud att välsigna ditt arbete t. o. m. med rikedomens öfverflöd, så är detta blott ett lån, hvarför du är ansvarig. Akten Er att köpa lifvets lycka på bekostnad af hjärtats frid. De ädlaste människor hafva blott sökt ett: att göra *rätt;* må sedan lycka eller olycka följa, därom spörja de ej, de se sig icke om. Väl kan människan byta lefnadsställning, hon har rätt därtill, ty hon är fri. Men det bör ske efter moget betänkande, och hvarken afund eller oförnöjsamhet får vara drifkraften i hennes beslut. Och om I söken lifvets lycka — hvem jagar ej efter henne? — så tagen den kristna religionen till fackla. Vid hennes sken skolen I finna den rätta vägen till den sanna lyckan. Tagen det kristna hoppet till vandringsstaf, och äfven om I på er färd af trötthet slinten, så skolen I dock åter kunna resa Eder upp och i sinom tid nå fram till målet. Tagen med Eder på färden kärlek till alt godt och outsläckligt hat till alt ondt. Men hysen mildhet mot dem, som göra ondt, fördömen ej, ty domsrätt öfver en svag nästa har ej blifvit gifven åt oss människor. Varen böjda att tro det tal, som går af ett kärleksfullt hjärta, men misstron det, som går af ett hatfullt. Vårt folk har många goda egenskaper, så att man kan känna sig stolt öfver att vara svensk född, men det har ock många dåliga, som vi måste skämmas för. En svensk geografisk författare säger: "svenskarne beskyllas för afund sig emellan, för rang- och titelsjuka, böjelse för starka drycker, be-

nägenhet till yttre prakt samt oförmåga att spara". Afund, högfärd, flärd, slöseri, dryckenskap — se där vår nations lyten, lyten, hvilka vi böra söka bortarbeta. — Såsom det bästa — tagen med Eder från Tärna folkhögskola ökadt kunskapsbegär, aktning för alt slags redligt arbete, förnöjsamhet med edert kall, fast föresats att i detta göra ett godt arbete. Tagen med Eder kärlek till dygd och goda seder, först och sist innerlig åstundan att med Guds hjälp blifva goda medborgare så i denna värld vi se som i den osynliga. Då hafven I, om I så gören, den rätta bildningen. Minnens psalmens ord:

Mig föd och vattna med ditt ord
Och med ditt blod så trogen,
Att jag med *nytta* för din *jord*
Blir för din *himmel mogen.*

Ja väl! Söken att blifva på en gång nyttiga för jorden och för himlen mogna!

IV.

Ett kort program för en kvinlig folkhögskola.

(Trykt 1881 i vestmanländska tidningar och tillegnadt Vestmanlands kvinnor.)

I våra dagar egnas ett väldigt arbete åt folkupplysningen, åt spridandet af bildningens förmåner till alla samhällsklasser. Vårt eget folk står bland de främsta i detta arbete, och småskola, folkskola och folkhögskola äro olika stationer på en och samma bana, ledande till samma mål. Mer än en människa ser i detta sträfvande något tomt, fåfängligt, onyttigt. Och dock äro vi visse om, att arbetet för folkupplysning är högligen förenligt med, ja framkalladt af kristendomen. Ty jorden och alt hvad i och på den ryms är människans egendom, och alla gåfvor utom och inom oss skola vi tacksamt mottaga och använda till medel för det goda. Vi skola ej nedgräfva våra pund utan göra dem räntebärande. Och hvarje människa bär dyrbara sådana i sitt hufvud, i sitt hjärta, i sina lemmar. Ju mera de blifva använda, desto lyckligare blifva vi, desto välsignelserikare varder vårt lif. I hemmet, i folkskolan, i nattvardsskolan uppfostras och undervisas *barnet*, men den bästa upplysningstiden är *ungdomen*. Ty då är människan mest mottaglig för en djupare gående undervisning, och framför henne ligger ett öfver måttan vigtigt och svårt lifsarbete, till hvilket man aldrig kan gå för mycket beredd. Ty för det pröfvande lifvets behof bör en riktig skolas arbete vara afsedt. Och hvem vill neka, att en upplyst kristen kan göra mera gagn än en oupplyst?

Ty kristendomen är ej råhetens och det andliga mörkrets utan ljusets religion. På dessa sanningar hvilar all bildnings värde; på dem är ock folkhögskolan grundad. Först inrättades sådana skolor för unge män. Där skulle de utdana sig för lifvets behof, så det enskilda som det allmänna. Ökad duglighet till hemmets arbete skulle förvärfvas, men ock större förstånd på sig själf och en vidgad uppfattning af lifvet. Sedan ynglingarne fått komma i sådana skolor, föddes snart tanken, att *äfven de unga flickorna* kunde hafva glädje och nytta af en dylik skolgång. Vanligen blef det därföre så ordnadt, att sedan ynglingarne undervisats från d. 1 nov. till d. 1 maj, en sommarskola blef öppnad för flickor. Öfvade lärare, lokal, skolmateriel, bostäder funnos ju förut vid den manliga folkhögskolan, hvartill kom öfvertygelsen, att en skola, företrädesvis afsedd för landsbygdens enkla döttrar, borde *ligga på landet*, ej i stad.

Redan finnas ej så få "flickhögskolor" i vårt land, om vi ej missminna oss, åtta. 1882 besöktes de af närmare 150 elever med en medelålder af omkring 18 år. Lärjungeantalet har således ej varit så stort, men så är det ock en ny och okänd sak. 1870 öppnades den första i Östergötland, men en skånsk riksdagsman, Ola Andersson i Nordanå, ordförande för folkhögskolan Hvilan, hade redan året förut insett behofvet af folkhögskola för kvinnor. Vi låna några ord af honom: "kvinnans egentliga bestämmelse, hennes mest passande plats och verkningskrets är *hemmet*. Hon skall där troget understödja sin make i bemödandet för gemensamt väl, vaka öfver husets inre angelägenheter i de minsta saker med oförtröttad omsorg; hon skall ej allenast vårda barnens kroppsliga utbildning, att de ej genom pjunk och fjäsk och icke häller genom öfverdåd och vårdslöshet blifva oduglige stympare, utan äfven i deras unga sinnen inplanta

både gudsfruktan och sedlighet, arbetsamhet och kärlek till ordning i det minsta. Vi tro äfven, att det för en varaktig huslig lycka är ett nödvändigt vilkor, att kvinnans bildning i en viss grad är jämförlig med mannens. Då allmogens söner sålunda hafva tillfälle att förkofra sig i vetande och bildning, får tillfälle härtill ej häller saknas för dess döttrar." 1873 uppstod ock vid Hvilan en folkhögskola för kvinnor, som sedan dess fortgått och efterföljts af andra. — Kostnaden för en sommarkurs ställer sig naturligtvis vida billigare för flickor än för ynglingar. Dels nöja sig de förra med mindre än de senare, dels är tiden kortare, kursafgiften ringa, föga vedbrand åtgår, färre böcker användas. Om sängkläder och kost medföras hemifrån, torde de kontanta utgifterna för en tre-månaders-kurs gå till omkring 50 à 60 kr. Tiden är kort, men intet hindrar ett återvändande till skolan ett andra och tredje år, om man så vill. På en kort tid, väl använd, kan mycket ogräs borttagas, många goda frön sås ut. — Skilda från föräldrahemmet, behöfva de unga ingalunda därföre vara beröfvade hemmets vård. De äro inackorderade hos aktningsvärda familjer, och vid skolan är föreståndarens hem äfven lärjungarnes.

Ur den kvinliga folkhögskolans syfte framgår snart, hvad undervisningen bör åsyfta, (Att undervisningen i en folkhögskola ej sker genom lexor och förhör, torde förut vara bekant, äfvensom att examen icke anses nödig.) Som sin mans bästa vän, som barnens uppfostrarinna, som förebild för sina jämnåriga, bör kvinnan i skolan hafva fått en undervisning, beräknad att till blifvande mognad utveckla hennes själs och hjärtas rika gåfvor. Som manlighet är mannens prydnad, så är kvinlighet kvinnans. Kvinliga män och karlavulna kvinnor äro en styggelse att skåda. Skolans bästa bok är därföre *bibeln*, och ehuru denna ej är läro-

bok i vanlig mening, så främjar dess undervisning bäst utvecklandet af en sann kvinlighet. Fromhet, blygsamhet och duglighet i hemmet, detta är framför alt vigtigt, och bibelns Maria och Marta äro en kvinnas härligaste förebilder. Vår mening är sålunda den, att äkta kvinlighet endast kan spira upp ur kristen grund, och att i skolan denna grund lägges säkrast genom läsning och utläggning af bibeln. — Att *sången*, både den man sjunger och den man hos våra bäste skalder läser, är mäktig att förädla, lifva och stärka själen, är väl oemotsägligt, och i hemmet, kvinnans värld, har den sin skönaste plats. — Då flickskolans elever äro *svenska kvinnor*, och då fosterlandet samt kunskap om och kärlek till detta är icke blott mannens utan för visso äfven kvinnans angelägenhet, så böra vårt folks *historiska minnen* och vårt *lands natur* tala sitt mäktiga språk äfven till de unga flickorna. Vårt land har ingalunda öfverflöd på verkligt frisinnade, fosterlandsälskande män, höjda öfver partiernas käbbel, men flera skulle funnits, om våra kvinnor haft mera känsla för fosterlandet. — Näst gåfvan af en frisk själ står närmast i värde gåfvan af en frisk kropp. *Hälsolära*, lättfattligt framstäld och noga begränsad, är ett ämne, hvari tyvärr de flesta människors insigter äro så godt som inga. Och dock är — särskildt för det späda slägtets hälsa — kunskap om luft, vatten, ljus, rörelse, kroppens vård, födoämnen m. m. isynnerhet nödig för kvinnan, som har de spädas vård sig ålagd, som är hemmets sjuksköterska med naturlig fallenhet för detta värf. Mindre dödlighet (särskildt bland de små barnen) och färre sjukdomar skulle finnas, om kvinnan känt hälsans stora grundlagar, genom hvilkas följande sjukdomar bäst kunna undvikas. — Att en kvinna bör kunna *skrifva*, *räkna*, *föra bok* faller af sig självt och desslikes, att hon bör få någon lättfattlig upplysning om *hushållslära* (tvätt, bakning, renhållning, kokning, stekning, födoämnenas konservering och inläggning m. m.) — Att kvinnans flitiga tio fingrar äfven i skolan böra hafva något att göra, är så mycket nödvändigare, som duglighet i alla slags *handarbeten* anstår hvarje kvinna och i hvarje hem mångfaldiga gånger tages i anspråk. I skolan bör hon

därföre få mycken öfning i dylikt arbete, först och främst till nytta för henne själf och andra, vidare för att hon med egna händer må kunna förfärdiga sådana saker, som pryda ett hem, utan att lyxens råmärken öfverskridas.

Det är ej ett inträdeskort till salongen den unga kvinnan får vid en skola som den, hvars grunddrag vi kortligen tecknat, men väl ett till hemmet och uteslutande till det, ty denna skola meddelar icke häller någon *yrkesutbildning* för kokerskor eller sömmerskor. Visserligen kan ingen skola blott genom *sitt* arbete bilda dugliga husmödrar, ädla kvinnor, men att en god skola kan därtill kraftigt bidraga, är obestridligt. Och hvad böra vi ej göra för att lägga grunder till huslig lycka, till duglighet i hemmet? Kvinnans upplysning och förädling skola återverka på många hem och för långa tider. Ty barnen ärfva ju ej blott onda utan ock goda drag. Och hvem kan väl så som kvinnan verka välsignelserikt på män, barn, tjänare? Mannen stiftar lagar, kvinnan stiftar seder. Och dessa senare äro i vårt land visst icke i allo goda och rena. Har icke kvinnan någon skuld i detta? En skola kan borttaga mer än okunnighet, kan äfven måtta skarpa hugg åt flärd, fåfänga och oseder. Och kunskap, mognadt och väkt sinne, ett för ädelt och godt öppet hjärta kunna mer än väl stå till hopa med arbetsamhet och praktisk duglighet. Det ena skall man göra och det andra icke låta. Ty kroppsligt arbete skall vinna, ej förlora i aktning genom en sund upplysning. Mönsterbilden af en kvinna är i våra ögon den, som förenar ett moget kvinligt sinne med arbetsamhet och duglighet i all ting. Kvinnans fingrar äro icke blott gjorda för virknål, bok och strumpstickor utan ock för spole, räfsa och kvast. Hälsans rodnad på kinden, glädjens glans i ögat, oskuld och fromhet i hjärtat, förstånd och odladt vett — se där de skönaste kvinliga smycken! Arbetet på äng, i trädgård och lada är vackert

det också, och ger rödare rosor på kinderna än piller och Porlavatten. Men utan förståndets och hjärtats upplysning, med intet annat tidsfördrif än skvaller blir kvinnan okvinlig, och det är en oersättlig skada. En ädel kvinna gör ett ädelt hem, och ett ädelt hem är en välsignelse för man, barn och tjänare. Så länge ett folk lefver, skall det bygga på ett ljusets tempel, men till detta skall kvinnan också framskaffa några grundstenar. Att lifva henne härtill är folkhögskolans största mål.

———×———

V.

Behöfvas folkhögskolor för kvinnor?

(Föredrag hållet d. 29 Juli 1882 vid afslutandet af Tärna kvinliga folkhögskolas andra arbetsår.)

Om mormödrarne till alla de unga eller mödrarne till alla de äldre, som här äro i dag församlade, äfven själfva vore här; om de kunde se och höra alt hvad som hos oss nu försiggår, och om de kunde gifva uttryck åt hvad de inom sig kände och tänkte: så skulle vi utan tvifvel fått höra många utrop af förvåning, undran och tvekan. — Den blågula fanan, som fladdrar från flaggstången, den till löfsal förvandlade verandan, detta ljusa lärorums festliga utstyrsel med blommor och grönt, bilderna på väggarne af svenska män och kvinnor, mängden af vackra och nyttiga, af kvinnohand utförda arbeten, själfva åsynen af denna talrika åhörareskara af män och kvinnor från stad och land, både yngre och äldre och snart sagdt ur alla klasser — alt detta skulle förefalla deras öga ovant och främmande. — De sånger och folkvisor, somliga glada, andra vemodiga, som af de unga flickorna afsjungas, de föredrag, som från katedern hållas, den sköna psalm, som skall sluta dagens högtid, och i hvilken alla de närvarande med andakt skola instämma — alt detta skulle helt visst djupt gripa de gamla, men det skulle icke mindre förvirra dem. Om vi sedan på deras fråga, hvad alt detta betydde, svarade: ”det är en kvinlig folkhögskola, som i dag slutar sin arbetstid för detta år”, så skulle helt säkert nästa fråga blifva: *”hvad är en kvinlig folkhögskola, och hvartill tjänar hon?”*

Ovisst torde vara, huruvida vi skulle kunna på ett tillfredsställande sätt besvara denna fråga, framstäld till oss af representanter för en annan tidsålder med vanor, åsigter och äfven fördomar, i många stycken olika dem vi hålla oss med. Men då samma fråga göres äfven af så många af vår egen tids människor, böra vi hoppas att lättare göra oss förstådda af dem, om vi nu ingå i svaromål.

Göra vi klart för oss, hvad en kvinna har att på jorden lefva för, *hvilket m. a. o. hennes lifsmål är* eller åtminstone borde vara, så skall svaret på frågan nästan i och med detsamma varda gifvet. Man skall förstå, att hvarken hemmet, barnaskolan eller nattvardsskolan kan göra *ungdomsskolan* öfverflödig, att äfven denna har sin stora uppgift att fylla, sin länk att infatta i kedjan, när det gäller att dana kvinnan för hennes lifs bestämmelse. Man skall nödgas erkänna, att hittills alldeles för litet blifvit gjordt för att upplysa, bilda och förädla kvinnan ur folket, att det ej går an längre att vara försumlig i detta stycke, och att den kvinliga folkhögskolan, som framför alt inbjuder den unga allmogekvinnan, just af denna grund är en planta, värd att af vårt folk omhuldas.

Det första kvinnan har att lefva för är *hemmet*, hennes ställning där må vara en hustrus och husmoders eller en dotters eller en tjänarinnas. Det är förnämligast i hemmets lilla värld med dess fröjder och sorger, strider, nederlag och segrar, där kvinnan skall utföra sitt visserligen ofta obemärkta men icke dess mindre djupt betydelsefulla värf. Ju renare och bättre det ser ut i denna värld, desto ljusare och bättre varder det i den stora världen, statens och kyrkans. Det är i hemmen framtidens slägte växer; där utsås i barnahjärtat lärdomar, onda eller goda, men ofta afgörande för en människas hela lif; där läggas karaktärens grunder. Folkets framtid beror på hemmens beskaffenhet, om de seder, som där råda, äro dåliga eller goda, om den vind, som blå-

ser genom hemmets salar, är ren, om den andliga luft man där inandas är fri från giftiga pestfrön. Nog blifver fosterlandet lyckligt, staten stark, kyrkan liffull, om människorna få växa upp i lyckliga, ädla, arbetssamma och *upplysta* hem. Ty där skola de ljusets vapen smidas, med hvilka vi fullrustade kunna slå oss fram till seger genom lifvets onda makter. Må antalet af *goda* hem ständigt ökas i Sverge! En lycklig framtid skall då förestå vårt folk.

Äro nu våra svenska hem mönstergiltiga? Äro de bygda på lefvande kristendom? Äro goda makar, föräldrar, husfäder och husmödrar till finnandes i vårt land?

Det vore synd och skam att neka härtill. Goda hem finnas på land och i stad, i rike mans hus och i fattigmans koja. — Hvar finnas de? — Öfveralt, där en ädel kvinna verkar.

Men motsatsen äger ock rum. I huru många s. k. bättre hus råda icke flärd och lättsinne, lätja och lyx? I andra hem möta vi supiga män, vårdslösa, hafsiga, andligen slöa kvinnor. Somliga hem kunna nog vara både arbetssamma och ekonomiskt lyckliga, men sakna törhända fromhetens osvikliga grund, hvarföre ingenting göres för barnens uppfostran till goda människor, viljestarka och rätttänkande. Vi funno hem, där mannen trälade och samlade pengar, medan kvinnan företrädesvis gick upp i matlagning, men där icke dess mindre den rätta andan var liksom bortblåst. — Det är icke en sådan ljusastake, som kan ställas högt upp att vida ikring sprida ljus och värme. Det är icke i sådana hem ett slägte uppväxer, fullt af andelifvets krafter. Måhända, att man där verkar med nytta för jorden, men man mognar icke för himlen.

Må vi se oss omkring! — Hvarifrån komma dessa skaror af unge män, hvilkas håg står till kort och glas, från hvilkas läppar ederna flyga så lätt, i hvilkas krets plumpt tal, orent skämt och ofta vilda slagsmål höra hemma? Hvarifrån komma dessa unga flickor, som tyckas hafva förlorat alla kvinliga dygder: blygsamhet, fromhet, sinne för ordning och snygghet? Hvarifrån komma dessa lösa hopar af ungdom af båda könen, som lördags- och söndags-kvällar

fylla byarne med skrål, och som dansa bort tukt och ära? Vittna sådana skådespel om sanna mödrar, vakande husbönder och husmödrar? — Från hvilken jordmån växa dessa modets fåfänga döttrar eller dessa dryga unga kaxar, hvilkas dumhet och högfärd icke kunna täckas af det ärfda myntet utan blott skina så mycket bjärtare fram? — Hvar grundlades hos så mången kvinna denna otyglade böjelse för skvaller och förtal, som icke skonar nästans goda namn och rykte, hvilket man utan betänkande anser sig i ett kaffelag kunna gifva till spillo? — Vi se i alt detta ett verk af dåliga hem, sura frukter på krympta träd. Och vi fråga: är det ett så härligt framsteg vi göra, att vi samla förmögenhet till arf åt barnen, när vi icke samtidigt sätta dem i stånd att rätt bruka densamma? Hafva vi icke snarare gifvit dem ökade medel till det onda? — Hvad gagnar det människan, om hon förvärfvade hela världen men toge skada till sin själ?

Ännu återstår ofantligt mycket att göra för hemmens förbättring. Folkhögskolan vill i sin mån verka härför genom att gifva sina lärjungar icke blott praktiskt nyttiga insigter och färdigheter utan äfven en själens bildning och förädling. Hon vill återsända dem hem med *nya* frön till det goda nedlagda i hjärtat och med *ökad* kärlek till en kvinnas värf i hus och hem. — Mannen måste i sin hustru äga ej allenast en skicklig hushållerska utan ock en rådgifvarinna med hufvud och hjärta på rätta stället. Än mera behöfva barnen ädla, upplysta, förståndiga mödrar. — I Bethania verkade visserligen Marta i trägen id, men där satt äfven Maria med den djupa blicken, det kärleksfulla hjärtat. Så har ock hvarje kvinna en dubbel gärning att utöfva; hennes angelägnaste omsorg får icke vara den om mat, dryck och kläder.

Men äfven om icke hvarje kvinna kommer i åtnjutande af en ställning som maka och husmoder, så behöfver ingalunda hennes lif därför vara ändamålslöst. Det är Herren, som i sin vishet gifver olika vilkor åt människobarnen.

Eftersom Han känner deras krafter och förmåga bättre än de självva, ställer Han dem också på lämpligare platser, än de självva skulle kunna välja åt sig. Det berättas om den ädle greken Epaminondas, att han, då han *en* dag var fältherre, icke ansåg det under sin värdighet att nästa dag stå som soldat i ledet, och att han, då hans medborgares afund och orättvisa valt honom till en mycket anspråkslös befattning, förklarade, att han ansåge hvarje syssla, som hans medborgare gåfve honom, för en hederspost. Med större skäl borde hvarje kristen tänka: hvarje arbete, som Gud bjuder mig att göra, är för mig en kärlekspligt, jag må blifva ställd hvar som hälst, högt uppe eller lågt nere efter det mänskliga samhällets rangskala. Så har äfven kvinnan sin af Gud gifna plats att söka värdigt fylla, det vare som tjänarinna, som butiksbiträde, som sjuksköterska, som lärarinna, som husmoder eller hvad som hälst. Gifve Gud, att detta betraktelsesätt vore allmänt rådande! Afund och ståndsskilnad, missmod och oförnöjsamhet skulle då växa mindre frodigt och skjuta mindre saftigt sina giftiga skott.

Vid folkhögskolan vilja vi gärna frammana detta åskådningssätt. Vi hoppas åtminstone, att denna skola icke motverkar det. Vi ville gärna väcka våra lärjungar till gladt medvetande om, att lifvets lycka beror mindre på yttre vilkor, som vi sällan kunna forma efter vår vilja, men så mycket mera på inre förnöjsamhet, i hvilken vi alt mera kunna öfva oss, och i hvilket arbete vi med visshet kunna påräkna himlens välsignelse.

Folkhögskolan vill således, om hon ock främst söker lägga grund för en kvinnas verksamhet i hemmet som husmoder, tillika lära sina elever klarare än förr inse, att en kvinna icke behöfver anse sitt lif förfeladt, sin bestämmelse ouppnådd, om hon icke når denna plats. Att blifva en ädel, from, arbetsam och upplyst kvinna, till *detta* mål för sitt lifs arbete kan hon alltid med glädje se opp. — Särskildt under literaturtimmar, då utmärkta profstycken af svenska diktalster upplästs, hafva vi haft flera tillfällen att vidröra denna sak.

Äfven för *fosterlandet* kan en kvinna arbeta, ehuru vi för vår del tro, att hon fyller denna uppgift bäst genom att söka kring sig skapa ett godt hem. Några frihetsapostlar mena, att kvinnan lika väl som mannen bör vara berättigad till och danad för ett offentligt politiskt uppträdande, att hon bör ega både valrätt och rösträtt samt själf vara till offentliga befattningar valbar. Vid sådant tal och sådana yrkanden rinner oss ofta i minnet skaldinnan Lenngrens råd till sin kära dotter Betty:

Lyd, Betty, lyd bestämmelsen:
Sök ej att mannabragder hinna
Och känn din värdighet, min vän,
I äran af att *vara kvinna*.

När sig en kvinna nitisk ter
Att statens styrselsätt ransaka,
Gud vet, så tycks mig, att jag ser
En skäggbrodd skugga hennes haka.

En riktig kvinna känner nog af instinkt råmärkena mellan sin och mannens verksamhet, och de öfverskridas icke strafflöst. Kvinnans likställighet med mannen främjas icke genom att gifva henne *samma* verkningskrets, som är honom anvisad.*)

Men af det sagda följer icke, att en kvinna icke behöfver bry sig om fosterlandet, att vi mer än väl kunna undvara kvinnans fosterlandskärlek. Om denna rena och höga känsla slocknade i kvinnans bröst, hvem skulle tända den i mannens? Och att nu så många annars kloke och rättänkande män anse hela den stora svenska fosterjorden mindre helig än den lilla hemmansdelen, torde i mycket bero på, att kvinnan alt för mycket lefvat i småaktiga bestyr, att hennes tankar och känslolif icke fått tillräcklig näring, ej vattnats af folklifvets renaste och klaraste källor. Ty det är visst och sant, att hvarje man, som gjort något godt för fosterlandet, hämtat till sin lifsgärning styrka af

*) Kvinnans *indirekta* inflytande i medborgerliga angelägenheter torde icke vara så obetydligt, som man menar. Hennes omedelbara uppträdande i den ofta orena politiska världen torde mindre komma att förbättra denna än *neddraga kvinnan*.

kvinnans gillande blick, varma hjärta, stödjande hand, hon må hafva varit hans moder eller hustru eller fästmö eller syster. Skalden säger ock:

De stora tankar en man fört ut,
Dem häfd och saga gömma inne,
De hafva lefvat sitt lif förut
Som varma känslor i kvinnosinne.
De hafva fostrats i hjärtehem,
Där kvinnan vaktat och vårdat dem,
Tills mannens hufvud dem gaf sin styrka
Att frälsa land och att bygga kyrka.

Vår historia förvarar ock minnet af Anna Bjälke och Kristina Gyllenstjerna, och i Gustaf Wasas öden ingripa mer än en gång kvinnor af folket både till Gustafs och Sverges räddning, kvinnor sådana som Barbro Stigsdotter, Sven Elfssons hustru i Isala, Tomte Mattes hustru i Utmeland.

Folkhögskolan vill lyfta kvinnans blick till folk och land, vill genom skildringar öfver Sverges natur och historia tända kärlek till vårt stora gemensamma hem, fosterjorden, hvilket Gud gifvit vårt folk och lagt mellan fjäll och haf.

Men det fins ännu ett område, för hvilket kvinnan hvarken är eller bör vara främmande, jag menar *religionens* och *kyrkans*. Där är hon kanske mera hemmastadd än mannen. Kvinnan är, har man sagt, mera religiös än mannen, ty hon känner sitt beroende af Gud djupare. Detta har visat sig i alla kyrkans tider. Kring korset, som reste sig på Golgata, stod en trofast krets af kvinnor, som ända dit följt Frälsaren, medan lärjungarne hade förnekat honom, fegt tagit till flykten eller först nattetid vågade bekänna sin tro. Och gå i våra dagar in i hvilken kyrka som hälst i stad eller på land, betrakta och jämför karlsidan med fruntimmerssidan! Hvar månne äro platserna mest upptagna?

När det gäller att i klara begrepp affatta kristendomens eviga sanningar eller att ordna kyrkans utanverk i författning och ekonomi, då tager onekligen mannen genom sitt

skarpare förstånd försteget framför kvinnan; men när det är fråga om trons, hoppets och kärlekens kristendom i lif och handling, då står kvinnan icke allenast i jämnhöjd med utan öfverträffar ofta "skapelsens herre". Kyrkans häfdeböcker hafva ända till våra dagar bevarat namnen på sådana kristna hjältinnor som Perpetua och Felicitas, hvilka i förföljelsens och martyriets tidsålder bland läjon, svärd och bål utan fruktan beseglat sin tro med döden. — Den kärlek och barmhärtighet, som, väkt, styrkt och ledd af Kristi anda, bor i kvinnans varma hjärta, har gifvit upphof till otaliga barnhem, skyddshem för fallna, föreningar för djurens vård och många andra inrättningar.

En skola för kvinnors upplysning och bildning utan att vara bygd på kristendom och utan att söka gifva näring åt deras innersta lif är en half inrättning, om ens så mycket. Om ett sådant läroverk kan med skäl sägas detsamma som om ett hem utan gudsfruktan: det är uppfördt på lösan sand. Emellertid måste kristendomen uttala sig på annat sätt i folkhögskolan än i folkskola och nattvardsskola. Var det i barnaåren man måste så många gånger — kanske för många — lära känna kristendomen som en uppgift för minnet, som en lexa; var det i nattvardsskolan kristendomen framträdde företrädesvis som en salighetssak för den enskilda människan, så kan och bör kristendomen i folkhögskolan icke framstå som ett läroämne utan som *lifsåskådning*. Att han är nödvändig icke blott för hvarje särskild människa utan äfven för *hem* och *samhälle*, det måste för vuxna lärjungar framställas klart och öfvertygande. Äfven om den kristna religionen icke bjudes vid folkhögskolan som en utanlexa, så kan hon uttala sig i bön, psalm och bibelförklaring. Hon kan vid många tillfällen helt osökt framkomma under läsning och utläggning af sådana skaldestycken som Dödens Engel eller som Torpflickan, Fänrikens marknadsminne, Sven Dufva, Landshöfdingen m. fl. dikter ur "Fänrik Ståls Sägner", eller som Fritiofs Saga, hvilken ju icke är blott en kärleksdikt utan än mer en historia om hvarje människas lif med dess strid, frestelse, fall, synd, ånger och försoning. Kristendomen såsom lifsåskådning och

kulturmakt kan vidare framträda under geografiska och historiska föredrag, t. ex. om hednamissionen och religionernas utbredning, den fornnordiska gudaläran, påfvekyrkan, reformationen, i lefnadsteckningar öfver Ansgar, Birgitta, Luther m. fl. Vi kunna läsa historia i den anda, som uttalar sig i Psaltarens 77 psalm: "jag vill tänka på Herrens gärningar; jag vill tänka på dina under från fordomtima, och jag vill *begrunda* alt ditt verk och *eftersinna* alla dina väldiga gärningar".

En sådan undervisning, hvars anda och grunddrag vi här framstält, ligger öfver ett barns fattningsgåfva och har ingen rot hvarken i dess tanke, känsla eller inbillningskraft. Därföre kunna icke folkskola och nattvardsskola på något vis ersätta eller göra folkhögskolan öfverflödig. Den fråga vi uppstält i början är därföre redan besvarad. *Utan folkhögskola, ingen verklig bildning för kvinnan ur folket.* Vi hafva endast att tillägga några få ord. — Hvarje slägte har här på jorden en dubbel uppgift för sitt arbete: dels att lämna framtidens slägte i arf *ett större ekonomiskt välstånd*, än det själft mottog, dels att i hem, kyrka och skola uppfostra *ett ädlare och bättre slägte*, än det själft är. — Detta är ett lifsmål icke blott för män utan äfven för kvinnor. Då så är, måste äfven en kvinlig folkhögskola därtill förbereda. Genom sådana praktiska ämnen som räkning, bokföring, hushållslära och handarbeten vill skolan hjälpa den unga flickan till att en gång som husmoder blifva beräknande och hushållsaktig, ordentlig och noggrann, arbetsam och händig. De ören kvinnan sparar i det lilla varda snart kronor, och dessa smulor äro också bröd. I arbetet för hemmets ekonomiska välstånd måste kvinnan altså taga verksam del.

Men människan lefver icke af bröd allenast, och hon har icke blott blifvit befald att i sitt anletes svett arbeta utan äfven att träget bedja. Hvilket framtidsslägte skulle

icke kunna växa upp i våra hem, stora och små, om det från första början af moder inlärdes i bön och arbete, vandes till lydnad och sanningskärlek! Om många hem funnes där modern åtminstone i någon mån kunde handleda sina barn äfven i deras *bokliga bildning*, hvilka *hjärterötter* skulle då icke upplysningen få, fri som den blefve från den andefattigdom, torrförståndighet och kärfhet, som nu är så genomgående! — Må den kvinliga folkhögskolan aldrig glömma, att hennes högsta mål är att öppna de ungas ögon för lifvets vigt, att värma hjärtat, upplysa förståndet och stärka viljan!

×

VI.
Ur anteckningsboken.

1.

Liksom människan bör taga sig tid att någon stund på dagen draga sig undan bestyrens mängd för att *samla sig* i en bön, så bör hon ock egna någon afdelning af sitt lif åt en dylik samling, innan hon på allvar träder ut i vimlet. En sådan tid är ungdomen. Det är nyttigt för människan, att hon egnar någon del af sin ungdomstid till att liksom hämta anda och besinning mellan det arbete, som redan är gjordt, och det som väntar. Liksom sabbaten afbryter de sex dagarnes slit och släp och genom hvilan gifver värde åt lifvet, ny kraft åt arbetet, så bör åt så många som möjligt af landets ungdom en dylik sabbatshvila beredas. Detta sker bäst i en god skola, och hvilken lämpar sig härtill så väl som folkhögskolan? En sund upplysning är lik en lykta, som kastar ett vägledande sken framför vandraren på den stig han har att gå.

2.

I evangelium omtalas, att Herren lämnade ägodelar åt sina tjänare och gaf dem vissa pund, åt en tio, åt en annan fem, åt en tredje blott ett, *åt hvar och en efter hans förmåga.* Hvilka tjänare fingo beröm? De, som gjorde de dem betrodda punden fruktbärande. Men den, som gräfde ner sitt pund, fick bannor och straff. Så har Herren gifvit sina pund, olika för hvar och en. Men *alla* skola de användas, och emedan vi icke själfve hafva gifvit oss dem, kräfves

redovisning för vår hushållning. Sådana gåfvor till användning för egen och andras nytta äga vi i våra själs- och kroppskrafter. Förmenar en fader sitt barn tillfälle till en sådan upplysning, som sätter det bättre i stånd att använda sina inre krafter, så har han icke blott gräft ned sitt eget pund utan ock förhindrat barnet att fullständigt använda hvad det fått på sin lott. Det är samhällets pligt att söka öka för så många som möjligt tillfällena till anlagens utveckling. Skolan är icke till för annat. — De högre samhällsklasserna hafva icke fått flera andliga pund än de lägre. Den skola är den bästa, som bäst frigör själens bundna krafter.

3.

Utan tvifvel har folkhögskolan sitt bästa stöd hos de mindre jordbrukarne, och så kommer det troligen alltid att varda. Men att därföre påstå, att folkhögskolan *endast* är till för den besuttna allmogens söner och döttrar, samt att hon icke bör söka att utsträcka sin verksamhet äfven till andra klasser, är oriktigt. Då under Sverges högadliga storhets-tidehvarf en så liberal grundsats kunde göra sig gällande, som att alla *högre lärda skolor* skulle stå öppna icke blott för ädlingens son utan ock för torparegossen, hvarigenom t. o. m. för denne möjlighet gafs att nå statens högsta värdigheter, så vore det högst eget, om i våra dagar *högre skolor för folkupplysning* skulle vara förbehållna endast den förmögnare bondeklassen. Fins icke vetgirighet inom mindre välbärgade klasser? Behöfs för dessa ingen upplysning? Skall kanske solen lysa endast på bondens tegar, men icke på handtverkarens och torparens täppa? — Det hedrar 1882 års riksdag, som anslog 15,000 kr. att utdelas till mindre bemedlade folkhögskole-elever, och folkhögskolornas målsmän stå i stor tacksamhetsskuld till de riksdagsmän i Andra Kammaren, som väkte frågan.*)

---

*) J. Andersson i Häckenäs, Sven Nilsson i Efveröd och Ola Andersson i Nordanå.

4.

Frukterna af en god folkhögskolas verksamhet skola så småningom visa sig i hem, kommuner, stat och kyrka. De synas ej strax, ty skolan bygger som korallerna långsamt, men icke dess mindre växer en grönskande ö fram ur djupet.

5.

Ståndsfördomar och klasshat äro ett dåligt arf. Kärlek till alla är ett bättre. *Ett* sätt att få ett lands medborgare att älska, hjälpa och fördraga hvarandra är att lära dem fatta kärlek till något *gemensamt* stort och härligt. Detta är fosterlandet. Därför skall detta vara medelpunkten i skolans arbete.

6.

Man har jämfört folkhögskolesaken med skarpskyttesaken och menat, att liksom den senare en gång var på modet och då på så många ställen i Sverge genomfördes, men sedermera efter en kort tids blomstring med starka steg gick sin undergång till mötes, så skall det gå på samma sätt med folkhögskolorna. Nu är det deras tid, snart är den förbi, och något annat skall taga folkets uppmärksamhet i anspråk. Det är emellertid endast en ytlig likhet dessa båda saker förete, och liksom helt olika orsaker framkallat dem, hoppas vi, att också utgången skall varda annorledes. Skarpskyttesaken fann sin grund i den krigiska stämning, som kanske alltid legat på djupet hos vårt folk, men hvilken omkring 1850 fick kraftig näring i de stora världshistoriska tilldragelser, som timade dels i södra Europa, där Italiens enhet genomfördes, dels i Nord-Amerikas Förenta Stater, där slaffrågan söndrat sinnena, och där Nord och Söder mätte sina krafter i ett blodigt inbördeskrig. Luften var så till sägandes mättad med explosiva ämnen, men när den krigiska stämningen lagt sig och de fredliga arbetena åter togo allmänna uppmärksamheten i anspråk, började helt naturligt skarpskyttesaken, så vacker till sin uppgift den

än var, att föra ett aftynande lif.*) Då däremot ett folk känner behofvet af upplysning och bildning alt mera växa inom sig, så är denna känsla en sådan, som aldrig dör, utan tvärtom måste hon af sakens egen natur för hvarje år gripa mera omkring sig, ty ett en gång väkt och insedt behof af "mera ljus" kan aldrig någonsin blifva tillfredsställdt här på jorden åtminstone, enär människoslägtet i dylika fall lyckligtvis aldrig kan få för mycket. Folkhögskolorna, som manats fram i dagen just af detta djupt kända behof, måste därföre, ehuru troligen i en långt mera utvecklad form, enligt vår tanke komma att finnas lika länge, som nyss nämda behof fins. Därmed är icke nekadt, att ju icke folkhögskolan på något håll och för någon tid kan komma att gå tillbaka.

7.

Folkhögskolan skall vara sig själf och icke ett uppkok på praktisk bokhålleriskola, högre folkskola och landtbruksskola. Får hennes idé fritt utveckla sig, undvikes denna klippa. (Se den utförliga framställningen härom sid. 31 sista stycket och följande sidor!)

8.

Folkhögskolan vill från hemmen mottaga unge män och återgifva dem åt hemmen, åt arbetet, åt samhällets medborgerliga värf i kommun, stat och kyrka. Man kan säga, att folkhögskolan är *ett högre allmänt läroverk för de praktiska yrkenas idkare*, till hvilka yrken ungdomen efter genomgåendet af folkhögskolan sedan kan specielt förbereda sig t. ex. vid landtbruks-, skogs-, slöjd-, bokhålleri-, trädgårds- och underbefälsskolor. Och att en yngling med ojämförligt större fördel kan besöka sådana yrkesskolor, sedan folkhögskolans arbete föregått, därpå hafva vi en mängd bevis.

---

*) Den torde för öfrigt komma att lefva upp igen i form af skyttegillen.

9.

För den, som i skolan sätter *likformighet* öfver alt annat, skall helt visst folkhögskolan förefalla mycket brokig. Hon fordrar ej af sina elever lika förkunskaper och ålder, lägger ej vigt på att drifva dem alla lika långt på kunskapsstråten utan låter dem mera fritt få gå dit böjelsen drager dem, särskildt under mellantimmarne, som icke upptagas af lexöfverläsning. — Men bär väl skapelsen likformighetens prägel? Lysa alla stjärnor lika starkt, och utandas alla blommor samma doft? — Den romerske Tarquinius topphögg de högsta vallmostånden i sin trädgård för att lära sin son konsten att göra framstående män ett hufvud kortare. Honom tyckas en mängd lärare både i högre och lägre skolor hafva tagit till förebild: genom död likformighet topphugga de personligheten i dess fria utveckling och göra sina lärjungar i andlig mening ett hufvud kortare. Men vår tid är ju också icke blott frihetens utan äfven maskinernas och "normalplanernas" tidehvarf.

10.

Sant är, att läraren vid en folkhögskola bör vara fri nog för att i viss mån kunna sätta på henne *sin* stämpel och i undervisningen gifva utrymme åt sin särskilda förmåga. Men detta dock med varsamhet. Liksom lagstiftaren ej står öfver utan under lagen, så är icke lärarens tycke (liksom icke häller styrelsens tycke) en folkhögskolas högsta regel. Högsta lag är folkhögskolans egen idé, som skall rikt och fullständigt utprägla sig. Den kan trifvas i flera former, men den får icke förkrympas.

11.

Kommer icke folkhögskolan kraftigt till mötes lärjungens behof af praktiskt nyttiga insigter, så går lärjungen icke häller henne till mötes, när hon vill väcka, bilda och upplysa. Läraren måste sänka sig till lärjungen, om denne skall lyftas. Härpå vinna bägge parterna. Men läraren bör också hafva klart för sig, att alla eftergifter blott äro steg bakåt till så mycket kraftigare ansats framåt. Man får icke

tappa bort både sig själf och folkhögskolan i idel eftergifter.

12.

Allmogen lyftes icke högt genom endast siffror och staföfningar, och därför måste ungdomen lära vida mer än att räkna och skrifva.

13.

Det bildningselement, som innehålles i poesi och god literatur i allmänhet äfvensom i god sång, borttager mycken råhet.

14.

Man længe nok maa sige
At Kærlighed er blind,
Det blir dog Lysets Rige,
Hvor ret den strömmer ind,
Og han har aldrig levet,
Som klog paa det er blevet,
Han först ej havde kjær.

Här uttalas den sanningen, att ytlig är den bildning, som endast omfattats af förståndet, men icke nedträngt i hjärtat. Det bibliska uttrycket "förstå med hjärtat" gäller icke blott om religiös utan äfven om högre mänsklig upplysning.

15.

Läraren får icke rikta sitt arbete på en mängd olika saker. Hans konst är att *samla undervisningen i någon stor uppgift,* till hvilken man på flera vägar söker framtränga, och som i och för sig är nog härlig och omfattande både att elda honom att gifva och lärjungen att taga. För våra ögon står såsom folkhögskolans ena stora uppgift att *införa lärjungen i en ny, ljusare, rikare, bättre andlig värld,* än han förut varsnat. Bättre tankar, känslor, föreställningar och planer skola vakna inom honom. Han behöfver en motvigt mot den tunga ballast af dålighet, hvarmed han annars skall fyllas af den yttre världen, och för hvilken han i den oklara jäsande ungdomstiden mest är utsatt. Ur en skoltid, så använd, i ständig omväxling med nyttigt praktiskt ar-

bete och lifvande kamratskap, nytt för honom, skall den unge mannen hämta sig näring för sitt inre lif, ökadt lifsmod och större handlingskraft. De olika ämnena böra därföre icke läsas först och främst för det teoretiska vetandets skull, för att lärjungen skall så att säga få sitt inre indeladt i många fack, hvart och ett fyldt med kunskap i ett visst ämne. Det skall invärtes icke se ut som i en hökares krambod: en mängd lådor fulla med en mängd olika saker. Det är, bildligt taladt, icke en butik, som skall inredas, utan ett tempel, som skall uppbyggas af sådana lefvande stenar som lifslust, klarhet, kärlek till land och folk, till arbete och upplysning, kyrka och mänsklighet. Det är en *karaktär*, som skall danas. Folkhögskolan kan och bör mycket härtill medverka. Icke så till förståendes, som om hon skulle släppa sina lärjungar ifrån sig med fastslagna öfvertygelser i detalj rörande alla möjliga frågor. Men utan öfvertygelse kan å andra sidan ingen karaktär bildas, intet kristligt lif föras, intet arbete med samlad kraft göras. Det kan således enligt vår åsigt icke vid folkhögskolan som vid universitetet vara nog med att *förstå* hvad man läser och hör. Lärjungen måste icke blott inse utan äfven få personligen en sporre att *handla* efter insigten. Det etiska (sedliga) får icke stå tillbaka för det teoretiska (kunskapen). — Den *ideala värld* (högre och rikare lifsåskådning), som skolan söker uppbygga i förstånd, känsla och vilja är icke en *död massa* utan en *lefvande skapelse*, som sträfvar att omsätta sig i synliga handlingar, gående ut på att ombilda och förädla det yttre lifvet till likhet med det inre. Det sanna framåtskridandet anse vi ligga däri, att alt det bästa, som gömmes inom oss, och som kristendomen antingen skapat eller pånyttfödt, alt mera tager gestalt i det yttre lifvet.

Hvilka öfvertygelser bör då folkhögskolan söka gifva sina elever, hvilka icke?

Angående *religionen*, hvarken att statskyrka eller frikyrka är vare sig god eller dålig — härpå kan under olika tider och bland olika folk svaras både ja och nej — men så mycket mera att kristendomen är sanning, ljus och frihet, att svärmeri och fritänkeri äro skadliga öfverdrifter,

som böra bekämpas (hvaraf icke framgår, att svärmaren och fritänkaren skola förföljas). Kärlek till den stora allmänneliga kyrkan, kärlek till dennas ännu åtminstone yppersta uttryck, den evangelisk-luterska kyrkan, kärlek till mänsklighetens religiösa förening — se där ett väsentligt mål, som man bör söka uppnå.

Vidare. Angående *politiken* icke att republik öfverträffar monarki eller tvärtom — olika tider, folk och förhållanden skapa olika former —, icke att grundskatter böra stå kvar, aflösas eller afskrifvas, icke att suspensivt veto är att föredraga framför absolut, icke att försvaret skall fotas på indelningsverk eller allmän värnepligt; men *det* bör varda en frukt af skolans arbete, att lärjungen fattat *kärlek till fosterlandet* i alla dess yttringar (natur, språk, lagar, forntid och framtid), att han vill arbeta för sitt folk och dess framåtskridande, att han lärt sig sätta allmänt väl öfver enskild fördel, att han förstår, att, om ock anfallskrig äro fördömliga, en nations rätt och pligt är att försvara sitt själfbestånd, sin frihet, sin politiska, religiösa och ekonomiska tillvaro, om våld och tyranni emot dem väpna sin hand. Hans kärlek skall omfatta icke blott Sverge utan äfven brödrafolken, ja mänskligheten. (Både i historia, geografi och national-ekonomi har en lärare många tillfällen att visa folkens och ländernas betydelse för hvarandra.) — Men lärjungen skall lära icke blott att älska, äfven hata, hata det onda, det må uppenbara sig i hvad form som hälst, som samvetsförtryck och förföljelse, som våld och despotism vare sig från jesuiter, enväldiga regenter, hersklystet presterskap, tygellös tidningspräss eller från blodtörstig pöbel. (En Robespierre är en rysligare företeelse än en Ludvig XIV.)

Alt hvad som försonar, väcker kärlek och föder fördragsamhet bör lärjungen lära sig att älska och att afsky motsatsen.

Men alt detta förutsätter, att läraren har ett rättesnöre att döma efter. Kan något annat finnas än kristendomen? Fins en säkrare grund att bygga på, ett ljus med större klarhet?

Hvad nu framhållits är den ena af folkhögskolans hufvuduppgifter. Den andra är att meddela *praktiskt vetande* i nyttiga ämnen. Här är icke fråga om öfvertygelse utan om färdighet och klart besked.

16.

Oss synes det otvifvelaktigt, att man ännu alldeles öfverskattar nyttan af den *formella* bildningen, och att vårt lands allmänna läroverk alt för ensidigt lägga an på denna. Den föder torrhet, öfverdrifven kritiklystnad, högmod, såsom all ensidig förståndsbildning gör. Ljus och värme skola icke åtskiljas. Att skärpa tanken är nog godt, men man får icke glömma att vattna hjärterötterna. En hvass yxa är god att äga, men i mördarens hand är en slö att föredraga: den skadar mindre. På samma sätt: en ensidigt uppöfvad skarp tanke kan rikta sig för mycket på att rifva ner, för litet på att bygga upp. Ett öga, som kärlekslöst uppsöker endast brister, är ett sjukt öga. Ett skarpt hufvud på ett dåligt hjärta gör föga gagn. Skolan får se upp med, att hon icke smider förstörelseverktyg i det ondas tjänst. Det är därföre högst nödvändigt, att den prisade formella bildningen begränsas. Men både den metod, som allmänt begagnas, och det sätt, hvarpå ämnena betraktas och föredragas, måste enligt vår åsigt verka skadligt. — Undervisning betonar för mycket *vetandet*, för litet *viljandet*. Grammatik och matematik öfvas på bekostnad af historia och literatur. Literaturen (särskildt den grekisk-latinska) läses för öfrigt mer för att därur draga grammatiska regler än för att gifva lärjungen ett rikare innehåll. Mot den antika världsåskådningen, den hedniskt-humana (i motsats till den kristligt-humana), göres under läsningen af klassiska författare knappast någon protest. Horatius har fått betyda mer än Paulus. Kristendomen förvandlas till en lexa, till ett läroämne bland många andra. Vår högre undervisning företer "en mörk tafla af ensidigt minnes- och förståndsslafveri" (sid. VIII i Språkljud och Qvantitativ betoning af O. Svahn). Detta har i icke ringa grad fortplantats från lärdomsskolor och seminarier till folkskolan. — Må folk-

högskolan akta sig! Hvad henne angår yrka vi, att hon fortfar att sätta *innehåll* öfver *form*, humanism i sak öfver skolastik i metod. Vi motsätta oss den gamla, ännu herskande latinska metoden (drifven till sin spets i pensioner och kvinliga elementarläroverk), som är den *formelt*, men ingalunda den *sedligt* bildande. Den förra har otvifvelaktigt ammat flakt fritänkeri, kunskapsförgudning och förakt för "de obildade".

17.

Är det rätt och möjligt att vid en folkhögskola skildra kristendomens kamp mot den antika hedendomen, skildra påfveväldets och jesuiternas dagar, reformationstidehvarfvet och den s. k. upplysningstiden utan att uttala sig för eller emot de andliga krafter och åsigter, som ligga till grund för dessa olika utvecklingsskeden? Man kan vara "objektiv" ändå. "Konfessionslösheten innebär ingen garanti för opartiskheten" (C. T. Odhner "Om orsakerna till Gustaf II Adolfs deltagande i 30-åriga kriget" sid. 7.).

18.

Den bäste läraren är den, som bäst förstår göra arbetet till *ett nöje* för lärjungen. Det behöfver därföre icke upphöra att blifva ett hälsosamt pligtarbete. Detta är en pedagogisk lag, som alt för mycket blifvit opåaktad och öfverträdd.

19.

Är icke skolan kär för lärjungarne, ligger hon på dem som ett tungt band, hvilket *måste* bäras, äro de riktigt glada, först när de lämna henne, så visar detta, att hon för de unga varit för mycket lag, för litet evangelium. Tukt och ordning måste upprätthållas, men kärlek och förtroende uträtta mer än fruktan, och en yttre "disciplin" är icke ett osvikligt kännetecken på en god skola. En lärare skall icke anse sig för hög att vinna sina lärjungars hjärtan. Han skall för dem uppslå dörren icke blott till sina boningsrum utan äfven till sina hjärtekamrar. Undervisningens själ är den inbördes tillgifvenheten mellan lärare och lärjungar.

Utan kärlek till de unga är den skickligaste lärare blott en ljudande malm och en klingande bjällra.

Du griper aldrig hvad du ej förnam;
Ur själen som en källvåg springa
Urkraftigt skönt de tankar fram,
Som gå till hjärtan och betvinga. — —
Men intet ord fann hjärtevägen,
Som icke föddes i ett hjärtas hem.*)

20.

I alla delar af undervisningen bör man starkt fasthålla det *humanistiska* (mänskliga) såsom ledande grundtanke och sammanhållande band. I detta syfte bör ock den naturvetenskapliga ämnesgruppen föredragas. Man får icke stanna vid experimentet såsom sådant, utan på grund af detta fortgå vidare och visa icke blott den allmänna *naturlagen*, utan framför alt denna lag såsom tagen i *det mänskliga arbetets, kulturens och framåtskridandets tjänst.*

21.

En liffull framställning af historien väcker till lif. — Hvad var det som gjorde, att Europas hjärta slog för Grekland i dess frihetskamp mot turkarne? Hvad vållade, att vår världsdels folk gåfvo guld, människor, diplomatiens och kanonernas eftertryck till grekernas förmån? Det var icke minst tacksamheten mot de greker, som väl dött för mer än 2,000 år sedan, men som evigt lefva i sina verk, det var kärlek till och beundran för dem, som värmde hjärtat och väkte medlidandet för ett minnesrikt land och för ättlingarne af ett lysande folk. Perikles' greker återvunno friheten åt det nittonde århundradets. — Skulle då icke svensk historia kunna väcka vårt unga slägte till fosterländska känslor och handlingar? Utan minne, intet hopp, och framtidens krona slår ut på forntidens stam.

22.

Om det i inledning till en historisk lärobok ("Hufvuddragen af allmänna historien för allmänna läroverkens mellanklasser" af J. R. Pallin) framhålles såsom en historiens

*) Ur Goethes "Faust" efter V. Rydbergs öfversättning.

hufvuduppgift att visa, "huruledes människoslägtet, under Guds ledning, småningom framskridit till alt större upplysning och förädling", så är därmed den *religiösa* synpunkten framhållen såsom väsentlig. Så mycket mer öfverraskande då, att det mest religiöst anlagda af alla folk, det hebreiska, i läroboken blifvit alldeles bortglömdt! Icke fullt *två rader* är alt hvad som bestås detta märkvärdiga folk, hvars historia och öden i många fall äro mera gripande och lärorika än andra folks, liksom dess världshistoriska uppgift väl icke är omtvistad. Att nämna Assurbanipal men icke David, att egna nära två sidor åt Lykurgus men icke en rad åt Moses, att omtala Ovidius men icke en Esaias — hvad säges härom?! Hvilka af dessa män hafva öfvat och öfva fortfarande största inflytandet? Judar och kristna må svara. — Det är sällsynt nog att finna en historieskrifvare, som har öga och *ande* för det väldiga hebreerfolket. Full rätt synes oss N. F. S. Grundtvig hafva egnat detta folk i sin "Haandbog i Verdenshistorien", ett verk, som, om ock i mycket bristfullt, icke dess mindre söker sin like i storslagen, djupsinnig uppfattning af mänsklighetens lefnadslopp. Vi hänvisa herrar folkhögskolelärare till detta verk.

23.

Historiens djupaste innehåll är människoslägtets utveckling genom kampen mellan det onda och goda. Att följa denna strid under olika tider och folk och på olika fält är det mest lärorika. Detta kan endast i allmänna historien visas fullt omfattande. Vid folkhögskolan kan tyvärr ännu endast ringa tid åt denna hufvdsak lämnas, ehuru ett bättre medel att väcka, bilda och lifva icke gifves. När eleverna utgå ur folkskolan med jämna och säkra insigter i skrifning, läsning och räkning, kan vid folkhögskolan tid vinnas åt en grundligare historisk upplysning. Dock behöfver icke ens nu allmän historia alldeles försummas. (Se sid. 33.)

24.

Fosterlandskärleken såsom en religiös pligt har i skoorna icke blifvit nog inskärpt i lärjungarnes medvetande,

och därföre har den hos rätt få inom vårt folk kommit till verkligt lif. Har icke i de lärda skolorna Rom framhållits i starkare belysning än Sverge, latinet mer än svenskan? Röner t. ex. i pensioner modersmålet samma heder som franskan? Det torde icke blifva svårt säga, hvarifrån vårt folk fått sin öfverdrifna beundran för alt utländskt.

25.

De krafter, som föra världen framåt, äro hoppet till det nya och vördnaden för det gamla. Dessa två krafter kunna och böra verka tillhopa i kärlek. Ryttaren använder icke endast sporrar för att drifva på utan äfven tyglar för att återhålla. Upphäfva dessa medel hvarandra, hindra de hästens framåtskridande? — På samma sätt skall läraren alltid söka både att väcka kärlek till framåtskridande på nya vägar och aktning för de stigar, som erfarenheten trampat.

26.

Ingen skola meddelar *intet*, ingen *alt*, men hvarje *något*. Detta "något" fins i många grader. Hur mycket det blir, beror icke blott på tiden utan främst af dess användning, på arten af det mål man eftersträfvar, på metoden, lärjungarnes ålder och arbetsamhet. Det beror på, hur läraren lärt, och hur lärjungen mottagit lärdomen. Men först och sist: detta "något" skall icke mätas med *kvantitetens* (myckenhetens) utan med *kvalitetens* (beskaffenhetens) aln.

27.

Mer än i danska användas i svenska folkhögskolor läroböcker, icke som föremål för lexor, men man läser och förklarar dem, gör hänvisningar till dem, och somliga genomgås fullständigt och noggrant. För folkhögskolans elever får boken likväl större betydelse i hemmet efter slutad kurs än i skolan, och det är icke litet vunnet med, att några få men goda böcker finna en väg till många hem. I skolan har man lärt deras användning och fått lust att studera dem,

och därigenom kommer äfven i bondehem vida mer än förr *andligt arbete* att idkas.

28.

Ju billigare undervisningen vid en folkhögskola kan ställas för lärjungarne, desto bättre. Hon bör stå öppen för dem, som vilja lära, icke endast för dem, som hafva pengar.

29.

Mycket reglementerande kan vid en skola visserligen åstadkomma yttre ordning och regelmässighet men ingen sann blomstring. Skolan varder därigenom lik en väl pressad och med omsorg klistrad blomma: hon tager sig väl ut — på papperet, men *prässad* är hon, och lifvet har flyktat.

30.

Folkhögskolan bör söka vidmakthålla och befästa banden mellan lärare och lärjungar, äfven när de senare lämnat skolan. Detta sker lämpligast genom inrättandet af *folkhögskoleförbund*, såsom vid flera skolor anordnats, hvilkas medlemmar en gång årligen samlas på skolan till öfverläggning, sång, samtal, föredrag, målskjutning m. m. På så sätt blir skolan alt jämt en föreningspunkt för forne lärjungar och kan i åtskilliga hänseenden genom dem verka godt i bygden. Hon kan vid dylika möten genom meningsutbyten och föredrag lifva hos dem intresset för skyttegillen, socken-mäjerier, lifränteanstalten, sparbanker, folkhögskolor, med ett ord för alt, som i ett eller annat afseende kan bidraga till folkets andliga och ekonomiska framåtskridande.

31.

Folkhögskolan kan genom forne elever så småningom organisera i bygderna *föredragsföreningar*, hvilkas medlemmar ombestyra, att under årets lopp föredrag i olika ämnen hållas af därtill lämpliga personer. Många dylika föreningar

finnas i Danmark, hvilka i hög grad lifva intresset för folklig upplysning, på samma gång de utbreda smak för nöjen af andlig art. En sådan förening kan samtidigt organisera sig till biblioteks- och sångförening. Prester, folkskollärare och organister skulle kunna mycket medverka till hvad härmed i korthet antydts.

32.

Den frihet folkhögskolorna åtnjuta har gjort, att de raskt och mångsidigt utvecklats. De lära af hvarandra; hvar och en riktar sig med allas erfarenhet. Denna utbytes i tidningsartiklar, årsredogörelser och vid läraremöten. Inom några få år hafva flerastädes sommarkurs för flickor, en andra årskurs för till skolan återvändande elever, folkhögskoleförbund, ökadt antal frielevsplatser m. m. inrättats, för att icke nämna de många framsteg, som gjorts i själfva undervisningen.

33.

I Danmark och Norge äro folkhögskolorna enskilda inrättningar af föreståndaren. En och annan anser, att så borde det ock varit i vårt land, och att det icke är till folkhögskolornas fördel, att de upprättats af föreningar och myndigheter. — Vi klandra ej den organisation, som försökts i våra grannländer, och som helt visst har sina fördelar liksom sina olägenheter. Den svenska anordningen har *sina* förtjänster. Skola folkhögskolorna grundas och ägas af föreståndaren, så kan detta icke lyckas, utan att denne i sin person förenar en ovanlig ekonomisk talang med en ovanlig lärareförmåga. En dylik förening af egenskaper torde vara mycket sällsynt. Föreståndaren skulle för öfrigt icke kunna existera utan att äga personlig förmögenhet eller någon inkomstbringande befattning vid sidan. Hvar skulle han få inkomster till hyra, vedbrand, materiel, medlärares aflöning, och hvaraf skulle han själf lefva? Hade han ock 100 betalande lärjungar, skulle det knapt ändå bära sig. Stat och landsting skulle svårligen vilja gifva anslag åt rent enskilda företag. I Sverge *måste* myndigheter upprätthålla folkhögskolorna. — Skulle det lyckas på annat vis, blefve det möj-

ligen för den mest "vigilante", för den som bäst förstode insmickra sig hos folket. Men någon folkhögskola med andlig lyftning blefve det ej. I de flesta fall komme läraren att utstå en så hård kamp för tillvaron, att all glädje skulle vika bort från hans sträfvande i skolans tjänst. Men den bästa sporren för en duglig lärare är icke *nöden* utan *kärleken* till folket, fosterlandet och kristendomen.

34.

Enligt vår åsigt vittnar det i hög grad fördelaktigt om vårt folks andliga kraft och mogenhet, att det af sig själft skapat en alldeles ny länk i kedjan af undervisningsanstalter. Vi anse, att staten icke kunnat på lämpligare sätt understödja folkhögskolorna, än hvad som skett. Det hela är en god frukt af folklig själfstyrelse. Därför står icke blott en föreståndare utan äfven en *folkvald styrelse* i spetsen för den svenska folkhögskolan, och vi påstå, att det varit till hennes fördel.

35.

Folkhögskolornas elevantal är icke stort, jämfördt med många andra skolor. Orsaken är icke svår att inse. Härrör det kanske af att undervisningen är mindre god? Och äro folkskolor, praktiska skolor, elementarläroverk, universitet m. fl. så talrikt besökta framför alt därför, att själfva den där meddelade bildningen är så högt värderad? Antag, att folkskolan icke vore obligatorisk, att afgångsexamen från elementarläroverk icke vore stadgad som ett nödvändigt vilkor för inträde vid många statens högre skolor, att universiteten endast voro skolor för vetenskapliga studier (liksom f. n. Stockholms högskola), att de s. k. praktiska skolorna icke lofvade lärjungarne efter slutad kurs platser som bokhållare, handelsbiträden o. s. v. — skulle med dessa antaganden ofvannämnda undervisningsanstalter vara lika öfverlupna? Månne icke lärjungeantalet skulle i häpnadsväckande grad sjunka? Och omvändt: toge folkhögskolans elever examen vid henne, på grund af hvilken de hade utsigt till någon plats — skulle icke snart äfven hennes

salar stå fulla? — Men folkhögskolan är icke obligatorisk utan frivillig och saknar kraftiga lockbeten. Men just därföre drager hon sina lärjungar till sig mera genom hvad hon i sig själf är. — Dock vore det öfverdrifvet påstå, att hon icke bereder fördelar äfven för de elever, som tänka söka sig någon plats. (Se därom stycket 8 sidan 83!)

36.

Man bör icke mäta en skolas värde efter det *antal* lärjungar, som besöka henne, utan efter den *inverkan* skolan på dessa haft, de må vara få eller många. Om en *god* skola blir fåtaligt besökt, så är det icke hennes utan folkets egen skull.

37.

Må man behandla folkhögskolan som ett älskadt barn: icke omhulda henne med svag klemighet, men icke häller bemöta henne med obefogad hårdhet. Må man framför alt gifva henne tid att växa och icke fordra orimligheter. Må man icke förtrytas öfver den kostnad hon kräfver. Det är väl använda penningar, och de skola bära rik skörd, om man ej strax rycker upp den unga plantan med rötterna. Hvad hade väl blifvit af själfva Upsala universitet, om icke den store Gustaf Adolf skänkt det 300 hela hemman? Så kräfver hvarje skola ekonomiska uppoffringar, men framtiden visar frukterna. Och hvem kan neka, att landets framtid ligger hos ungdomen, kanske mest hos de kroppsarbetande klassernas? Men för denna ungdom arbetar folkhögskolan. Hon söker således bereda för landet en löftesrik framtid.

38.

Med glädje och goda förhoppningar bör ett protestantiskt land som vårt hälsa uppkomsten af nya och ändamålsenliga skolor. Bildningen, all folkupplysning först och främst, är nära beslägtad med luterdomens ande och väsende, och i samma mån vi fortgå på denna bana, skall vårt folk alt jämt aktningsbjudande kunna uppträda i den europeiska folkfamiljen, och det skall fortfara att i bildning

och folkupplysning, upptäkter och uppfinningar, konster och vetenskaper lämna rika och värdefulla bidrag åt mänsklighetens gemensamma förrådskammare.

39.

Hemmets trefnad är mycket värd. Råhet och andligt mörker uppsöka gärna skräpvråar. Ett smakfullt hem — det kan med ganska litet åstadkommas — gör godt i själen och ökar hemkärleken. Då Gud pryder och fröjdar naturen med blommor, fågelsång, lummiga träd, klara sjöar, så har människan lof att pryda *sin* värld, hemmet, så godt hon förmår. Men vilja vi hafva det bättre än våra förfäder i föda, kläder, bostad m. m., så måste vi också arbeta mera, framför alt med större beräkning, och skaffa oss större upplysning, än hvad som förut ansågs nog. Må våra behof gärna växa, blott vår förmåga att rätt fylla dem i motsvarande grad ökas. Då går det framåt, och det är bättre än att blott göra efter hvad forna tider gjorde. Men skall det gå lyckligt, då måste vi lära oss större aktning för alt slags kroppsligt arbete, och då får en landsbygdens dotter, fast hon kan brodera en krage, icke anse sig för fin att mjölka en ko.

40.

Har det varit lyckligt för de mera bildade klassernas kvinnor, att de fritagits från alt kroppsarbete? Har deras och det späda slägtets hälsa vunnit därpå? Nej. — Men ännu sämre är det, när man ser i bondehem, att dottern skyr kroppslig ansträngning, medan ändå icke själen på nyttigt sätt sysselsättes. På så vis föraktas både kropps- och själsarbete. Skall detta tilltaga, går vårt land till mötes både sedlig och ekonomisk ruin. När skall det blifva klart för alla, att ett rikare själslif hos kvinnan måste väckas, men att detta både kan och bör vara förenadt med samma praktiska duglighet, som nu utmärker mången äldre kvinna ur folket?

41.

Skola lärjungarne hafva verklig behållning af undervisningen i fosterländska ämnen, fordras oundgängligen, att de känna och förstå, att det icke är skåltal eller tomma fraser, som läraren strör kring sig, utan öfvertygelsens ord ur hjärtedjup. Då skola taflorna, som han upprullar ur historien, och skildringarne af den svenska fosterjorden gripa de unge, och han har då uppnått något vida bättre och vigtigare, än om han lyckats inpränta i deras minne en "stomme" af namn, händelser och årtal.

Ur egen ande måste vågen välla,
Om den skall släcka törstens ve.

— — — — — — — —

På ord gör ej den mannen jagt,
Som vill på allvar hafva något sagdt.

(Ur V. Rydbergs öfversättning af "Faust".)

42.

En svensk folkhögskolelärare bör icke försumma att taga noggrann kännedom om Grundtvigs uppfattning af skola och folkupplysning samt om den grundtvigska folkhögskolan i Danmark och Norge. Denna har en fyrtioårig erfarenhet; mycket är att af henne lära, liksom hon tvifvelsutan i mer än ett hänseende är mönstergill. Folkhögskolläraren är icke inne i sin sak, om han endast känner sin egen skola. Han löper då lätt fara att förälska sig i sina egna åsigter. Hans synkrets varder för trång. Han bör grundligt studera i hela dess utveckling den sak, hvaråt han egnat sig, men för förståendet af denna är otvifvelaktigt den grundtvigska skolan en hufvudkälla. Har hon i åtskilligt öfverskridit sina gränser, så är ju äfven däraf mycket att lära.

43.

En fara, som ligger nära hvarje lärare, och mot hvilken han aldrig kan vara nog på vakt, är att duka under för vanans makt, så att han blifver en torr pedant och gör undervisningen mekanisk och tråkig. Han bör därför ständigt söka rikta sin erfarenhet och sina kunskaper, arbeta

på sin inre utveckling och åt denna ständigt suga *ny* näring. Ju större rikedom, desto mer att gifva bort. Alla behöfva vi tilltaga i kärlek till *folket*, till dess historia, dess arbete, upplysning och allsidiga framåtskridande. — Vi böra altmera söka att öka vår kännedom om vårt *land* med dess mångfaldiga gåfvor och med dess olika inflytande på vårt folks lynne och vilkor. — Vi skola se något stort i vårt *kall* att vara lärare för folkets unga söner och döttrar, hvarigenom vårt arbete kan bära frukter för Sverges framtid. Vi böra sinsemellan upprätthålla god kåranda och med ifver och planmässighet verka för vår saks utveckling i alla riktningar. — Vi böra slutligen se i vårt arbete en uppgift att på vår plats verka för *Guds sak* och kristendomens seger och uppriktigt söka att i detta hänseende förvärfva fast mark både åt oss själfva och den sak, hvars tjänare vi äro. Först när folkhögskolan och dess män ställa sig till Guds förfogande, först då är hennes och deras ställning fast betryggad. Har den Högste för sed att sönderbryta sina verktyg och lämna sina arbetare vind för våg? — Må ingen missförstå oss! Vi påstå ingalunda, att man skall med ens vara fullfärdig i de stycken vi nämt. Det är en hel *lifsuppgift*, som framlagts. Att se och omfatta denna ger emellertid klarhet öfver lifvet, samlad kraft och ständig friskhet i arbetet.

44.

Se här ett valspråk för hvarje lärare:

Och bär du inom dig ett lefvande ord,
Låt det ej dö!
I människohjärtat, en bördig jord,
Så ut ditt frö!

(*Ur C. F. Dahlgrens "Lefnadsregler".*)

45.

Hvad är det, som mest lifvar, förädlar och höjer lärjungen? Det som lyfter honom öfver honom själf och ställer honom ansigte mot ansigte med det stora i lifvet. De s. k. praktiska ämnena kunna icke åstadkomma detta, ty när

han handskas med dem, har han endast sin egen fördel i sigte, hvilket ju icke är orätt, när det ej drifves ensidigt. Men den *medborgerliga* undervisningen är så förädlande och uppfriskande därföre, att den kommer lärjungen att fästa tanke och blick på det allmänt-mänskliga, på Guds styrelse af världen och lifvet, på striden mellan det onda och goda, på människornas gemensamma arbete. Han lär att finna sig som lem af en kedja, som en af många bröder och får medkänsla för samhälle, kyrka och fosterland. — Rätt praktisk är den skola, som hos ynglingen väcker mandom och själfständighet, lär honom vara ”karl för sin hatt”, sätter honom i stånd att stå på egna ben, att ej drifvas kring som en spån på dagens stormböljor, och som befriar honom från att varda en kastkäpp i andras hand.

46.

Det arbete, som skolan börjar, må lärjungarne själfve på egen hand fortsätta. De böra ej blott stillatigande mottaga lärarens arbete utan lägga sitt eget till. Det man får värderar man ej så mycket som det man själf sträfvar sig till. Nyttigast är den skatt, som är själfförvärfvad. Skolan lägger grunden, huset skall lärjungen själf uppbygga. Må han aldrig säga till sig själf: ”nu är det nog, nu är jag fullärd”. Blifver någon del af själen liggande i vall, så sprider sig därifrån ogräset äfven in på andra områden af själslifvet. Upphör sträfvandet efter ädel upplysning i mänskliga och gudomliga ting, torka snart lifskällorna ut. Det är icke blott kunskapen i och för sig, som är värdefull; än mer är *vägen* till denna nyttig, d. v. s. det egna arbetet, som spänner och stålsätter andens muskler. — Läraren sår i hoppet, Gud är den som växten gifver. Kanske skörden, hvad kunskapens omfång angår, blir hos somliga under medelmåttan, kanske den också hos andra varder riklig. Men mycket eller litet: hufvudsumman är dock, att det varder en *god* skörd.

47.

Vid många folkhögskolor erhåller lärjungen kost hemifrån. Sker så, böra föräldrarne undvika alt öfverflöd, som

endast vänjer till vekligliet och klemighet, sönerna till föga fromma och skolan till skada. Ty anspråk stegras hos andra, för stor skilnad införes mellan mer eller mindre förmögna, det blir därigenom för skolan svårare att draga elever till sig, och skolans ändamål motverkas, som ju bland annat också är att inskärpa mandom, enkelhet och måtta. Ungdomen är icke betjänt med, att den vänjes vid vällefnad. Det är icke häller lämpligt, att ynglingen erhåller mer penningar, än nödigt är, ty motsatsen lockar till skryt och onödiga utgifter.

48.

Kan en och annan gång af lärare eller andra för folkupplysning intresserade personer *offentliga föredrag* för allmänheten anordnas vid folkhögskolan under pågående arbetsår, så är detta mycket att förorda. Skolan är ju till icke endast för lärare och lärjungar utan äfven för folket. Hon bör icke afstänga sig från de äldre, de äldre icke sig från henne. Ju kärare hon varder för folket, desto bättre, och genom dylika offentliga föredrag, då skolan kläder sig i högtidsdrägt, knytes ett band mellan henne och allmänheten. Ju mer folkhögskolan kan utveckla sig till en medelpunkt för bygdens upplysning, desto bättre för henne.

49.

Ur C. F. Dahlgrens ”Lefnadsregler” må följande verser anföras till ett gif-akt för de unga:

Ifrån passionen gör lös din hand;
Ditt värde känn!
Vårt mål är ej tidens, vårt fosterland
Är himmelen.
Och fostra med vishet och kraft din själ
Till mannamod!
Haf ospardt för allmänt och enskildt väl
Så lif som blod!
Begagna då tiden! Han är en man,
Som vid din graf
Med ränta kräfver tillbaka, hvad han
Dig fordom gaf.

50.

En sådan klass af mindre jordbrukare, i politiskt, socialt och intellektuelt hänseende så framstående som den i Nordens tre riken, fins icke i hela världen utom i Förenta Staterna. I alla dessa länder finnas också folkhögskolor (i Amerika både i form af ”Grammar-and Highschools” *) och i form af folkhögskolor efter skandinaviskt mönster, upprätttade af skandinaver). Måhända denna skandinaviska inrättning kan finna en väg äfven till andra länder. Ty mer och mer *måste* det blifva allmänt erkändt, att *utan en hög grad af folklig upplysning och bildning falla våra dagars samhällen i grus.*

---

*) Se H. Edgrens ”Förenta Staternas folkskolor och högre lärosäten” sid. 26—33. Folkhögskolor i svensk mening äro dessa skolor icke till alla delar.

Rättelser.

Sid. 1	rad 2	uppifrån	står:	tryckt		läs:	trykt
„ „	„ 10	nedifrån	„	allt		„	alt
„ 3	„ 3	uppifrån	„	alltså		„	altså
„ „	„ 12	„	„	värkliga		„	verkliga
„ 4	„ 15	nedifrån	„	qväfde		„	kväfde
„ 7	„ 6	„	„	skoloruas		„	skolornas
„ 9	„ 15	„	„	väckte		„	väkte
„ 10	„ 4	„	„	värk		„	verk
„ „	„ 5	„	„	tlll		„	till
„ 12	„ 3	uppifrån	„	24		„	23
„ 14	„ 5	nedifrån	„	motvärkas		„	motverkas
„ 15	„ 12	„	„	värkliga		„	verkliga
„ 16	„ 2	uppifrån	„	värksamma		„	verksamma
„ „	„ 12	„	„	värka		„	verka
„ 22	„ 15	nedifrån	„	jordegare		„	jordägare
„ 26	„ 12	„	„	sjelfständig		„	självständig
„ 32	„ 6	uppifrån	„	tvenne		„	tvänne
„ „	„ 14	„	„	verldsdelar		„	världsdelar
„ „	„ 11	nedifrån	„	verldshandelns		„	världshandelns
„ 60	„ 15	„	„	penningar.		„	penningar?
„ 62	„ 4	uppifrån	„	så har		„	har

Pris: 1 Krona.

Då minst 10 ex. rekvireras, är priset **75 öre.**

Rekvisition kan ske antingen hos föreståndaren för Tärna folkhögskola i Vestmanland eller boktryckaren A. F. Bergh i Vesterås.

Ex. sändas under uppgifven adress antingen mot insändande af 1 krona eller begäran om postförskott.